

Rapport vedrørende en ny model for opkrævning af straffesagsomkostninger

Afgivet af arbejdsgruppen vedrørende en ny model for opkrævning af straffesagsomkostninger

August 2024

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	6
1.1. Arbejdsgruppens kommissorium	6
1.2. Arbejdsgruppens sammensætning	7
1.3. Arbejdsgruppens arbejde	8
1.4. Sammenfatning af arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger	8
1.4.1. Indledende overvejelser	8
1.4.2. Arbejdsgruppens anbefalinger	11
1.4.2.1. Hvem skal være omfattet af ordningen?	12
1.4.2.2. Personer, der ikke skal være omfattet af ordningen, selv om de opfylder alderskravet	13
1.4.2.3. Hvilke betingelser skal være opfyldt for, at kravet fra straffesagsomkostninger bortfalder?	14
1.4.2.4. Renter	17
1.4.2.5. Den foreslåede ordnings betydning for reglerne om forældelse	17
1.4.2.6. Hvilken myndighed skal administrere ordningen?	17
1.4.2.7. Overgangsordning	19
 2. Den eksisterende ordning	 21
2.1. Sagsomkostninger, der kan opkræves af den domfældte i straffesager	21
2.1.1. Sagsomkostninger, der kan pålægges den dømte	21
2.1.1.1. Takstmæssigt fastsatte sagsomkostninger	22
2.1.1.2. Om ”nødvendige udgifter” og ”i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår”	23
2.1.2. Domstolsprøvelse	25
2.1.3. Politiet og anklagemyndighedens opgørelse af sagsomkostninger	25
2.2. Opkrævning af straffesagsomkostninger	27
2.2.1. Politiets opkrævning af sagsomkostninger	27
2.2.2. Politiets fremgangsmåde for opkrævning af sagsomkostninger	28
2.3. Inddrivelse og eftergivelse af straffesagsomkostninger	29
2.3.1. Inddrivelse	29
2.3.2. Eftergivelse	32
2.4. Forældelse	37
2.4.1. De almindelige regler for forældelse	37
2.4.1.1. Forældelsesloven	37
2.4.1.2. Gældsinddrivelsesloven	37
2.4.2. Forældelse af krav på straffesagsomkostninger	38

3. Resumé af anbefalingerne i betænkning nr. 1547/2014 om sagsomkostninger i straffesager.....	39
3.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium	39
3.2. Sammenfatning af udvalgets overvejelser og anbefalinger	39
3.2.1. Udvalgets anbefalinger vedrørende pålæg af sagsomkostninger	39
3.2.1.1. Betalingsevnemodellen	40
3.2.2. Udvalgets anbefalinger vedrørende eftergivelse af sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning	42
3.2.3. Udvalgets anbefalinger vedrørende eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger	42
 4. Fremmed ret	 44
4.1. Sverige.....	44
4.1.1. De svenske regler	44
4.1.2. Opgørelse af sagsomkostninger	47
4.1.3. Muligheder for inddrivelse.....	47
4.1.4. Opgørelse over, hvor mange der betaler pålagte sagsomkostninger	47
4.1.5. Svenske undersøgelser og evalueringer	47
4.2. Norge.....	48
4.2.1. De norske regler	48
4.2.2. Opgørelse af sagsomkostninger	49
4.2.3. Muligheder for inddrivelse og eftergivelse	49
4.2.4. Opgørelse over, hvor mange der betaler pålagte sagsomkostninger	51
4.2.5. Norske undersøgelser og evalueringer	52
 5. Forskning vedrørende resocialisering og gæld fra straffesagsomkostninger	 54
5.1. Recidiv.....	54
5.2. Sammenhæng mellem straffesagsomkostninger og recidiv	56
5.3. Sammenhæng mellem gældsættelse og kriminalitet	58
5.4. Mulig effekt på samfundsøkonomien.....	59
5.5. Øvrige virkninger ved pålæg af straffesagsomkostninger.....	60
 6. Datagrundlag	 63
6.1. Straffesagsomkostningers omfang og udvikling	63
6.1.1. Antal afsluttede straffesager.....	63
6.1.2. Årligt pålagte sagsomkostninger	63
6.1.3. Samlet gæld fra sagsomkostninger.....	65

6.1.4. Gæld fra sagsomkostninger fordelt på indkomstgrupper	67
6.1.5. Unge og sagsomkostninger	69
7. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger	73
7.1. Målgruppen for betinget opkrævning af straffesagsomkostninger	73
7.1.1. Overvejelser om et økonomisk parameter.....	73
7.1.1.1. Bødenedsættelsesparameter.....	73
7.1.1.2. Lavindkomstgrænse	74
7.1.1.3. Medianindkomst.....	75
7.1.1.4. Topskattegrænse.....	75
7.1.1.5. Opgørelsestidspunkt.....	75
7.1.1.6. Arbejdsgruppens anbefalinger.....	76
7.1.2. Overvejelser om bestemte persongrupper	76
7.1.2.1. Foranstaltningssdomme	77
7.1.2.2. Særligt socialt udsatte.....	78
7.1.2.3. Unge	79
7.1.2.4. Arbejdsgruppens anbefalinger.....	81
7.2. Undtagne grupper.....	83
7.2.1. Røker- og bandemedlemmer	83
7.2.1.1. Deltagelse i exitprogram	86
7.2.2. Øvrige persongrupper.....	87
7.2.3. Arbejdsgruppens anbefalinger.....	89
7.3. Betingelser for bortfald af krav fra straffesagsomkostninger	91
7.3.1. Den kriminalitetsfrie periode.....	92
7.3.1.1. Tidsperiode.....	92
7.3.1.1.1. Ubetinget fængsel.....	94
7.3.1.1.2. Betinget fængsel.....	96
7.3.1.1.3. Kombinationsdomme	97
7.3.1.1.4. Ungdomssanktion.....	97
7.3.1.1.5. Foranstaltningssdomme	99
7.3.1.1.6. Forvaringsdomme.....	100
7.3.1.2. Ny kriminalitet	101
7.3.1.3. Renter	105
7.3.2. Øvrige betingelser	106
7.3.3. Arbejdsgruppens anbefalinger.....	106
7.4. Forældelse	110
7.5. Administrative overvejelser	111
7.5.1. Hvilken myndighed skal varetage ordningen?	111

7.5.2. Visitation til ordningen.....	112
7.5.3. Undtagne grupper.....	113
7.5.4. Administration af ordningen	114
7.6. Overgangsordning	116
7.6.1. Straffesagsomkostninger, der er blevet pålagt i op til ca. syv måneder forud for ordningens ikrafttræden.....	117
7.6.2. Gæld fra straffesagsomkostninger, der er etableret i op til to år forud for ordningens ikrafttræden	118
7.6.3. Arbejdsgruppens anbefalinger.....	119
Noter	121

1. Indledning

1.1. Arbejdsgruppens kommissorium

Arbejdsgruppens kommissorium af 23. juni 2022 lyder således:

”Arbejdsgruppen vedrørende en ny model for opkrævning af straffesagsomkostninger

Baggrund

I dag pålægges der sagsomkostninger i langt størstedelen af de straffesager, hvor der er beskikket en forsvarsadvokat. Det resulterer i, at mange dømte efter endt afsoning står i en situation med betydelig gæld til det offentlige, som kan være med til at hindre etableringen af en kriminalitetsfri tilværelse. Det er vigtigt at skabe et tryk Danmark ved at motivere dømte til ikke at begå ny kriminalitet. Et middel hertil er at stille dømte i udsigt, at de kan blive fri for gæld fra straffesagsomkostninger, såfremt de ved deres adfærd har gjort sig fortjent dertil, og de ikke har økonomiske muligheder for at afdrage på gælden. Det er samtidig vigtigt, at dette tager højde for retsfølelsen, så det ikke bliver lettere for dømte at blive gældfri, end det er for lovlydige borgere.

I forbindelse med indgåelsen af flerårsaftalen for kriminalforsorgens økonomi 2022-2025 er regeringen, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti blevet enige om, at der nedsættes en arbejdsgruppe, som med inspiration fra betænkningen om sagsomkostninger i straffesager, der er afgivet i oktober 2014, skal udarbejde en ny model for opkrævning af straffesagsomkostninger, som tager udgangspunkt i en noget-for-noget-tilgang med henblik på at motivere den dømte til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv.

Aftalepartierne er desuden enige om, at reglerne om eftergivelse af gæld og gældssanering ændres, så gæld fra straffesagsomkostninger sidestilles med anden gæld. Det betyder, at dømte, som har oparbejdet gæld som følge af straffesagsomkostninger, i modsætning til i dag, i højere grad vil kunne opnå henholdsvis eftergivelse af gæld og gældssanering, såfremt de opfylder de generelle betingelser i henholdsvis lov om inddrivelse af gæld til det offentlige og konkursloven. Denne del indgår i det lovforslag om opfølgning på flerårsaftalen, som er vedtaget af Folketinget den 9. juni 2022.

Formål og opgaver

Arbejdsgruppen skal udarbejde en ny konkret model for straffesagsomkostninger, der tager udgangspunkt i en noget-for-noget-tilgang.

Arbejdsgruppen skal i den forbindelse udarbejde konkrete forslag til, hvordan opkrævning af straffesagsomkostninger kan gøres betinget for nærmere definerede grupper, som f.eks. ikke har betalingsevnen. Det er med flerårsaftalen på forhånd besluttet, at visse grupper bør undtages fra ordningen. Det gælder f.eks. dømte med tilknytning til rocker- eller bandemiljøet, medmindre de på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exitprogram. Arbejdsgruppen vil have til opgave at kvalificere, hvilke øvrige grupper det eventuelt kan være relevant at undtage.

Arbejdsgruppens forslag skal sikre, at dømte, der falder inden for målgruppen, og som holder sig kriminalitetsfri i en periode på minimum 5 år efter endt afsoning, ikke vil få opkrævet gæld i denne periode. Hvis den dømte ikke begår ny kriminalitet i perioden, skal gælden bortfalde. Begår den dømte derimod ny kriminalitet i perioden, skal gælden opkræves.

Arbejdsgruppen skal desuden komme med forslag til en overgangsordning, således at initiativet ligeledes kommer til at omfatte tidligere dømte, som opfylder en række konkrete kriterier, herunder f.eks. at de har holdt sig straffri i en periode mv.

Det skal i relation til både den nye model og overgangsordningen sikres, at begge vil være administrativt hensigtsmæssigt indrettet.

Arbejdsgruppen skal ved udarbejdelsen af modellen drage inspiration fra betænkning nr. 1547 om sagsomkostninger i straffesager, som blev afgivet i oktober 2014 af udvalget om forebyggelse og resocialisering, samt tilgængelig forskning med henblik på at afdække, hvilken effekt forslaget vil kunne have på recidiv og samfundsøkonomien.

Arbejdsgruppens sammensætning

Arbejdsgruppen sammensættes således:

- en repræsentant fra Justitsministeriet (formand)
- en repræsentant fra Skatteministeriet
- en repræsentant fra Gældsstyrelsen
- en repræsentant fra Rigsadvokaten
- en repræsentant fra Rigspolitiet
- en repræsentant fra kriminalforsorgen
- en repræsentant fra Dommerfuldmægtigforeningen
- en repræsentant fra Advokatsamfundet og Danske Advokater
- en repræsentant fra Institut for Menneskerettigheder
- en repræsentant fra Det Kriminalpræventive Råd
- Lektor, Annette Olesen, Aalborg Universitet.

Arbejdsgruppen vil herudover kunne inddrage andre relevante organisationer og myndigheder m.v. efter behov. Arbejdsgruppen forelægger sine anbefalinger for Konkursrådet, før anbefalingerne afgives til justitsministeren. Arbejdsgruppen sekretariatsbetjenes af Justitsministeriet.

Arbejdsgruppen anmodes om så vidt muligt at afgive en rapport med sine anbefalinger til justitsministeren i oktober 2022.”

1.2. Arbejdsgruppens sammensætning

Arbejdsgruppen havde ved afgivelsen af rapporten følgende sammensætning:

Kontorchef Thomas Jørn Rasmussen, Justitsministeriet (formand)

Kontorchef Annemette Ottosen, Skatteministeriet

Fuldmægtig Olivia Klement Rasmussen, Finansministeriet

Kontorchef Lene Rytter, Gældsstyrelsen

Fg. vicesstatsadvokat Sirin Duran Sinding, Rigsadvokaten

Chefkonsulent Charlotte Edholm, Rigspolitiet

Chefkonsulent Rikke Ekholm Møllgaard, Direktoratet for Kriminalforsorgen

Advokat Karoline Normann, Advokatsamfundet og Danske Advokater

Juridisk chef Marya Akhtar, Institut for Menneskerettigheder

Formand Erik Christensen, Det Kriminalpræventive Råd

Lektor Annette Olesen, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet

Ph.d.-stipendiat Kasper Jørgensen, Juridisk Institut, Aalborg Universitet

Specialkonsulent Anna Seneberg Winkel, Justitsministeriet (sekretær)

Ved afgivelsen af rapporten var Dommerfuldmægtigforeningen ikke repræsenteret i arbejdsgruppen. Dommerfuldmægtig René Bergfort har i perioden frem til primo 2024 repræsenteret Dommerfuldmægtigforeningen.

1.3. Arbejdsgruppens arbejde

Det fremgår af arbejdsgruppens kommissorium, at arbejdsgruppens arbejde så vidt muligt skulle være færdiggjort i oktober 2022. Arbejdsgruppen påbegyndte sit arbejde i august 2022.

Arbejdsgruppens arbejde har imidlertid været forsinket i første omgang på grund af afholdelse af folketingsvalget i 2022. Efterfølgende har der været udskiftning af medarbejdere i Justitsministeriets sekretariat, der har varetaget sekretariatsbetjeningen af arbejdsgruppen, hvilket har medført en yderligere forsinkelse af arbejdsgruppens arbejde. Arbejdsgruppen har afholdt otte møder i 2022-2024.

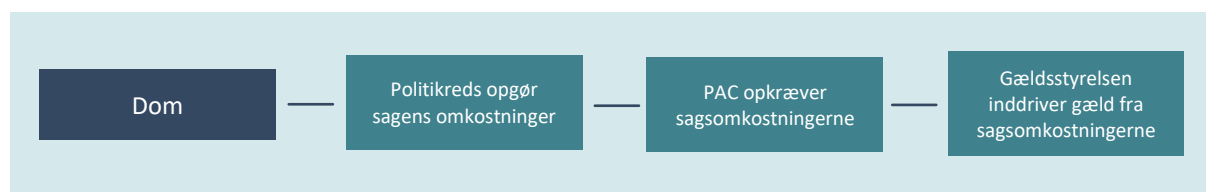
1.4. Sammenfatning af arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

1.4.1. Indledende overvejelser

Personer, der findes skyldige i en straffesag, skal som hovedregel betale sagens omkostninger. Der pålægges gennemsnitligt ca. 440 mio. kr. om året i sagsomkostninger. Straffesagsomkostninger består hovedsageligt af salæret til den beskikkede forsvarer.

Derudover kan den domfældte blive pålagt at betale erstatning, herunder offererstatning til den forurettede, samt evt. bøder.

Det er retten, der pålægger den domfældte at betale sagens omkostninger. Herefter varetager politiet opgaven med at opgøre og opkræve sagsomkostningerne. Hvis den dømte ikke betaler, overdrages fordringen til Gældsstyrelsen med henblik på inddrivelse.

Figur 1.4.1.1: Nuværende ordning

Der er mulighed for at få eftergivet gæld fra straffesagsomkostninger, der er til inddrivelse ved Gældsstyrelsen, under en række betingelser. Som hovedregel kræves det, at den pågældende godtgør, at vedkommende ikke er i stand til, og inden for de nærmeste år ingen udsigt

har til, at kunne opfylde sine gældsforpligtelser, og det må antages, at eftergivelsen vil føre til en varig forbedring af skyldnerens økonomiske forhold.

Arbejdsgruppen har noteret sig, at der i årene 2019-2023 er taget flere initiativer for at forbedre mulighederne for eftergivelse af gæld, herunder gæld fra straffesagsomkostninger.

Særligt blev mulighederne for eftergivelse af gæld fra straffesagsomkostninger i juli 2022 lempet, således at gæld i form af straffesagsomkostninger ikke i sig selv kan udgøre en hindring for eftergivelse af gæld til det offentlige eller gældssanering, hvilket ellers tidligere havde været retstilstanden. Dette er ligeledes tilfældet, selv om gælden fra straffesagsomkostninger udgør en ikke uvæsentlig del af den samlede gæld.

Ikke desto mindre har den samlede gæld fra straffesagsomkostninger oversteget 6 mia. kr., og ca. 88.000 skyldnere har gæld fra straffesagsomkostninger.

Forskning på området peger på, at gældsættelse *generelt* øger risikoen for kriminalitet. Undersøgelser viser eksempelvis, at unge indsatte med gæld er fem gange mere tilbøjelige til at vende tilbage til kriminalitet efter løsladelse end unge indsatte uden gæld. Gældsbyrden er således en selvstændig og væsentlig risikofaktor i forhold til recidiv.

Forskning på området belyser desuden, at niveauet af alle former for kriminalitet er konsekvent højere i perioden, hvor gæld bliver forsøgt inddrevet. Særligt gælder for personer i aldersgruppen 18-24 år, at kriminalitetsniveauet stiger nærmest umiddelbart efter påbegyndelsen af gældsinddrivelse, og det gennemsnitlige antal lovovertrædelser vokser støt, efterhånden som der foretages inddrivelse.

For så vidt angår recidiv viser tal fra 2019, at tilbagefaldsprocenten var højest for dem, der blev løsladt fra afsoning i fængsel (66 pct.). Herudover viser tal, at det særligt er de unge, der er i risiko for at falde tilbage i ny kriminalitet. Således var tilbagefaldsprocenten i 2019 højest (42 pct.) blandt gruppen af personer henholdsvis i aldersgruppen 15-19 år og 20-24 år. Recidivkurven ses således først at falde efter det fyldte 24. år.

Estimer baseret på en udvidelse af Den Socialøkonomiske Investeringsmodel viser, at der er tydelige positive økonomiske konsekvenser for kommuner, regioner og staten ved at investere i sociale indsatser målrettet indsatte, som forebygger recidiv og virker beskæftigelsesfremmende efter løsladelse.

Konkret estimeres det, at det offentlige efter 10 år sparer ca. 505.000 kr. pr. person, der ikke

begår ny kriminalitet inden for to år efter løsladelse, og ca. 557.000 kr., hvis personen kommer i arbejde eller påbegynder en uddannelse i mere end halvdelen af det første år efter løsladelsen. Hvis personen afholder sig fra at begå ny kriminalitet, der medfører ubetinget fængselsstraf, inden for samme tidsperiode, estimeres besparelsen til ca. 764.000 kr. pr. person over 10 år.

Arbejdsgruppen har i relevant omfang inddraget betænkning nr. 1547/2014 om sagsomkostninger i straffesager, herunder den svenske og norske retstilstand på området, i overvejelserne om en ordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Ordningerne i de to nordiske lande adskiller sig dog overordnet set fra den danske ordning ved, at det er de svenske og norske domstole, der opgør størrelsen af alle sagens omkostninger, og navnlig ved, at langt færre pålægges at betale sagens omkostninger. Eksempelvis pålægges der i Sverige årligt sagsomkostninger for ca. 100 mio. svenske kr. med en inddrivelsesprocent på 90 pct., mens der i Norge i gennemsnit pålægges årligt ca. 9 mio. norske kr. i straffesagsomkostninger, hvoraf mellem 75-87 pct. indbetales.

Udviklingen i forhold til reglerne om straffesagsomkostninger i de to nordiske lande ses imidlertid at bevæge sig i hver sin retning.

Den svenske regering har således i marts 2024 vedtaget ændringer, der skærper reglerne om pålæg af straffesagsomkostninger på en række områder. Ændringerne skal bl.a. ses i lyset af, at de dømte ifølge den svenske regering overordnet set har en større evne til at betale, end de pågældende var forpligtede til efter de daværende regler, og at domstolene har en ganske vidtgående praksis i forhold til at begrænse de dømtes omkostningsansvar.

Omvendt ses det i Norge, at den norske regering er ved at overveje, om dele af den gældende straffeprocesslov skal revideres, herunder reglerne om straffesagsomkostninger. Overvejelserne skal ses i forlængelse af, at det norske Straffeprocessutvalget har afgivet et forslag til en revideret straffeprocesslov i 2016. Udvalget har i den forbindelse foreslået bl.a., at reglerne om straffesagsomkostninger ændres, således at dømte som udgangspunkt ikke er forpligtede til at erstatte straffesagsomkostningerne. Der er endnu ikke taget stilling til denne anbefaling.

Fakta om straffesagsomkostninger

- Der pålægges i gennemsnit ca. 440 mio. kr. om året i sagsomkostninger.
- Omkostningerne består hovedsageligt af salæret til den beskikkede forsvarer.
- Af de årligt pålagte sagsomkostninger indbetales og inddrives i gennemsnit ca. 215 mio. kr. årligt, heraf ca. 50 mio. kr. ved politiet og ca. 165 mio. kr. ved Gældsstyrelsen.
- Den samlede gæld til sagsomkostninger har oversteget 6 mia. kr.
- Ca. 88.000 skyldnere har gæld fra sagsomkostninger.
- Den gennemsnitlige årlige rentetilskrivning for gæld fra sagsomkostninger er ca. 367 mio. kr.

1.4.2. Arbejdsgruppens anbefalinger

På baggrund af den ovenfor nævnte forskning har arbejdsgruppen overvejet målgrupperne, begyndelsestidspunkt m.v. for en kommende ordning for en ny model for opkrævning af straffesagsomkostninger baseret på en noget-for-noget tilgang, som kort sammenfattes nedenfor.

Arbejdsgruppen har noteret sig, at formålet med at udarbejde en ny model for opkrævning af straffesagsomkostninger ifølge arbejdsgruppens kommissorium er at motivere dømte til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv. Arbejdsgruppen har i den forbindelse fået til opgave bl.a. at udarbejde et konkret forslag til, hvordan opkrævning af straffesagsomkostninger kan gøres betinget for nærmere definerede grupper, som f.eks. ikke har betalingsevnen. Forslaget skal sikre, at dømte der falder inden for målgruppen, og som holder sig kriminalitetsfri i en periode på minimum fem år efter endt afsoning, ikke vil få opkrævet gæld i denne periode. Hvis den dømte ikke begår ny kriminalitet i perioden, skal gælden bortfalde. Begår den dømte derimod ny kriminalitet i perioden, skal gælden opkræves.

Arbejdsgruppen har imidlertid også drøftet andre tilgange til straffesagsomkostninger. Det drejer sig navnlig om opgørelsen af sagsomkostninger, hvor arbejdsgruppen har noteret sig erfaringerne fra Sverige og Norge, hvor domstolene i videre omfang tager stilling til, om den dømte skal betale sagens omkostninger og beløbets størrelse på baggrund af en konkret vurdering.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at der i arbejdsgruppens kommissorium stilles et krav om, at den dømte skal holde sig kriminalitetsfri i minimum fem år. Arbejdsgruppen har i den forbindelse drøftet anbefalingerne i betænkning nr. 1547/2014 om sagsomkostninger i straffesager, hvor Udvalget om forebyggelse og resocialisering bemærkede, at et krav om en kriminalitetsfri periode ville begrænse den resocialiserende effekt og gøre ordningen mere administrativ tung. Hvis der skulle indføres en betingelse om en kriminalitetsfri periode, anbefalede udvalget, at perioden ikke oversteg 1-2 år.

Arbejdsgruppen har endelig fundet, at det vil være hensigtsmæssigt, hvis den kommende model følges op af en forskningsundersøgelse med henblik på at tilvejebringe oplysninger om, i hvilket omfang ordningen virker resocialiserende for de dømte, der bliver omfattet heraf.

1.4.2.1. Hvem skal være omfattet af ordningen?

Arbejdsgruppen har haft til opgave at komme med forslag til nærmere definerede målgrupper, som f.eks. ikke har betalingsevnen.

Arbejdsgruppen har haft for øje, at ordningen skal motivere den dømte til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv. Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på bl.a., at der ligger et stort potentiale for resocialisering for gruppen af unge op til 24 år. Hertil kommer, at de unge i mange tilfælde vil være førstegangsdømte, som står på tærsklen til at etablere eller er i den spæde begyndelse af et voksenliv med uddannelse, arbejde og bolig. Særligt er unge mellem 15 og 21 år ofte skolesøgende eller på anden måde under uddannelse og har i vidt omfang ingen indtjening af betydning i forhold til at kunne afdrage på gæld fra straffesagsomkostninger.

Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på, at en kommende ordning skal være enkel og let at administrere for de involverede myndigheder.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at dømte, der på gerningstidspunktet var i alderen op til og med 24 år, bliver omfattet af målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger, i det omfang målgruppen kan rummes inden for den afsatte økonomiske ramme. Arbejdsgruppen finder det i den forbindelse væsentligt at prioritere de yngste først.

I straffesagskomplekser, der indeholder flere forhold, hvor den dømte i nogle forhold har været 24 år eller derunder på gerningstidspunktet og i andre forhold har været over 24 år på gerningstidspunktet, vil det være udslagsgivende for, om den unge kan blive en del af ordningen, at blot ét forhold i den samlede straffedom er begået på et tidspunkt, hvor den unge var 15 til 24 år.

Arbejdsgruppen har overvejet en model med et økonomisk parameter, der er baseret på en indtægtsgrænse. Arbejdsgruppen vurderer dog, at en model baseret på en indtægtsgrænse vil være mere ressourcekrævende at administrere sammenlignet med en ordning baseret på et alderskriterium. Idet forskningen samtidig peger på, at der blandt de unge lovovertrædere er en stærk sammenhæng mellem gæld og kriminalitet, er det arbejdsgruppens vurdering, at det vil give størst effekt at prioritere en ordning for unge. Arbejdsgruppen bemærker samtidig, at

netop de unge udgør en højrisikogruppe i forhold til at begå ny kriminalitet. Ikke desto mindre er det arbejdsgruppens opfattelse, at man ved at lade de yngste være omfattet af ordningen og dermed sætter tidligt ind med et resocialiserende tiltag i forhold til at forebygge eller bryde en kriminel løbebane, i sidste ende kan medvirke til, at flest mulige afholder sig fra at begå ny kriminalitet.

1.4.2.2. Personer, der ikke skal være omfattet af ordningen, selv om de opfylder alderskravet

Ifølge arbejdsgruppens kommissorium skal ordningen som udgangspunkt ikke omfatte dømte fra rocker- og bandemiljøet. Arbejdsgruppen anbefaler i den forbindelse, at der tages udgangspunkt i personer, der er dømt efter straffelovens § 81 a.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at der er en væsentlig forskel i antallet af registrerede personer i politiets interne arbejdsredskab, Politiets Efterforsknings-støttedatabase (PED), sammenlignet med antallet af personer, der er dømt for rocker- og bandekriminalitet efter straffelovens § 81 a. Arbejdsgruppen finder dog, at administrative og efterforskningsmæssige hensyn taler for at afgrænse den undtagne gruppe til personer, der er dømt efter straffelovens § 81 a. Samtidig er det arbejdsgruppens opfattelse, at resocialiserende hensyn taler for, at få personer bliver undtaget fra ordningen.

I overensstemmelse med arbejdsgruppens kommissorium vil ordningen ikke skulle omfatte § 81 a-dømte, medmindre de på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exit-program. Arbejdsgruppen finder i den forbindelse, at kriminalforsorgen vil skulle foretage en konkret vurdering heraf i forbindelse med prøveløsladelse, og hvis der ikke sker prøveløsladelse, i forbindelse med endt afsoning.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at der vil kunne opstå tilfælde, hvor den dømte fortsat vil være omfattet af ordningen om betinget opkrævning af straffesagsomkostninger, selv om den pågældende efterfølgende opgiver sin deltagelse i exit-programmet og evt. på ny får tilknytning til rocker- eller bandemiljøet. Arbejdsgruppen bemærker i den forbindelse, at det bl.a. vil være en betingelse for at være omfattet af ordningen, at den pågældende holder sig kriminalitetsfri i en periode på fem år.

Arbejdsgruppen har lagt vægt på, at der er tale om et initiativ med et resocialiserende formål, der bør omfatte så mange dømte som muligt. Arbejdsgruppen er samtidig opmærksom på, at en kommende model ikke realistisk kan omfatte alle dømte, når der skal tages højde for, at der i gennemsnit årligt pålægges ca. 440 mio. kr. i sagsomkostninger og tilskrives ca. 367 mio. kr.

i renter for gæld fra sagsomkostninger, mens der i flerårsaftalen for kriminalforsorgens økonomi 2022-2025 er afsat 38 mio. kr. årligt til finansieringen af ordningen.

Arbejdsgruppen anbefaler på den baggrund, at dømte, der alene er idømt en bødestraf, ikke bliver en del af ordningen. Arbejdsgruppen har herved desuden lagt vægt på, at bødestrafte ofte idømmes for mindre alvorlige overtrædelser, såsom overtrædelser af færdselsloven, hvor behovet for resocialisering er lavere, og hvor betalingsevnen samtidig er større.

Hvis den dømte ikke er omfattet af den foreslåede ordning, enten fordi vedkommende alene er idømt en bødestraf, ikke opfylder alderskravet eller fordi den pågældende er dømt efter straffelovens § 81 a, vil den pågældende få opkrævet straffesagsomkostninger i umiddelbar forlængelse af straffedommen (ligesom retstilstanden er i dag).

Betaler den dømte ikke, vil fordringen overgå til inddrivelse hos Gældsstyrelsen. Den dømte vil have mulighed for at ansøge Gældsstyrelsen om eftergivelse af den samlede gæld efter de gældende regler herom.

1.4.2.3. Hvilke betingelser skal være opfyldt for, at kravet fra straffesagsomkostninger bortfalder?

Det fremgår af arbejdsgruppens kommissorium, at den betingede opkrævning af straffesagsomkostninger skal omfatte personer, der holder sig kriminalitetsfri i en periode på *minimum* fem år efter endt afsoning.

Arbejdsgruppen finder ikke grundlag for at foreslå, at tidsperioden for den kriminalitetsfrie periode skal overstige fem år. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at incitamentet til at holde sig kriminalitetsfri svækkes, hvis der fastsættes en længere tidsperiode end de fem år, da en længere tidsperiode vil blive helt uoverskuelig for den dømte.

Arbejdsgruppen har i sine overvejelser om begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode fundet det afgørende, at perioden regnes fra det tidspunkt, hvor den dømte igen skal fungere i samfundet og har mulighed for at vise, at den pågældende er motiveret til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv.

Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på hensynet til, at ordningen skal være så enkel og let at administrere som muligt. Arbejdsgruppen har derfor i videst muligt omfang forsøgt at ensarte begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode for de forskellige strafferetlige sanktionstyper.

På den baggrund anbefaler arbejdsgruppen følgende for de forskellige sanktionstyper:

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at den kriminalitetsfrie periode ved *ubetinget fængselsstraf* skal regnes fra løsladelsestidspunktet. Sker der prøveløsladelse, skal perioden regnes fra tidspunktet for prøveløsladelsen.

Bliver den dømte i den kriminalitetsfrie periode idømt straf for kriminalitet, der er begået *forud* for den ubetingede dom, vil der ikke være tale om kriminalitet begået i den kriminalitetsfrie periode. Den dømte vil derfor ikke få opkrævet straffesagsomkostninger. Det samme vil være tilfældet for kriminalitet under afsoning. Hvis den dømte idømmes fængselsstraf for det tidligere begåede forhold og indsættes til afsoning i forlængelse af afsoning af den fængselsstraf, som straffesagsomkostningerne hidrører fra, vil den kriminalitetsfrie periode først løbe efter samlet endt afsoning. Indsættes den dømte derimod til afsoning for det tidligere begåede forhold (eller forhold begået under afsoningen) på et efterfølgende tidspunkt, vil afsoningen af den nye fængselsstraf ikke suspendere den kriminalitetsfrie periode. Dette kan indebære, at hele den kriminalitetsfrie periode vil forløbe under afsoning af en længerevarende fængselsstraf for forudgående kriminalitet. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at ordningen vil blive betydeligt tungere at administrere, hvis afsoning af en ny fængselsstraf suspenderer den kriminalitetsfrie periode.

Arbejdsgruppen finder dernæst, at den kriminalitetsfrie periode ved *betinget fængselsstraf* skal regnes fra tidspunktet for endelig dom.

Bliver den dømte i den kriminalitetsfrie periode idømt straf for kriminalitet, der er begået *forud* for den betingede dom, vil der ikke være tale om kriminalitet begået i den kriminalitetsfrie periode. Den dømte vil derfor ikke få opkrævet straffesagsomkostninger. Hvis den dømte idømmes fængselsstraf for det tidligere begåede forhold og indsættes til afsoning, vil den kriminalitetsfrie periode ikke blive suspenderet indtil endt afsoning.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at den kriminalitetsfrie periode for *kombinationsdomme*, der indeholder en ubetinget straf og betinget straf, bør regnes fra det tidspunkt, hvor den dømte har afsonet den ubetingede del af dommen. Dette vil svare til, hvad der følger ovenfor for dømte, der har afsonet en ubetinget fængselsstraf. Arbejdsgruppen finder endvidere, at den kriminalitetsfrie periode for kombinationsdomme, der indeholder en betinget straf og bøde, bør regnes fra tidspunktet for endelig dom. Dette vil svare til, hvad der følger ovenfor for dømte, der har afsonet en betinget fængselsstraf.

Arbejdsgruppen finder dernæst, at den kriminalitetsfrie periode ved *ungdomssanktion* skal regnes fra tidspunktet for endelig dom.

For så vidt angår *foranstaltningsdomme* finder arbejdsgruppen, at den kriminalitetsfrie periode skal regnes fra tidspunktet for endelig dom. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at ordningen vil blive betydeligt tungere at administrere, hvis der ved begyndelsestidspunktet skal tages højde for de mange og meget forskelligartede foranstaltningstyper, der kan idømmes ved en straffedom.

Ved *forvaringsdomme* finder arbejdsgruppen, at den kriminalitetsfrie periode skal regnes fra tidspunktet for prøveudskrivning.

Arbejdsgruppen anbefaler dernæst, at overtrædelser, hvor den pågældende idømmes en ubetinget fængselsstraf, herunder i form af en kombinationsdom, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år, vil skulle karakteriseres som ny kriminalitet i ordningens forstand. Straffesagsomkostningerne vil dog alene kunne opkræves, under forudsætning af at anklagemyndigheden i perioden har anmodet om fremstilling af den dømte i et grundlovsforhør eller indleveret et anklageskrift eller en retsmødebegæring vedrørende det strafbare forhold. Straffesagsomkostningerne vil kunne opkræves fra endelig dom for kriminalitet begået i den femårige periode.

Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på, at ordningen skal være så enkel og let at administrere som muligt, samtidig med at det sikres, at ordningen ikke skaber et incitament for, at den dømte (og på ny tiltalte) enten udebliver fra hovedforhandlingen i den nye straffesag, anker sagen eller på anden måde får sagen udskudt med det formål, at den kriminalitetsfrie periode udløber, og kravet fra sagsomkostninger bortfalder.

Begår den dømte et nyt strafbart forhold i den kriminalitetsfrie periode, og anmoder anklagemyndigheden i perioden eksempelvis retten om fremstilling af den dømte i et grundlovsforhør, hvorved vedkommende sigtes for forholdet, vil den dømte efter modellen have begået ny kriminalitet i ordningens forstand. Straffesagsomkostningerne vil dog først blive opkrævet, når der er afsagt endelig dom, og under forudsætning af at den pågældende idømmes en ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år. Sker der derimod frifindelse, eller idømmes den pågældende eksempelvis en betinget fængselsstraf, vil sagsomkostningerne ikke blive opkrævet, og kravet vil bortfalde, hvis betingelsen om den kriminalitetsfrie periode (fortsat) overholdes.

Begår den dømte et nyt strafbart forhold i den kriminalitetsfrie periode, men anmoder anklagemyndigheden ikke retten om fremstilling af den pågældende i et grundlovsforhør, eller indleveres der ikke et anklageskrift eller en retsmødebegæring til retten i perioden, indebærer modellen, at straffesagsomkostningerne ikke vil blive opkrævet. Arbejdsgruppen er opmærksom på, at dette kan virke urimeligt særligt i de situationer, hvor kriminalitet begået i den kriminalitetsfrie periode, først opdages og forfølges af politiet og anklagemyndigheden efter udløbet af perioden. Arbejdsgruppen lægger dog vægt på, at genoptagelse af sager efter periodens udløb med henblik på opkrævning af straffesagsomkostninger vil være forbundet med en tung administrativ byrde.

1.4.2.4. Renter

Arbejdsgruppen forudsætter, at kravet fra sagsomkostningerne på samme måde som i dag ikke skal forrentes, før fordringen er sendt til inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden. Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på, at fordringens samlede størrelse ellers løbende vil vokse under den femårige kriminalitetsfrie periode, uden at den dømte har mulighed for at imødegå dette ved at afdrage på fordringen.

1.4.2.5. Den foreslåede ordnings betydning for reglerne om forældelse

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at der som konsekvens af ordningen bør indføres særlige regler om forældelse, f.eks. ved at indføre en regel om, at forældelsen tidligst løber fra det tidspunkt, hvor kravet på sagsomkostninger er ubetinget. Kravet vil være ubetinget fra det tidspunkt, hvor den dømte ved endelig dom idømmes en ubetinget fængselsstraf, herunder i form af en kombinationsdom, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år for den kriminalitet, der er begået i den kriminalitetsfrie periode.

1.4.2.6. Hvilken myndighed skal administrere ordningen?

Arbejdsgruppen finder, at ordningen med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger med fordel vil kunne administreres af Politiets Administrative Center (PAC).

Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på bl.a., at politiet har adgang til oplysninger om sigtelse, retsmødebegæring, tiltalerejsning samt dommen, som ordningen forudsætter kendskab til, når der skal træffes beslutning om, hvorvidt den dømte er i målgruppen for ordningen, og om den dømte holder sig kriminalitetsfri i den femårige periode.

Dette indebærer, at så snart retten har pålagt domfældte at betale sagens omkostninger, opdaterer anklagemyndighedens administrative personale sagen i politiets sagsbehandlingssystem. Det vil herefter være PAC, der varetager opgaven med opkrævning af straffesagens omkostninger hos den dømte.

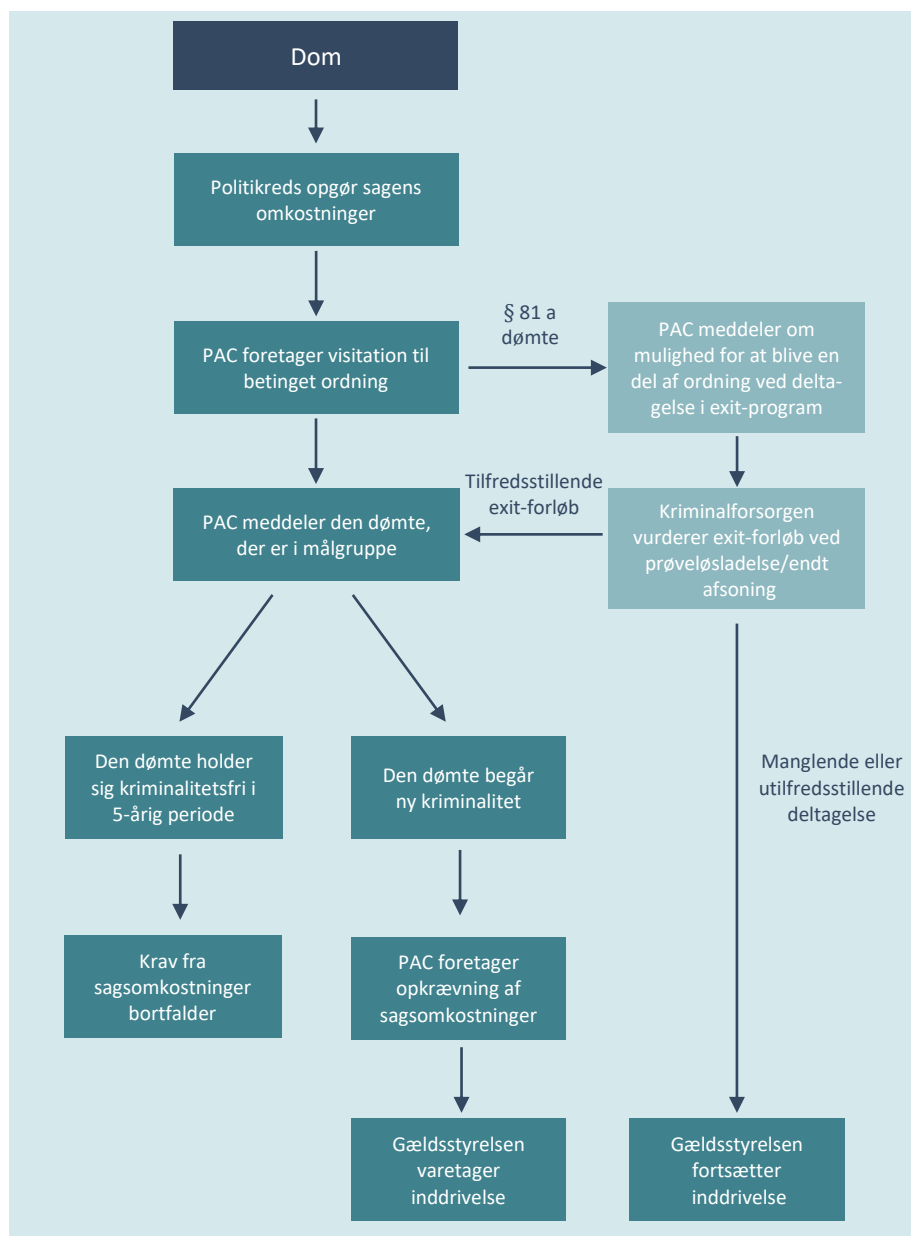
Som nævnt anbefaler arbejdsgruppen, at unge, der på gerningstidspunktet var i alderen 15-24 år, bliver omfattet af den kommende ordning.

PAC vil som noget nyt skulle varetage opgaven med at visitere dømte til ordningen. Visitationen vil skulle foretages af egen drift af PAC og vil således ikke skulle ske efter ansøgning fra den dømte. Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at det på denne måde sikres, at samtlige dømte omfattet af målgruppen for ordningen vil komme i betragtning til ordningen, og at der hermed samtidig ikke etableres sagsgange, der forsinker evt. opkrævning yderligere.

Er den dømte omfattet af målgruppen for ordningen, vil PAC skulle meddele den pågældende dette. Meddelelsen vil skulle indeholde oplysninger om bl.a. størrelsen af straffesagens omkostninger samt nærmere oplysninger om, at kravet vil bortfalde, hvis den dømte holder sig kriminalitetsfri i en periode på fem år.

En af fordelene ved at placere ordningen med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger ved PAC er, at efterfølgende domme, hvor den tiltalte pålægges at betale sagens omkostninger, vil modtages hos PAC med henblik på opkrævning af sagsomkostningerne i den nye straffesagsdom. Er sagsomkostningerne fra den tidligere straffesag ikke allerede opkrævet som følge heraf, vil PAC ved udløbet af den kriminalitetsfrie periode (ved opslag i politiets sagsbehandlingssystem) skulle undersøge, om der er anmodet om fremstilling i grundlovsforhør eller indleveret anklageskrift eller retsmødebegæring mod den dømte.

Ordningen vil mest hensigtsmæssigt skulle it-understøttes hos PAC. Indtil en it-løsning foreligger, vil ordningen skulle administreres manuelt som led i det nuværende arbejde med opkrævning af straffesagsomkostninger.

Figur 1.4.2.6.1: Den foreslåede model for betinget opkrævning af straffesagsomkostninger

1.4.2.7. Overgangsordning

Den foreslåede ordning vedrørende betinget opkrævning af straffesagsomkostninger tager alene sigte på den fremtidige opkrævning af straffesagsomkostninger. Mange dømte har imidlertid eksisterende gæld fra straffesagsomkostninger.

Det følger af arbejdsgruppens kommissorium, at arbejdsgruppen skal komme med forslag til en overgangsordning, således at en kommende model for betinget opkrævning af straffesagsomkostninger ligeledes kommer til at omfatte tidligere dømte, som opfylder en række konkrete kriterier, herunder f.eks. at de har holdt sig straffri i en periode m.v.

Arbejdsgruppen finder, at en overgangsordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger bør omfatte straffesagsomkostninger, der er under opkrævning ved politiet på tidspunktet for ordningens ikrafttræden, dvs. straffesagsomkostninger, der er blevet pålagt maksimalt ca. syv måneder forud for ordningens ikrafttræden. Målgruppen for en overgangsordning vil afhænge af anvendelsesområdet for ordningen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at en kommende overgangsordning skal være enkel og let at administrere for den relevante myndighed.

2. Den eksisterende ordning

2.1. Sagsomkostninger, der kan opkræves af den domfældte i straffesager

2.1.1. Sagsomkostninger, der kan pålægges den dømte

Spørgsmålet om afholdelse af sagsomkostninger i straffesager er reguleret i retsplejelovens kapitel 91.

Det følger af retsplejelovens § 1007, stk. 1, at omkostninger i straffesager, som forfølges af en offentlig myndighed, udredes af det offentlige med forbehold af ret til at få dem erstattet.

Retsplejelovens § 1007, stk. 2, omhandler, hvilke udgifter der falder uden for det offentliges pligt til at fuldbyrde. Det følger således af bestemmelsen, at det offentlige ikke skal afholde vederlaget til en privatantaget forsvarer. Retten kan dog undtagelsesvis, når det efter sagens særlige omstændigheder findes rimeligt, at den sigtede har valgt den pågældende forsvarer, tilkende forsvareren et beløb hos det offentlige, der ikke kan overstige, hvad der i sagen ville være blevet tilkendt en beskikket forsvarer. Det offentlige skal endvidere ikke afholde udgifter til skridt, som en tredjemand foretager i sin interesse, eller udgifter i anledning af beviser, som sigtede fremskaffer uden rettens foranstaltning, medmindre det skønnes, at sigtede havde rimelig grund til at fremskaffe beviserne.

Efter retsplejelovens § 1008, stk. 1, 1. pkt., er den sigtede pligtig til at erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling, hvis den sigtede findes skyldig eller ved dom kendes uberettiget til oprejsning i anledning af strafferetlig forfølgning.

I retsplejelovens § 1008, stk. 2-5, er der fastsat en række begrænsninger af domfældtes forpligtelse til at erstatte sagsomkostninger.

Det følger af retsplejelovens § 1008, stk. 3, bl.a., at udgifter foranlediget ved anke, kære eller begæring om en genoptagelse, skal udredes af den tiltalte, når disse skridt enten har ført til et for den tiltalte ugunstigere udfald eller er iværksat af den tiltalte selv og ikke har ført til forandring til den tiltaltes fordel. Er anken rejst af anklagemyndigheden, skal tiltalte som hovedregel betale ankesagens omkostninger, når denne medfører et for den tiltalte ugunstigere udfald. Sker der derimod formildelse eller stadfæstelse, pålægges sagsomkostningerne det offentlige.

Det fremgår endvidere navnlig af retsplejelovens § 1008, stk. 4, at omkostninger, som er forårsagede ved andres fejl eller forsømmelser, ikke bør falde domfældte til last, samt at retten i

dommen kan begrænse omkostningsansvaret, når den finder, at dette ellers ville komme til at stå i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår, herunder når domfældte er omfattet af straffelovens §§ 16 eller 69 og idømmes foranstaltninger efter straffelovens §§ 68 eller 70.

Det følger af de specielle bemærkninger til retsplejelovens § 1008, stk. 4, at de foranstaltningsdømte som udgangspunkt skal betale sagens omkostninger. Domstolene vil imidlertid efter en konkret vurdering kunne begrænse omkostningsansvaret for sådanne personer. Der kan i den forbindelse lægges vægt på alle omstændigheder i sagen, herunder graden af domfældtes psykiske afvigelse, karakteren og grovheden af den begåede kriminalitet, sagsomkostningernes størrelse og domfældtes betalingsevne. Der henvises i den forbindelse til Folke-tingstidende 2017-18, tillæg A, L 32 som fremsat, side 4f.

Er sigtede udeblevet trods lovlig indkaldelse og uden dokumenteret lovligt forfald, og fremmes hovedforhandlingen ikke til dom i tiltaltes fravær, jf. retsplejelovens § 855, stk. 3, eller § 897, nr. 1, skal sigtede erstatte det offentlige de nødvendige udgifter, som er medgået behandlingen af det pågældende retsmøde, jf. § 1007 a.

Det følger endvidere af retsplejelovens § 1009, 1. pkt., at såfremt flere tiltalte dømmes som meddelagtige i den samme handling, har enhver især af dem at erstatte de udgifter, som hidrører fra forhold, der alene vedrører ham. Retten pålægger med hensyn til de andre omkostninger de enkelte deltagere at udrede en i forhold til graden af deres deltagelse bestemt andel og kan tillige bestemme, at alle eller enkelte deltagere skal hæfte solidarisk, jf. 2. pkt.

Det fremgår endelig af retsplejelovens § 1010, stk. 1, at der ikke påhviler tiltalte en pligt til at udrede sagsomkostninger, såfremt tiltalte frifindes, eller sagen i øvrigt endes uden at have ført til domfældelse, medmindre omkostningerne er forårsagede ved tiltaltes tilregnelige og retsstridige handlinger eller undtagelser, eller for så vidt § 1007 a finder anvendelse.

2.1.1.1. Takstmæssigt fastsatte sagsomkostninger

Justitsministeren kan i medfør af retsplejelovens § 1008, stk. 1, 2. pkt., fastsætte takster til brug ved opgørelse af det beløb, som sigtede skal betale til dækning af udgifter til sagkyndig bistand ved sagens behandling.

Det følger af de specielle bemærkninger til retsplejelovens § 1008, stk. 1, 2. pkt., at der i medfør af bemyndigelsesbestemmelsen navnlig vil kunne blive tale om at fastsætte takster for erklæringer fra læger i spiritussager og fra bilinspektører i færdselssager. Herved undgås, at størrelsen af de omkostninger, som det pålægges de domfældte at betale, kan komme til at afhænge af tilfældige omstændigheder, som f.eks. tid og sted for undersøgelsens foretagelse.

Der henvises i den forbindelse til Folketingstidende 1970-71, tillæg A, L 81 som fremsat, spalte 1996f.

Justitsministeriet har ved bekendtgørelse nr. 371 af 28. juni 1977 om takstmæssigt fastsatte sagsomkostninger i straffesager fastsat takster for visse udgifter til sagkyndig bistand ved sagens behandling. Bekendtgørelsen er ikke ændret siden, ligesom taksterne ikke er pris- og løntalsreguleret.

Af bekendtgørelsens § 1 fremgår følgende takster:

- ”1) Lægens udtagning af blodprøve og eventuel urinprøve på sygehus.....125 kr.
- 2) Lægens udtagning af blodprøve og eventuel urinprøve på politistation.....300 kr.
- 3) Klinisk lægeundersøgelse for spirituspåvirkethed og i forbindelse hermed lægens udtagning af blodprøve og eventuel urinprøve samt attestudstedelse.....400 kr.
- 4) Erklæring fra Statens bilinspektion.....150 kr.”

2.1.1.2. Om ”nødvendige udgifter” og ”i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår”

Lovens forarbejder indeholder ikke en nærmere afgrænsning af rækkevidden af begrebet ”*nødvendige udgifter, som er medgået til sagens behandling*” i retsplejelovens § 1008, stk. 1, 1. pkt.

Afgrænsningen er imidlertid omtalt flere steder i den juridiske litteratur. Hans Gammeltoft-Hansen har i ”Strafferetspleje III, 1. udgave (1996), side 173 bl.a. anført følgende:

”Hermed sigtes til de udgifter, som konkret er forbundet med sagen. Det drejer sig navnlig om forvarssalær, udgifter i forbindelse med sagkyndige udtalelser (...), andre udgifter i forbindelse med fremskaffelse af særlige beviser samt udgifter til forplejning under anholdelse og varetægtsfængsling.

De almindelige omkostninger, som er forbundet med strafferetsplejen, afholdes af staten. De omfatter faste lønninger til dommere, anklagere og politi, indretning og drift af retsbygning, anklagerembederne og fængslerne, etc.

Det er ikke alle de konkrete udgifter i sagen, der i givet fald skal dækkes som sagsomkostninger. Godtgørelse til vidner og syns- og skønsmand samt til domsmænd og nævninge falder uden for. Det samme gælder udgifter til tolke (...).

At udgifterne skal være nødvendige for sagens behandling, indebærer, at de – på det tidspunkt, hvor de blev afholdt – måtte anses for velbegrundede. Selv om det efterfølgende måtte vise sig at have været uden væsentlig betydning for sagens udfald, udelukker det således ikke i sig selv, at de kan indgå i omkostningskravet.”

For så vidt angår begrebet ”i åbenbart misforhold til domfældtes skyld og vilkår” i retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., fremgår der heller ikke yderligere i lovens forarbejder.

Om bestemmelsens anvendelse i praksis skriver Hans Gammeltoft-Hansen i ”Strafferetspleje III, 1. udgave (1996), side 172 følgende:

”Efter sin ordlyd er bestemmelsen meget snæver. Den bør anvendes – hvilket også i nogen måde sker i praksis – med liberalitet, således at den i højere grad tager karakter af en almindelig rimelighedsvurdering.”

Thomas Rørdam har i ”Kommenteret Retsplejelov”, 9. udgave, bind 3, side 352 ff., note 10 og 11, vedrørende bestemmelsen bl.a. anført:

”Efter sin ordlyd kan reglen, jf. ordet ”begrænse”, formentlig ikke medføre fuldstændig fritagelse for at betale omkostninger, men kun en nedsættelse af omkostningsansvaret, jf. W.E.v, Eyben i J1960.219. Ved en kombination af reglerne i stk. 1-3 og stk. 4, vil det dog i praksis kunne opnås at nå frem til fuldstændig fritagelse, hvis dette konkret findes rimeligt.

(...)

Bestemmelsen har i praksis navnlig fundet anvendelse, når det efter en lovændring har været nødvendigt at føre nogle sager gennem alle instanser for at få fastlagt den fremtidige praksis, hvor der i øvrigt er tale om sager af principiel interesse, eller hvis en i underinstansen truffet afgørelse har været i strid med en fastlagt praksis.”

Domstolene har i en række trykte afgørelser taget stilling til, hvilke sagsomkostninger der kan kræves erstattet af den domfældte, og om der har været grundlag for at begrænse omkostningsansvaret.

Det følger af retspraksis, at statens regreskrav alene omfatter de udgifter, som konkret er forbundet med den pågældende sag. Det drejer sig hovedsageligt om salæret til den beskikkede forsvarer samt udgifter til fastlæggelse af, om et strafbart forhold er begået.

Der ligger i kravet om ”nødvendighed” næppe mere, end at det pågældende skridt på afholdelsestidspunktet måtte anses for rimeligt begrundet i sagens interesse.

I praksis har lempelsesreglen i retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., navnlig fundet anvendelse, når det har været nødvendigt at føre sager af principiel karakter igennem til Højesteret, således at sagsomkostningerne for Højesteret som regel pålægges det offentlige, jf. f.eks. Højesterets dom af 11. januar 2019 (gengivet i U.2019.1232).

2.1.2. Domstolsprøvelse

Retsplejelovens §§ 1012 og 1013 fastsætter regler om domstolenes prøvelse af omkostningsspørgsmålet.

Retten træffer afgørelse om erstatning af omkostninger enten ved dommen eller, når sagen afgøres uden dom, ved kendelse, jf. retsplejelovens § 1012, stk. 1.

Salæret til en eventuelt beskikket forsvarer er typisk den eneste omkostningstype, som retten kender størrelsen af på tidspunktet for domsafsigelsen. De omkostninger, der konkret er forbundet med sagens behandling, fastsættes derfor normalt ikke til et bestemt beløb ved dommen, idet det blot bestemmes, at domfældte skal betale sagens omkostninger, herunder eventuelt et udtrykkeligt fastsat beløb i forsvarersalær.

Når en dom er påanket, prøver den overordnede instans omkostningsspørgsmålet, for så vidt dette spørgsmåls afgørelse afhænger af ankens udfald, eller det særlig er inddraget under anken, jf. retsplejelovens § 1013, stk. 1, 1. pkt.

Det fremgår af retsplejelovens § 998, stk. 1, at en eventuel tvist mellem politiet og domfældte med hensyn til en doms fortolkning eller i andre henseender forelægges den ret, som har afsagt dom i første instans. Heraf følger, at den domfældte kan begære politiets efterfølgende opgørelse af de sagsomkostninger, som vedkommende i henhold til en dom skal betale, indbragt for retten til afgørelse.

2.1.3. Politiet og anklagemyndighedens opgørelse af sagsomkostninger

Nedenfor er politiet og anklagemyndighedens opgørelse af straffesagsomkostninger beskrevet. Beskrivelsen er baseret på oplysninger modtaget gennem en høring af Rigspolitiet, der har modtaget udtalelser fra fire politikredse (National enhed for Særlig Kriminalitet (NSK), Københavns Politi, Fyns Politi og Nordjyllands Politi).

Der udarbejdes som udgangspunkt ikke en omkostningsopgørelse forud for straffesagens behandling, og anklagemyndigheden medbringer derfor oftest heller ikke en opgørelse over sagens omkostninger i retten forud for domsafsigelsen. Det kan dog være tilfældet i helt særlige sager, hvor der er tale om store omkostninger i forhold til sagens karakter, eller hvor der er tale om en udgiftstype, der ikke er angivet i Rigspolitiets actioncard om registrering, bogføring og opkrævning af sagsomkostninger i straffesager.

Den afsagte dom indeholder som oftest ikke en specificering af, hvilke, om nogen, sagsomkostninger der ikke skal betales af domfældte.

Når retten har pålagt domfældte at betale sagens omkostninger, opdaterer anklagemyndighedens administrative personale sagen i politiets sagsbehandlingssystem (POLSAS). Det er herefter Politiets Administrative Center (PAC), der varetager opgaven med opkrævning af straffesagens omkostninger hos den dømte. PAC opkræver de sagsomkostninger, som politikredsen har opgjort, og som fremgår af POLSAS. Det er i løbet af efterforskningen, eller den politimæssige indsats i øvrigt, den enkelte bemyndigede leder, der godkender udgifter i tilknytning til sagen.

Hos NSK, der efterforsker og hovedforhandler større eller særligt komplicerede sager om organiseret og international kriminalitet, kontrollerer anklageren på sagen forud for hovedforhandlingen, hvilke omkostninger der har været afholdt under efterforskningen. Er der afholdt større omkostninger – typisk til ekstern revision – tager anklageren stilling til, om disse bør pålægges tiltalte, hvis der sker domfældelse. I givet fald vil spørgsmålet blive en del af den afsluttende procedure i sagen, hvor anklagemyndigheden vil gøre gældende, at tiltalte skal betale udgifterne som en del af sagens omkostninger.

Rigspolitiets Koncernregnskab udarbejdede i 2023 et actioncard om registrering, bogføring og opkrævning af sagsomkostninger i straffesager. Af actioncardet fremgår det, at følgende omkostninger kan opkræves som sagsomkostninger hos den sigtede/domfældte:

- Forsvarersalær
- Blodprøver
- Politiaattester (dog ikke i færdselssager og arbejdsskadesager)
- Transport (mhp. teknisk undersøgelse og bevisførelse)
- Revisionshonorar
- RI-erklæringer vedr. undersøgelser for alkohol og narkotika
- Andre udgifter til undersøgelser m.v. efter konkret vurdering. Andre udgifter kan afkræves, hvis særlige omstændigheder taler for det, f.eks. hvis det vil stride helt ekstraordinært mod retsfølelsen ikke at afkræve

Det bemærkes, at Rigspolitiets Koncernregnskab og PAC løbende har en dialog, hvor eventuelle tvivlsspørgsmål i forhold til den enkelte udgift kan forelægges og drøftes med henblik på at sikre en ensartet praksis for opkrævningen.

I forhold til vurderingen af, hvorvidt en given udgift har været nødvendig, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 1, synes det at være udgangspunktet i politikredsene, at de undersøgelser, som politiet rekvirerer, er nødvendige for sagens behandling. Det beror dog på en konkret vurdering ud fra sagens karakter, om en udgift har været nødvendig for sagens behandling. I tilfælde, hvor forsvareren anmoder om unødige efterforskningsskridt, der er udgiftskrævende, kan anklagemyndigheden efter reglerne i retsplejelovens § 746 indbringe spørgsmålet om iværksættelse af efterforskningsskridtet for retten og derigennem forsøge at undgå unødige sagsomkostninger.

For så vidt angår udgifter ud over det almindelige vil efterforskningslederen i den pågældende politikreds søge om tilladelse til at afholde udgiften på et højere ledelsesniveau. I disse overvejelser vil det indgå, om det konkrete efterforskningsskridt er relevant og proportionalt. Forsvareren har ikke adgang til at indbringe spørgsmålet om iværksættelse af efterforskningsskridtet for retten.

En væsentlig del af sagsomkostningerne udgøres af salær til den beskikkede forsvarer. Det bemærkes i den forbindelse, at der bl.a. i straffesager med flere tiltalte i praksis ses eksempler på en forøgelse af sagsomkostningerne, der ikke alene kan tilskrives den tiltaltes forhold. Det kan eksempelvis være tilfældet i arrestantsager, hvor sagen kræver, at de tiltalte ikke må sidde varetægtsfængslet i samme arresthus, og forsvarerne således har forskellige rejseudgifter, der pålægges tiltalte som en del af salæret til forsvareren. Det kan også være tilfældet, hvis der i sagen indgår forhold, der alene vedrører én af de tiltalte, men hvor samtlige forsvarer af hensyn til fremme af sagens hovedforhold kræves til stede under behandlingen af forholdene under hovedforhandlingen.

2.2. Opkrævning af straffesagsomkostninger

2.2.1. Politiets opkrævning af sagsomkostninger

Det følger af retsplejelovens § 997, stk. 1, 1. pkt., at politidirektøren drager omsorg for straffedommens fuldbyrdelse såvel i henseende til straf som i henseende til dommens øvrige bestemmelser. Bøder, sagsomkostninger og konfiskationsbeløb inddrives dog af restanceinddrivelsesmyndigheden, jf. 2. pkt.

Politiets opkrævning af sagsomkostninger er nærmere reguleret i bekendtgørelse nr. 1250 af 29. november 2019 om opkrævning af visse bøder, offerbidrag, konfiskationsbeløb, sagsomkostninger m.v. samt afgørelse om udståelse af forvandlingsstraf for bøde (bødebekendtgørelsen).

Det følger af bødebekendtgørelsens § 1, at kapitel 2 om opkrævning af visse bøder, offerbidrag, konfiskationsbeløb, sagsomkostninger m.v. bl.a. finder anvendelse på sagsomkostninger, som det efter lovgivningen påhviler politiet at opkræve.

Efter bødebekendtgørelsens § 3, stk. 1, skal politiet opkræve sagsomkostninger, så snart afgørelsen herom kan fuldbyrdes. Opkrævning sker ved, at politiet skriftligt opfordrer skyldneren til inden 20 dage at indbetale beløbet til politiet, jf. stk. 2, 1. pkt. Fristen på 20 dage kan fraviges, hvis særlige grunde taler for fastsættelse af en kortere frist, jf. stk. 2, 3. pkt.

Det fremgår af bødebekendtgørelsens § 4, stk. 1, 1. pkt., at politiet på skyldnerens opfordring kan give tilladelse til kortvarig henstand med betalingen eller tillade, at beløbet betales i afdrag ved en vis korterevarende betalingsordning. Politiet kan dog højst give tilladelse til henstand med betaling i op til 6 måneder fra udløbet af 20-dages fristen i § 3, stk. 2, eller tilladelse til afdragsvis betaling over 6 måneder efter udløbet af samme frist, jf. 2. pkt.

Tilladelse til henstand eller afdragsvis betaling af sagsomkostninger efter bødebekendtgørelsens § 4, stk. 1, kan ikke gives, hvis særlige grunde taler imod en sådan tilladelse, herunder hvis det for eksempel ud fra politiets umiddelbare kendskab til den pågældende eller ud fra størrelsen af det skyldige beløb må anses for tvivlsomt, om skyldneren kan eller vil overholde en sådan tilladelse, jf. § 4, stk. 2, nr. 2.

Politiets afgørelser om henstand eller afdragsvis betaling af straffesagsomkostninger kan ikke påklages, jf. straffuldbyrðelseslovens § 111, stk. 2.

Hvis den dømte ikke betaler det samlede beløb inden for den givne frist, oversender politiet sagen til restanceinddrivelsesmyndigheden med henblik på inddrivelse, jf. bødebekendtgørelsens § 5, stk. 1. Det er en forudsætning for oversendelse til restanceinddrivelsesmyndigheden, at politiet forinden skriftligt har anmodet skyldneren om inden 10 dage at indbetale det skyldige beløb eller afdrag, og at skyldneren ikke har efterkommet dette, jf. § 5, stk. 3. Politiet skal skriftligt orientere skyldneren om sagens oversendelse til restanceinddrivelsesmyndigheden, jf. § 5, stk. 4.

På tilsvarende vis skal politiet orientere skyldneren om, at manglende overholdelse af afdragsordningen medfører, at hele det resterende beløb straks er forfalden til betaling, og at sagen oversendes til restanceinddrivelsesmyndigheden, jf. bødebekendtgørelsens § 7, stk. 1.

2.2.2. Politiets fremgangsmåde for opkrævning af sagsomkostninger

Rigspolitiet har oplyst, at PAC varetager opkrævning af straffesagsomkostninger.

Opkrævningen foregår ved, at PAC fremsender en opkrævning med betalingsfrist på 20 dage – og efter behov en efterfølgende rykkerskrivelse med en betalingsfrist på 10 dage – til den domfældte.

Opkrævningen og rykkerskrivelsen indeholder en henvisning til hjemmesiden politi.dk/betal, hvorfra der kan ansøges om en betalingsordning. En afdrags- eller henstandsperiode kan maksimalt vare seks måneder. Det er muligt at kombinere henstand og afdrag, men den samlede periode kan ikke strække sig over mere end seks måneder. Der tillægges ikke renter til fordringen i den periode, hvor politiet foretager opkrævning.

Opkrævningsskrivelsen samt en eventuel rykkerskrivelse indeholder endvidere information om, at sagen ved manglende betaling oversendes til Gældsstyrelsen (restanceinddrivelsesmyndigheden), der kan tillægge renter og gebyr samt foretage lønindeholdelse m.v.

2.3. Inddrivelse og eftergivelse af straffesagsomkostninger

2.3.1. Inddrivelse

Det følger af retsplejelovens § 997, stk. 1, 3. pkt., at sagsomkostninger inddrives af restanceinddrivelsesmyndigheden, såfremt skyldneren ikke betaler det samlede beløb i rette tid.

Den nærmere regulering af restanceinddrivelsesmyndighedens inddrivelse af fordringer, herunder sagsomkostninger, fremgår af gældsinddrivelsesloven.

Efter gældsinddrivelseslovens § 1, stk. 1, 1. pkt., finder loven med visse undtagelser således anvendelse for opkrævning og inddrivelse af fordringer med tillæg af renter, gebyrer og andre omkostninger, der opkræves eller inddrives af det offentlige.

Det følger af gældsinddrivelseslovens § 2, stk. 1, 1. pkt., at skatteministeren eller den, ministeren bemyndiger dertil, er restanceinddrivelsesmyndighed. Efter § 2 i bekendtgørelse nr. 1207 af 27. september 2023 om inddrivelse af gæld til det offentlige (gældsinddrivelsesbekendtgørelsen) er restanceinddrivelsesmyndigheden told- og skatteforvaltningen. Inddrivelsesopgaven varetages af Gældsstyrelsen.

Det fremgår af gældsinddrivelseslovens § 2, stk. 3, 1. pkt., at fordringer overdrages til restanceinddrivelsesmyndigheden, når betalingsfristen er overskredet og sædvanlig rykkerprocedure forgæves er gennemført. Fordringshaveren eller den, der på vegne af fordringshaveren op-

kræver fordringen, kan dog på skyldnerens anmodning tillade afdragsvis betaling eller henstand med betalingen, jf. 2. pkt.

Ifølge bemærkningerne til bestemmelsen er det hensigten, at fordringshaveren pr. kulance under hensyn til det skyldige beløbs størrelse skal kunne bevilge skyldneren henstand med betalingen eller tillade afdragsvis betaling, hvis skyldneren eksempelvis har midlertidige likviditetsproblemer. Der henvises til Folketingstidende 2008-09, tillæg A, L 20 som fremsat, side 273.

Sædvanlig rykkerprocedure, jf. 1. pkt., gennemføres kun, hvis det er muligt, og gennemførelse heraf er ikke en forudsætning for overdragelse af fordringer til restanceinddrivelsesmyndigheden, medmindre andet følger af anden lovgivning, jf. gældsinddrivelseslovens § 2, stk. 3, 4. pkt. §.

Efter gældsinddrivelseslovens § 2, stk. 4, skal fordringshaveren eller den, der på vegne af fordringshaveren opkræver fordringen, inden overdragelse heraf til inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden, skriftligt underrette skyldneren om overdragelsen, medmindre det ikke er muligt at foretage underretning, eller underretning må antages at medføre en væsentlig forringelse af muligheden for at opnå dækning. Underretning efter 1. pkt. er ikke en forudsætning for, at fordringer kan overdrages til restanceinddrivelsesmyndigheden.

Af bemærkningerne til bestemmelsen fremgår det, at adgangen til at undlade at foretage underretning alene er møntet på situationer, hvor det må antages at være nødvendigt at sikre kravet ved hurtig foretagelse af udlæg, arrest eller indgivelse af konkursbegæring. Der henvises til Folketingstidende 2008-09, tillæg A, L 20 som fremsat, side 274.

I henhold til gældsinddrivelseslovens § 2, stk. 11, 1. pkt., skal fordringshaveren eller den, der på vegne af fordringshaveren opkræver fordringen, såfremt denne bliver bekendt med væsentlige ændringer i skyldnerens forhold efter overdragelsen af fordringen til restanceinddrivelsesmyndigheden, underrette denne herom og kan i den forbindelse anmode restanceinddrivelsesmyndigheden om at intensivere inddrivelsen eller at sende sagen tilbage til fordringshaveren med henblik på, at fordringshaveren kan tillade afdragsvis betaling eller henstand med betalingen.

Det følger videre af gældsinddrivelseslovens § 3, stk. 1, at restanceinddrivelsesmyndigheden overtager kreditorbeføjelserne efter overdragelsen af fordringen til inddrivelse. Det medfører, at restanceinddrivelsesmyndigheden indtræder i samtlige rettigheder og forpligtelser, der er tilknyttet fordringen, til brug for kravets afvikling.

Efter gældsinddrivelseslovens § 3, stk. 3, kan restanceinddrivelsesmyndigheden tillade afdragsvis betaling eller henstand med betalingen som led i inddrivelsen. Adgangen hertil svarer til fordringshaverens adgang efter § 2, stk. 3.

De nærmere regler for restanceinddrivelsesmyndighedens afgørelser om afdragsvis betaling findes i § 11 i gældsinddrivelsesbekendtgørelsen. Efter gældsinddrivelsesbekendtgørelsens § 12 kan restanceinddrivelsesmyndigheden bevilge henstand, når særlige omstændigheder taler derfor.

Det fremgår af gældsinddrivelseslovens § 5, stk. 1, 1. pkt., at fordringer under inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden, med undtagelse af bøder, forrentes med en årlig rente svarende til renten i henhold til rentelovens § 5, stk. 1 og 2, med et fradrag på 4 pct., dog således at en ændring af renten i henhold til rentelovens § 5, stk. 1 og 2, først har virkning 5 hverdage efter datoen for ændringen. Renten fastsættes herefter til en årlig rente, der svarer til den fastsatte referencesats med et tillæg på 8 pct. og med fradrag af 4 pct. Den fastsatte referencesats er den officielle udlånsrente, som Nationalbanken har fastsat henholdsvis den 1. januar og den 1. juli det pågældende år. Renten tilskrives fra den 1. i måneden efter modtagelsen hos restanceinddrivelsesmyndigheden, jf. 3. pkt.

I gældsinddrivelseslovens §§ 7-9 b reguleres restanceinddrivelsesmyndighedens mulighed for at foretage modregning med henblik på inddrivelse af krav på bl.a. sagsomkostninger. Det fremgår navnlig af § 9, stk. 1, at det offentliges adgang til at foretage modregning i udbetalinger fra det offentlige ikke afskæres af en tilladelse til afdragsvis betaling eller henstand med betalingen. Det fremgår videre af § 9 a, stk. 1, at modregning kan ske uden partshøring af skyldneren og uden forudgående vurdering af dennes økonomiske forhold i de tilfælde, hvor modregning foretages på baggrund af en beslutning, der træffes af restanceinddrivelsesmyndigheden eller gennemføres af told- og skatteforvaltningen som fordringshaver. Efter § 9 a, stk. 2, er restanceinddrivelsesmyndigheden alene forpligtet til i begrundelsen for en afgørelse om modregning at henvise til, at fordringen er under inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden.

I henhold til gældsinddrivelseslovens § 10, stk. 1, kan fordringer omfattet af loven med tillæg af renter, gebyrer og andre omkostninger inddrives ved lønindeholdelse. Visse civilretlige fordringer kan ikke inddrives ved lønindeholdelse, jf. bilag 1 til gældsinddrivelsesloven. Den nærmere fremgangsmåde ved restanceinddrivelsesmyndighedens inddrivelse ved lønindeholdelse følger af kapitel 6 i gældsinddrivelsesbekendtgørelsen.

Ved lov nr. 331 af 28. marts 2023 er muligheden for at foretage lønindeholdelse for gæld til det offentlige hos skyldnere med en nettoindkomst under lavindkomstgrænsen (133.590 kr. for skyldnere med forsørgerpligt og 166.590 kr. for skyldnere uden forsørgerpligt, jf. SKM2023.534.GÆLDST) blevet udvidet til at omfatte alle gældstyper, der kan lønindeholdes for, jf. gældsinddrivelseslovens § 10, stk. 1, jf. gældinddrivelsesbekendtgørelsens § 14, stk. 3, jf. § 11, stk. 1. Det betyder, at der nu kan lønindeholdes for gæld fra sagsomkostninger fra straffesager hos skyldnere med nettoindkomst under lavindkomstgrænsen. Tidligere kunne der kun lønindeholdes for få gældstyper hos skyldnere med nettoindkomst under lavindkomstgrænsen.

Herudover kan fordringer omfattet af gældsinddrivelsesloven med tillæg af renter, gebyrer og andre omkostninger som hovedregel inddrives ved udpantning, jf. lovens § 11.

Det følger endelig af gældsinddrivelseslovens § 17, stk. 1, bl.a., at klager over restanceinddrivelsesmyndighedens afgørelser om inddrivelse af sagsomkostninger m.v., herunder om kravets eksistens og størrelse, når spørgsmålet herom vedrører restanceinddrivelsesmyndighedens administration, og klager over told- og skatteforvaltningens afgørelser om modregning med fordringer under opkrævning, når modregningen gennemføres på baggrund af en beslutning, der træffes af restanceinddrivelsesmyndigheden, kan indbringes for Landsskatteretten, medmindre andet er bestemt i lovgivningen eller regler udstedt i medfør heraf. Klagen skal indgives skriftligt til restanceinddrivelsesmyndigheden og skal være modtaget senest 3 måneder efter modtagelsen af den afgørelse, der klages over. Der kan dog ses bort fra en fristoverskridelse, hvis særlige omstændigheder taler derfor.

Indsigelser vedrørende fordringen, som ikke omfattes af klageadgangen i § 17, stk. 1, behandles af fordringshaveren eller den, der på vegne af fordringshaveren opkræver fordringen, uanset at kravet er overdraget til restanceinddrivelsesmyndigheden, jf. gældsinddrivelseslovens § 2, stk. 2, 2. pkt.

Fordringshaveren behandler således indsigelser, der vedrører kravets oprindelige eksistens og størrelsen af kravet, da det blev overdraget til inddrivelse. Restanceinddrivelsesmyndigheden kan beslutte, at indsigelser om kravets eksistens og størrelse skal tillægges opsættende virkning, hvis der er en begrundet formodning for, at kravet ikke er opgjort korrekt, eller at det ikke eksisterer, jf. gældsinddrivelseslovens § 2, stk. 2, 3. pkt.

2.3.2. Eftergivelse

Gældsinddrivelseslovens regler om eftergivelse af gæld til det offentlige findes i §§ 13-15 a.

Udgangspunktet for eftergivelse af gæld findes i gældsinddrivelseslovens § 13, stk. 1. Restanceinddrivelsesmyndigheden kan efter denne bestemmelse eftergive gæld til det offentlige, hvis skyldneren anmoder om eftergivelse, jf. 1. pkt.

Fordringer med renter, gebyrer og andre omkostninger kan eftergives, hvis skyldneren godtgør, at skyldneren ikke er i stand til, og inden for de nærmeste år ingen udsigt har til, at kunne opfylde sine gældsforpligtelser, og det må antages, at eftergivelsen vil føre til en varig forbedring af skyldnerens økonomiske forhold, jf. 2. pkt. Slutteligt er det muligt for restanceinddrivelsesmyndigheden at eftergive beløb, som en person er pligtig at betale som erstatning for et selskabs manglende betaling af skyldige beløb til det offentlige, jf. 3. pkt.

Der findes en række undtagelser til udgangspunktet i stk. 1. Eftergivelse kan således i almindelighed ikke finde sted, såfremt skyldnerens økonomiske forhold er uafklarede, skyldneren har handlet uforsvarligt i økonomiske anliggender, en ikke uvæsentlig gæld er pådraget ved strafbare forhold eller erstatningspådragende forhold, medmindre der er tale om gæld i form af sagsomkostninger pålagt i straffesager, skyldneren har undladt at afdrage på sin gæld, selv om skyldneren har haft rimelig mulighed herfor, skyldneren har indrettet sig med henblik på eftergivelse eller skyldneren har stiftet ny gæld til det offentlige, efter at eftergivelsessag er indledt, jf. gældsinddrivelseslovens § 13, stk. 2.

Ved afgørelse om eftergivelse skal der lægges vægt på gældens alder. Hvis skyldneren har anden betydelig gæld, kan eftergivelse nægtes, jf. gældsinddrivelseslovens § 13, stk. 3.

Da en afgørelse om eftergivelse af gæld alene kan omfatte gæld til det offentlige, skal der endvidere lægges vægt på, om skyldneren udelukkende eller i overvejende grad har gæld til det offentlige. Er forholdet det, at skyldneren overvejende har gæld til private, vil restanceinddrivelsesmyndigheden kunne eftergive gælden til det offentlige, men restanceinddrivelsesmyndigheden kan efter en konkret vurdering give afslag på eftergivelse på grund af gældsammensætningen og henvise skyldner til i stedet at søge om gældssanering ved skifteretten.

Uanset stk. 2 kan eftergivelse nægtes, såfremt der foreligger andre omstændigheder, der taler afgørende imod hel eller delvis eftergivelse, jf. gældsinddrivelseslovens § 13, stk. 4.

Kun skyldnere, der er fysiske personer, kan få eftergivelse efter stk. 1, jf. gældsinddrivelseslovens § 13, stk. 5. Dog kan eftergivelse i øvrigt meddeles til fysiske eller juridiske personer, når sociale eller andre forhold i særlig grad taler derfor, uanset om skyldnerens økonomiske forhold er uafklarede, jf. stk. 6.

Formålet med bestemmelsen i stk. 6 er ifølge forarbejderne at muliggøre eftergivelse af gæld til det offentlige i visse tilfælde, hvor dette ikke vil være muligt efter eftergivelsesreglerne i gældsinddrivelseslovens § 13, stk. 1-5. Der er et krav om en vis kvalificering og betydning af det eller de pågældende forhold, der medfører, at eftergivelse kan ske. Det bemærkes, at det både kan være ét enkeltstående forhold, der i særlig grad taler for eftergivelse, og kombinationen af en række forskellige forhold, der ikke enkeltvist i særlig grad taler for eftergivelse, men som samlet i særlig grad taler for eftergivelse. Der kan f.eks. lægges vægt på resocialiseringshensyn, herunder at gælden til det offentlige kan være en barriere for resocialisering. De kriterier, der indgår i en vurdering af eftergivelse efter § 13, stk. 1-5, vil som udgangspunkt også være relevante i den samlede vurdering efter § 13, stk. 6, men de er ikke afgørende for resultatet. Der henvises til Folketingstidende 2008-09, tillæg A, L 20 som fremsat, side 281, samt Folketingstidende 2019-20, tillæg A, L 26 som fremsat, side 94ff.

Gældsinddrivelseslovens §§ 14 og 15 omhandler de nærmere retsvirkninger af eftergivelse. Eftergivelse kan således gå ud på bortfald eller nedsættelse af en skyldners gæld. I forbindelse med nedsættelse kan der endvidere træffes bestemmelse om henstand med og afdragsvis betaling af den ikke eftergivne del af gælden. I henstands- og afdragsperioden sker der ingen forrentning af gælden, jf. § 14, stk. 1.

Efter gældsinddrivelseslovens § 15 kan eftergivelse tilbagekaldes, såfremt skyldneren i forbindelse med eftergivelsessagen har gjort sig skyldig i svigagtigt forhold eller groft tilsidesætter sine forpligtelser i forbindelse med afvikling af den ikke eftergivne del af gælden.

Eftergivelsesreglerne svarer i vidt omfang til gældssaneringsreglerne i konkursloven. Baggrunden herfor er, at skifteretterne og restanceinddrivelsesmyndigheden behandler sammenlignelige sager om gæld, og at en ensretning af behandlingen og praksis på området ville sikre bedre retssikkerhed og gennemsigtighed for borgerne. Skifteretterne behandler sager om privat og offentlig gæld, mens restanceinddrivelsesmyndigheden behandler sager om offentlig gæld.

Ved lov nr. 893 af 21. juni 2022 blev reglerne om eftergivelse af gæld til det offentlige i gældsinddrivelsesloven og reglerne om gældssanering i konkursloven ændret, således at gæld i form af straffesagsomkostninger sidestilles med anden gæld. Ændringen betyder bl.a., at gæld i form af straffesagsomkostninger ikke i sig selv kan udgøre en hindring for eftergivelse af gæld til det offentlige eller gældssanering, hvilket ellers tidligere havde været retstilstanden. Dette er ligeledes tilfældet, selv om gælden i form af straffesagsomkostninger udgør en ikke uvæsentlig del af den samlede gæld.

I forbindelse med anmodningen om eftergivelse af gæld til det offentlige er de almindelige krav om eftergivelse efter lovens § 13, stk. 1-5, fortsat gældende, herunder bl.a. at en væsentlig del af gælden fortsat ikke må være pådraget ved straffbare eller erstatningspådragende forhold, herunder eksempelvis bøder eller erstatning til ofre for forbrydelser, medmindre der er tale om gæld fra sagsomkostninger pålagt i straffesager. Der henvises til Folketingstidende 2021-22, tillæg A, L 180 som fremsat, side 141.

Restanceinddrivelsesmyndigheden kan eftergive gæld fra sagsomkostninger i straffesager og skyldners eventuelle anden gæld til det offentlige helt eller delvist, når de almindelige betingelser i gældsinddrivelseslovens § 13 er opfyldt. Hvis de almindelige betingelser ikke er opfyldt, kan gælden eftergives, hvis der er sociale eller andre forhold, der i særlig grad taler for eftergivelse, jf. gældsinddrivelseslovens § 13, stk. 6. Et forhold, der i den forbindelse kan tale for eftergivelse, er, om gælden er en barriere for resocialisering. Det kan f.eks. være tilfældet for skyldnere, der indgår i det særlige exit-program for rocker- og bandemedlemmer.

I restanceinddrivelsesmyndighedens vurdering af, om betingelserne for eftergivelse er opfyldt, lægges blandt andet vægt på borgerens økonomiske og sociale forhold samt relevante udtalelser fra fagpersoner, f.eks. politiet eller kommunen. Hvis en ikke uvæsentlig del af borgerens gæld har været pådraget ved straffbare forhold, dog ikke sagsomkostninger, vil dette som udgangspunkt tale imod eftergivelse. Restanceinddrivelsesmyndigheden foretager dog altid en konkret vurdering af det straffbare forholds grovhed, gældens størrelse og alder. Herudover foretager restanceinddrivelsesmyndigheden en vurdering af, om der foreligger sociale eller andre forhold, der i særlig grad taler for eftergivelse, f.eks. resocialiseringshensyn.

Ud over de tilfælde, der er nævnt i § 13, eftergiver restanceinddrivelsesmyndigheden delvis gæld til det offentlige efter reglerne i gældsinddrivelseslovens § 15 a (den såkaldte ret og pligt-ordning).

Ordningen blev indført ved lov nr. 331 af 28. marts 2023 og giver skyldnere ret til eftergivelse efter nærmere fastlagte objektive kriterier, hvorfor ordningen bl.a. ikke tager hensyn til, hvorvidt skyldneren har afklarede økonomiske forhold. Formålet med ordningen er, at skyldnere, der gør en indsats og selv tager initiativ til at forbedre deres økonomiske situation, delvist kan få eftergivet deres gæld til det offentlige.

Skyldnere skal opfylde følgende betingelser for at kunne få eftergivelse efter ret og pligt-ordningen:

- 1) Skyldnerens gæld inkl. gebyrer, renter og andre omkostninger, skal være på mindst 50.000 kr., jf. § 15 a, stk. 3, nr. 1.
- 2) Skyldneren skal have været uden for arbejdsmarkedet i en længere periode, idet skyldneren skal have modtaget kontanthjælp eller lignende i mindst 30 måneder, jf. § 15 a, stk. 3, nr. 2.
- 3) Skyldneren skal efter ledighedsperioden have været under uddannelse eller i beskæftigelse eller drevet selvstændig erhvervsvirksomhed i samlet mindst 24 måneder. Ved vurdering af om denne betingelse er opfyldt, indgår kun måneder fra og med april 2023. Betingelserne for at være omfattet af ordningen kan således tidligst være opfyldt i april 2025.

Betingelserne i pkt. 2 og 3 skal være opfyldt inden for en periode på 6 år forud for anmodningstidspunktet for at sikre, at skyldneren har gjort en stabil indsats for at forbedre sin livssituation, jf. gældsinddrivelseslovens § 15 a, stk. 3, nr. 2.

Af hensyn til retsfølelsen er visse gældstyper undtaget fra eftergivelse efter ret og pligt-ordningen. Det er f.eks. bøder, tvangsbøder, konfiskationskrav og offerbidrag, men ikke straf-fesagsomkostninger, som kan eftergives på lige fod med anden gæld til det offentlige.

Eftergivelsesbeløbet udgør 50 pct. af den del af skyldnerens gæld til det offentlige, der kan omfattes af en eftergivelse efter ordningen, dog højst 100.000 kr., jf. gældsinddrivelseslovens § 15 a, stk. 9. Det vil f.eks. betyde, at en skyldner med en samlet af ordningen omfattet gæld på 100.000 kr. vil få eftergivet 50.000 kr., mens en skyldner med en samlet gæld på 250.000 kr. vil få eftergivet 100.000 kr., dvs. det maksimale beløb.

En ansøgning om eftergivelse efter ret og pligt-ordningen udelukker ikke, at skyldneren også kan få eftergivelse efter de almindelige eftergivelsesregler. For at undgå misbrug er det dog alene muligt for skyldneren at få eftergivelse efter ret og pligt-ordningen én gang, jf. § gældsinddrivelseslovens 15 a, stk. 7.

Eftergivelse efter ret og pligt-ordningen kan tilbagekaldes, såfremt skyldneren i forbindelse med eftergivelsessagen har gjort sig skyldig i et svigagtigt forhold, jf. gældsinddrivelseslovens § 15 a, stk. 10.

2.4. Forældelse

2.4.1. De almindelige regler for forældelse

2.4.1.1. Forældelsesloven

De almindelige regler om forældelse findes i forældelsesloven. Fordringer på penge eller andre ydelser forældes efter reglerne i forældelsesloven, medmindre andet følger af særlige bestemmelser om forældelse i anden lov, jf. § 1.

Forældelsesfristerne regnes fra det tidligste tidspunkt, til hvilket fordringshaveren kunne kræve fordringen opfyldt, medmindre andet følger af andre bestemmelser, jf. forældelseslovens § 2, stk. 1.

Forældelsesfristen er som udgangspunkt 3 år, medmindre andet følger af andre bestemmelser, jf. forældelseslovens § 3, stk. 1.

Forældelsesfristen er 10 år, hvis fordragens eksistens og størrelse er fastslået ved bl.a. dom, jf. forældelseslovens § 5, stk. 1, nr. 3.

2.4.1.2. Gældsinddrivelsesloven

Gældsinddrivelseslovens § 18 a indeholder særlige bestemmelser om forældelse af fordringer under inddrivelse.

Det fremgår af gældsinddrivelseslovens § 18 a, stk. 4, at forældelsesfristen for fordringer under inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden er 3 år, selv om hovedkravet, inden det kommer til inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden, havde en længere forældelsesfrist eller der, før eller efter at fordringen kom under inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden, er opnået et retsgrundlag som nævnt i forældelseslovens § 5, stk. 1.

Af gældsinddrivelseslovens § 18 a, stk. 7, 1. pkt., følger, at forældelse tidligst indtræder 3 år efter fordragens modtagelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden.

Herudover fremgår det af gældsinddrivelseslovens § 18 a, stk. 1, 1. pkt., at forældelsesfristen tidligst regnes fra den 20. november 2021. For fordringer, der den 1. januar 2024 er registreret til inddrivelse i et andet system end PSRM eller efter denne dato er modtaget hos restanceinddrivelsesmyndigheden og registreret i et andet system end PSRM, regnes forældelsesfristen

dog tidligst fra den 20. november 2027, uanset om fordringerne efter den nævnte registrering overføres til PSRM, jf. 2. pkt.

2.4.2. Forældelse af krav på straffesagsomkostninger

Gæld fra straffesagsomkostninger er i udgangspunktet reguleret af forældelseslovens regler.

Det fremgår af betænkning nr. 1547/2014, at størrelsen af sagsomkostninger i forbindelse med straffesager almindeligvis ikke fremgår eller kan udledes af domme, hvorfor den 10-årige forældelsesfrist ikke finder anvendelse, jf. betænkningen, side 54. De fleste straffesagsomkostninger er således underlagt den almindelige forældelsesfrist på 3 år.

Er der tale om en fordring, hvis eksistens og størrelse er fastslået ved en dom, finder forældelseslovens § 5, stk. 1, nr. 3, anvendelse, og forældelsesfristen vil derfor være 10 år. Dette kan således være tilfældet for så vidt angår forsvarersalæret, der udgør en del af sagsomkostningerne i en straffesag, hvis fastsættelsen af salæret fremgår af dommen eller retsbogen i forbindelse med dommen.

Hvis gælden overgår til restanceinddrivelsesmyndigheden til inddrivelse, vil gældsinddrivelseslovens regler om forældelse finde anvendelse.

Gælden vil derfor blive omfattet af gældsinddrivelseslovens § 18 a, stk. 4, hvorefter forældelsesfristen er 3 år, selv om hovedkravet, inden det kom under inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden, havde en længere forældelsesfrist eller der, før eller efter at fordringen kom under inddrivelse, er opnået et retsgrundlag som nævnt i forældelseslovens § 5, stk. 1.

3. Resumé af anbefalingerne i betænkning nr. 1547/2014 om sagsomkostninger i straffesager

3.1. Udvalgets nedsættelse og kommissorium

Den daværende regering bestående af Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre nedsatte i maj 2014 Udvalget om forebyggelse og resocialisering som en del af flersårsaftalen om Kriminalforsorgens økonomi i 2013-2016.

Udvalget havde til opgave at vurdere betydningen af den eksisterende ordning vedrørende sagsomkostninger i straffesager i forhold til den kriminalpræventive og resocialiserende indsats. Udvalget skulle overveje muligheden for hel eller delvis eftergivelse af sagsomkostninger i straffesager, herunder eftergivelse af sagsomkostninger for personer, som i en årrække efter endt afsoning ikke havde begået ny kriminalitet.

Udvalget påbegyndte sit arbejde i juni 2014 og afsluttede sine overvejelser vedrørende sagsomkostninger i straffesager i oktober 2014.

3.2. Sammenfatning af udvalgets overvejelser og anbefalinger

3.2.1. Udvalgets anbefalinger vedrørende pålæg af sagsomkostninger

Efter udvalgets opfattelse var det vigtigt for resocialiseringen, at en person, der havde afsonet sin straf, ikke blev fastholdt i en ubetalelig gæld og dermed blev fristet til ny kriminalitet.

Udvalget inddragede til brug for sine overvejelser relevant forskning på området, som pegede i retning af, at gæld fra sagsomkostninger kunne være en medvirkende årsag til, at domfældte genoptog deres kriminelle tilværelse efter endt afsoning. Gælden bevirkede, at de løsladte ikke havde et økonomisk incitament til at varetage et arbejde, ligesom gælden modvirkede motivationen for at påbegynde eller færdiggøre en uddannelse.

Det indgik ligeledes i udvalgets overvejelser, at der i Sverige og Norge blev pålagt sagsomkostninger i mindre omfang end i Danmark, og at der ved pålæg af sagsomkostninger blev taget hensyn til den domfældtes resocialisering.

Udvalget fremlagde i sin betænkning tre mulige modeller for pålæg af sagsomkostninger i straffesager.

Det overordnede formål med modellerne var, at den anbefalede fremtidige ordning for pålæg af sagsomkostninger både skulle sikre en afgørende støtte til den domfældte, som var i farezonen for at genoptage en kriminel tilværelse, samtidig med at modellen kunne implementeres i praksis uden unødigt administrativt besvær og uden markant negative statsfinansielle konsekvenser.

Den første model indebar, at sagsomkostninger afskaffedes i straffesager. Ifølge udvalget var der flere fordele ved denne model, herunder det principielle i at formålet med en straffesag er at pålægge den domfældte en passende straf og ikke sagsomkostninger, der opleves som en ekstra uformel straf. Uanset at modellen var enkel og den ressourcemæssigt billigste, fandt et flertal i udvalget imidlertid, at en afskaffelse af sagsomkostninger i straffesager ville have betydelige negative statsfinansielle konsekvenser, hvorfor flertallet ikke kunne anbefale en sådan model, der også syntes at ligge uden for udvalgets kommissorium.

Den anden model – som et flertal af udvalget anbefalede – indebar, at sagsomkostninger fremover alene skulle bestå af sagens udgifter til den beskikkede forsvarer, og at der i forbindelse med politiets opkrævning af sagsomkostninger skulle foretages en vurdering af, om – og i givet fald hvor meget – den domfældte skal betale af de af retten pålagte sagsomkostninger på baggrund af den dømtes betalingsevne (betalingsevne modellen). Der er redegjort nærmere for udvalgets overvejelser og anbefalinger vedrørende denne model nedenfor under pkt. 3.2.1.1.

Den tredje model baserede sig på den domfældtes bruttoårsindtægt. Efter modellen var det domstolene, som skulle tage stilling til, hvilket beløb den domfældte skulle betale i sagsomkostninger. Udvalget fandt, at modellen måtte forventes at medføre betydelige administrative udfordringer og merudgifter for anklagemyndigheden og domstolene. På baggrund heraf kunne udvalget ikke anbefale en sådan model.

3.2.1.1. Betalingsevne modellen

Udvalget (alle medlemmer af udvalget og professor Flemming Balvig som sekundær indstilling) anbefalede en betalingsevne model, som tog udgangspunkt i, at opkrævning af straffesagsomkostninger fremover alene skulle foretages, hvis den domfældte havde en reel mulighed for at betale sagens udgifter på det tidspunkt, hvor politiet foretog opkrævningen. Udvalget lagde i den forbindelse vægt på, at en særlig gruppe af domfældte bestående af unge lovovertrædere under 18 år, retspsykiatriske patienter samt socialt udsatte ville kunne få gavn af den foreslåede ordning.

Udvalget fandt, at den foreslåede ordning for pålæg af sagsomkostninger burde gælde i alle straffesager. Der blev i den forbindelse lagt afgørende vægt på, at en fremtidig ordning skulle være så nem at administrere for de involverede myndigheder som muligt, og at en videreførelse af den eksisterende retstilstand i forhold til bestemte typer af sager ville komplicere sagsgangene i både politi og anklagemyndighed samt ved retterne.

Det var udvalgets opfattelse, at domfældte med en betalingsevne fremover alene skulle betale salær til den beskikkede forsvarer, men ikke andre udgifter, der var medgået til sagens behandling, som f.eks. udgifter forbundet med politiets forskellige efterforskningsskridt. Der henvistes til, at mange domfældte opfattede andre pålagte udgifter end forsvarssalæret som en uretfærdig byrde, idet de ikke selv havde haft indflydelse på eller viden om, hvilke undersøgelser politiet eller anklagemyndigheden havde rekvireret.

Det var udvalgets anbefaling, at retten – for at opnå større gennemsigtighed – burde fastsætte det konkrete beløb, som den domfældte pålægges i sagsomkostninger, i dommen.

Med henblik på at sikre, at gældsbyrden fra sagsomkostninger blev overskuelig for personer med en beskeden betalingsevne, fandt udvalget, at den pålagte gæld alene skulle udgøres af det, som den domfældte var i stand til at afvikle over en toårig periode.

Den foreslåede betalingsevne-model var en skematisk model, som tog udgangspunkt i de standardiserede vurderinger, der blev foretaget af restanceinddrivelsesmyndigheden i forbindelse med inddrivelse af gæld til det offentlige.

Udvalget var opmærksom på, at fastsættelsen af sagsomkostninger på baggrund af en skematisk model kunne medføre tilfælde, hvor modellen ikke syntes rimelig. Det kunne f.eks. virke stødende, at en domfældt, der havde en uregistreret indtægt fra sort arbejde eller lignende, som myndighederne ikke havde kendskab til, ikke ville blive pålagt sagsomkostninger. Det var dog udvalgets opfattelse, at sådanne udfordringer ikke skulle stå i vejen for en hensigtsmæssig og enkel fremtidig ordning for pålæg af sagsomkostninger, men derimod måtte løses i et andet regi.

Udvalget var endvidere opmærksom på, at retspolitiske overvejelser kunne føre til et ønske om, at bortfald eller reduktion af gæld fra straffesagsomkostninger skulle gøres betinget af, at den domfældte holdt sig fri af kriminalitet i en vis periode. Udvalget bemærkede i den forbindelse, at en sådan betingelse ville begrænse den resocialiserende effekt og gøre ordningen mere administrativt tung for politiet.

Hvis der skulle indføres en betingelse om en kriminalitetsfri periode, blev det anbefalet, at perioden ikke oversteg 1-2 år, og at den omfattede kriminalitet afgrænses til overtrædelser af straffeloven, våbenloven og lov om euforiserende stoffer. Udvalget lagde vægt på, at der ved overtrædelse af straffeloven, våbenloven og lov om euforiserende stoffer i almindelighed var tale om alvorlig kriminalitet, som ikke burde berettigge til eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger.

I udvalgets kommissorium blev det forudsat, at eventuelle merudgifter eller mindreindtægter skulle finansieres ved omprioriteringer i de enkelte år. Det fremgik videre, at forslagene i hver enkelt afrapportering skulle være fuldt finansierede og ikke måtte medføre en forringelse af de offentlige finanser.

Udvalget så dog ingen mulighed for at anbefale en omkostningsneutral model, når den samtidig skulle have resocialiserende effekter i en ny ordning for sagsomkostninger i straffesager.

3.2.2. Udvalgets anbefalinger vedrørende eftergivelse af sagsomkostninger pålagt efter den foreslåede ordning

Udvalget anbefalede – i lyset af et ønske om at lade hensynet til resocialisering veje tungere – at gæld fra sagsomkostninger i straffesager blev sidestillet med anden gæld til det offentlige.

Det bemærkes, at reglerne om eftergivelse af gæld i gældsinddrivelsesloven og reglerne om gældssanering i konkursloven ved lov nr. 893 af 21. juni 2022 blev ændret, således at gæld i form af straffesagsomkostninger sidestilles med anden gæld. Ændringen betyder bl.a., at gæld i form af straffesagsomkostninger ikke i sig selv kan udgøre en hindring for eftergivelse af gæld til det offentlige eller gældssanering.

3.2.3. Udvalgets anbefalinger vedrørende eftergivelse af eksisterende gæld fra sagsomkostninger

Efter udvalgets opfattelse ville den foreslåede ordning alene have en resocialiserende effekt, hvis der samtidig blev taget hånd om eventuel eksisterende gæld, der hidrørte fra straffesagsomkostninger.

Udvalget anbefalede derfor en ordning, hvor eksisterende gæld fra sagsomkostninger i straffesager blev eftergivet for personer, som ikke vurderes at have en betalingsevne, hvis den domfældte ikke begik kriminalitet i en vis periode. Udvalget pegede i den forbindelse på, at betingelsen om en kriminalitetsfri periode ikke burde overstige 1-2 år, og at den omfattede krimi-

nalitet burde afgrænses til overtrædelser af straffeloven, våbenloven og lov om euforiserende stoffer.

Den foreslåede ordning ville medføre, at restanceinddrivelsesmyndigheden ikke kunne foretage skridt med henblik på at inddrive gælden i den givne periode. Der ville imidlertid fortsat løbe en forældelsesfrist for de pågældende fordringer.

Det var udvalgets opfattelse, at der som en konsekvens af den foreslåede ordning burde etableres en forældelsesretlig overgangsregel, således at det blev sikret, at krav på sagsomkostninger ikke blev forældet inden udløbet af suspensionsperioden.

Udvalget var opmærksom på, at der som følge af overgangsordningen kunne opstå tilfælde, som ikke syntes rimelige.

Det kunne f.eks. være i sager, hvor skyldneren ikke havde nogen indtægt – og dermed ikke nogen betalingsevne – men derimod en uregistreret indtægt fra kriminalitet, sort arbejde eller lignende, som myndighederne ikke havde kendskab til. I sådanne tilfælde ville vedkommende blive omfattet af overgangsordningen og dermed få mulighed for at få eftergivet sin gæld fra sagsomkostninger i straffesager.

En anden konsekvens af ordningen ville være, at en bøde for overtrædelse af straffelovens bestemmelser om tyveri ville medføre et afslag på eftergivelse af gæld fra sagsomkostninger, mens en fængselsstraf for spirituskørsel ikke vil være til hinder for, at gælden blev eftergivet, idet der ville være tale om en overtrædelse af færdselsloven.

Udvalget anerkendte, at de nævnte konsekvenser af overgangsordningen ville kunne stride imod den almindelige retsfølelse. Det var udvalgets opfattelse, at andre effektive tiltag kunne bringes i anvendelse med henblik på bekæmpelse af kriminalitet og sort arbejde, således at de nævnte forhold ikke stod i vejen for en hensigtsmæssig og enkel ordning vedrørende eftergivelse af eksisterende gæld fra straffesagsomkostninger.

4. Fremmed ret

Udvalget om forebyggelse og resocialisering indhentede til brug for udarbejdelse af betænkning nr. 1547/2014 om sagsomkostninger i straffesager oplysninger vedrørende reglerne om sagsomkostninger i straffesager i Sverige og Norge. Til brug for udarbejdelsen af denne rapport har arbejdsgruppen indhentet opdaterede oplysninger om området fra de svenske og norske myndigheder.

4.1. Sverige

4.1.1. De svenske regler

De svenske regler om den dømtes omkostningsansvar findes i kapitel 31 i rättegångsbalken (retsplejeloven). Det fremgår af rättegångsbalkens kapitel 31, § 1, at den, som dømmes for en forbrydelse i en sag, som anklagemyndigheden fører, skal erstatte staten for, hvad der betales af offentlige midler i salær til forsvareren. Den dømte skal også erstatte statens udgifter til at transportere den dømte til retten og udgifter for udtagning af prøver og analyse af blod, urin og spyt, som vedrører den dømte, og som har været foretaget for at opklare forbrydelsen (det kan således ikke pålægges den dømte at erstatte udgifter til eksempelvis retsgenetiske undersøgelser, lægeerklæringer og revisionsrapporter). Endelig skal den dømte erstatte eventuelle udgifter til forurettedes bistandsadvokat og eventuelle udgifter til særlige repræsentanter for børn.

Omkostningsansvaret omfatter dog ikke udgifter, der ikke med rimelighed har været afholdt til undersøgelser, eller udgifter forårsaget af uagtsomhed eller forsømmelse af nogen andre end den dømte eller dennes repræsentant eller forsvarer valgt af ham. Omkostningsansvaret omfatter endvidere ikke merudgifter til forsvareren som følge af, at den dømte har haft behov for tolkning.

For så vidt angår den dømte med begrænsede økonomiske ressourcer gælder, at denne ikke skal betale mere af omkostningerne til forsvareren, end et beløb, der er dobbelt så stort, som den dømte ville have skullet betale i retshjælpsafgift for advokatretshjælp i henhold til rätts-hjälpslagen (1996:1619), jf. rättegångsbalkens kapitel 31, § 1, stk. 3. Af rättshjälpslagen fremgår bl.a. følgende:

”6 §. Rättshjälp får beviljas en fysisk person vars ekonomiska underlag enligt 38 § inte överstiger 260 000 kr.

(...)

23 §. Den som har beviljats rättshjälp skall betala en rättshjälpsavgift som bestäms med hänsyn till kostnaderna för rättshjälpsbiträdet och den rättssökandes ekonomiska underlag enligt 38 §. Rättshjälpsavgiften, som aldrig får överstiga kostnaderna för rättshjälpsbiträdet, utgör

1. två procent av kostnaderna om det ekonomiska underlaget inte överstiger 50 000 kr,
2. fem procent av kostnaderna, dock minst 500 kr, om det ekonomiska underlaget överstiger 50 000 men inte 100 000 kr,
3. tio procent av kostnaderna, dock minst 1 000 kr, om det ekonomiska underlaget överstiger 100 000 men inte 120 000 kr,
4. tjugo procent av kostnaderna, dock minst 1 500 kr, om det ekonomiska underlaget överstiger 120 000 men inte 150 000 kr,
5. trettio procent av kostnaderna, dock minst 2 000 kr, om det ekonomiska underlaget överstiger 150 000 men inte 200 000 kr,
6. fyrtio procent av kostnaderna, dock minst 5 000 kr, om det ekonomiska underlaget överstiger 200 000 kr. (...)

(...)

38 §. Med ekonomiskt underlag avses i denna lag den rättssökandes beräknade årsinkomst sedan hänsyn tagits till underhållsskyldighet, förmögenhetsförhållanden och skuldsättning enligt andra stycket.

Bidrar den rättssökande till underhållet av barn skall den beräknade årsinkomsten minskas med 15 000 kr för varje barn, dock högst 75 000 kr. Är den rättssökandes betalningsförmåga väsentligen ökad eller nedsatt på grund av förmögenhetsinnehav eller skuldsättning eller annan särskild omständighet, skall den beräknade årsinkomsten jämkas genom att skäligt belopp läggs till eller dras ifrån. (...)"

Det er som udgangspunkt den dømtes økonomiske forhold på tidspunktet for hovedforhandlingen, der er afgørende for, om den dømtes indkomst overstiger den i rättshjælpslagen § 6 fastsatte beløbsgrænse for modtagelse af retshjælp. Det er domstolene, der afgør, om den dømte har begrænsede økonomiske ressourcer.

Det bemærkes, at rättegångsbalkens kapitel 31, § 1, stk. 3, blev ændret pr. 1. marts 2024, således at den dømte kan blive pålagt omkostninger til forsvareren svarende til et beløb, der er dobbelt så højt, som den dømte ville have skullet betale i retshjælpsavgift for advokatretshjælp i henhold til § 23 i rättshjælpslagen sammenlignet med tidligere, herunder da Udvalget om forebyggelse og resocialisering afgav betænkning. Ændringen skal ifølge forarbejderne (prop 2023/24:46, side 11f.) ses i lyset af bl.a., at alene 4 pct. af den svenske stats udgifter til offentlige forsvarer dækkes af de dømte (ca. 100 mio. svenske kr.). Det fremgår ligeledes af forarbejderne, at 90 pct. af de sagsomkostninger, som de dømte blev pålagt i perioden 2020-2022, blev betalt, hvilket ifølge den svenske regering indikerer, at de dømte overordnet set har en større evne til at betale, end de var forpligtede til efter de dagældende regler.

Hvis den dømte ved udeblivelse eller ved ikke at følge et pålæg meddelt af retten, ved at fremsætte påstande eller indsigelser, som den dømte indså eller burde have indset savnede belæg, eller hvis den dømte på anden vis ved skødesløshed eller forsømmelse påfører staten udgifter, skal den dømte uanset rättegångsbalken kapitel 31, § 1, stk. 3, erstatte sådanne omkostninger, og uanset hvordan omkostningerne i øvrigt fordeles, jf. § 4, stk. 1. Ligeledes skal

den pågældende bære det fulde omkostningsansvar for omkostningerne ved en appel, hvis den pågældende – efter at have appelleret en afgørelse til en højere domstol – udebliver fra hovedforhandlingen, jf. § 10, stk. 3. Bestemmelsen i § 10, stk. 3, er ny og trådte i kraft den 1. marts 2024.

Omkostningsansvaret kan lempes eller bortfalde, hvis der under hensyn til den begåede kriminalitet eller den dømtes personlige eller økonomiske forhold er grund til det, jf. § 1, stk. 4. Bestemmelsen omfatter både omkostninger til forsvareren og øvrige afholdte udgifter. Det fremgår af bestemmelsens forarbejder (prop. 1972:4, side 267), at omkostningsansvaret ikke må indebære, at den dømtes resocialisering vanskeliggøres. Derfor kan en længere frihedsstraf begrunde, at det ikke pålægges den dømte at betale sagens omkostninger. Det fremgår ligeledes af forarbejderne, at retten bør sikre, at omkostningsansvaret og straffen tilsammen udgør en passende reaktion på den begåede forbrydelse.

Det bemærkes, at betingelserne for lempelse eller bortfald af omkostningsansvaret efter § 1, stk. 4, pr. 1. marts 2024 blev skærpet, således at der skal foreligge særlige grunde, som taler for en lempelse eller et bortfald, førend bestemmelsen finder anvendelse. Det fremgår af bestemmelsens forarbejder (prop. 2023/24:46, side 30f.), at kravet om, at der skal foreligge særlige grunde indebærer, at de omstændigheder, som taler for en lempelse eller et bortfald af omkostningsansvaret, skal være af kvalificeret karakter. Særlige grunde kan eksempelvis foreligge, hvis den dømte idømmes en flerårig fængselsstraf og derfor vil have en meget lav indtægt i en længere periode, eller hvis en fuld tilbagebetalingspligt vil udgøre en urimelig stærk reaktion på forbrydelsen, f.eks. hvis der er tale om småkriminalitet, samtidig med at forsvarsudgifterne er høje, eller hvis den dømte pålægges et erstatningsansvar, som begrænser den dømtes tilbagebetalingsevne markant.

Skærpelsen skal ifølge forarbejderne (prop 2023/24:46, side 17) ses i lyset af bl.a., at de svenske domstole synes at have en ganske vidtgående praksis i forhold til anvendelsen af § 1, stk. 4, og således begrænser dømtes omkostningsansvar eller træffer afgørelse om bortfald heraf i mange sager.

Hvis den tiltalte har afholdt udgifter til egne beviser, og vedkommende frifindes, kan retten kompensere den tiltalte for disse udgifter.

Er sagsomkostningerne lavere end et beløb, som regeringen har fastsat, ifalder den dømte ikke et omkostningsansvar, jf. § 1, stk. 5. Beløbet er for nærværende 250 svenske kroner, jf. § 6 i forordningen (1997:406) om offentlig försvarare m.m.

4.1.2. Opgørelse af sagsomkostninger

Af rättegångsbalken kapitel 31, § 9, fremgår, at hvis anklagemyndigheden ønsker, at tiltalte skal betale sagens omkostninger, eller kræver den tiltalte erstatning for sådanne omkostninger, skal der inden sagens afslutning nedlægges krav herom med en opgørelse af omkostningerne. Sker det ikke, skal der ikke betales erstatning for omkostningerne ved sagens behandling i den pågældende instans. Retten prøver af egen drift, om omkostninger, som i henhold til rettens beslutning skal betales med offentlige midler, skal erstattes af den tiltalte eller en anden, eller om omkostningerne skal afholdes af statskassen. Når retten afgør straffesagen, træffes der samtidig afgørelse om spørgsmålet om sagsomkostninger og beløbets størrelse.

4.1.3. Muligheder for inddrivelse

Et krav på sagsomkostninger i forbindelse med en straffesag kan tvangsinddrives på samme måde som andre krav til det offentlige.

4.1.4. Opgørelse over, hvor mange der betaler pålagte sagsomkostninger

Regeringskansliet har oplyst, at nedenstående opgørelse fra Domstolsverket viser henholdsvis omfanget af pålagte sagsomkostninger i straffesager, samt hvor meget der årligt betales af de pålagte sagsomkostninger:

Tabel 4.1.4.1

	2020	2021	2022
Antal sager	16.774	17.111	18.780
Pålagte sagsomkostninger (mio. svenske kr.)	70,1	77,8	101,3
Betalte sagsomkostninger (mio. svenske kr.)	66,5	73,1	88,6

Det samlede antal afgjorte straffesager ved tingsrätterna (byretterne) var i årene 2020, 2021 og 2022 henholdsvis 115.038, 121.925 og 122.733. Ved hovrätterna (landsretterne) var det samlede antal afgjorte straffesager i de samme år henholdsvis 9.953, 11.137 og 12.960.

4.1.5. Svenske undersøgelser og evalueringer

Regeringskansliet har oplyst, at man ikke kender til undersøgelser af, hvilken betydning spørgsmålet om sagsomkostninger har for den dømtes recidiv.

4.2. Norge

4.2.1. De norske regler

De norske regler om sagsomkostninger i straffesager er fastsat i lov nr. 25 af 22. maj 1981 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven).

Retten tager stilling til spørgsmålet om, hvorvidt den sigtede skal pålægges at betale sagsomkostninger i forbindelse med, at der afsiges dom i straffesagen. Af straffeprosesslovens § 441, 1. pkt., fremgår det, at afgørelse om sagsomkostninger træffes ved dommen eller i den kendelse, som afslutter sagen. Efter straffeprosesslovens § 436 bør sigtede som hovedregel pålægges at betale staten ”de nødvendige omkostninger ved sagen”, hvis den sigtede bliver dømt.

Det står retten frit, både om den vil pålægge den dømte at betale sagsomkostninger i det hele taget og eventuelt hvor stort et beløb, som skal pålægges. Hvis der idømmes sagsomkostninger efter lovens hovedregel i en fældende dom, kræves der normalt ikke en nærmere begrundelse. Som udgangspunkt skal der foreligge særlige omstændigheder, hvis omkostningsansvar ikke skal pålægges, jf. lovforslag nr. 45, 1993-1994, side 5. Sådanne omstændigheder kan være, at den dømte er idømt en lang fængselsstraf, er meget ung, lider af alvorlig sygdom, at pålæg af omkostningsansvar vil vanskeliggøre rehabilitering af den dømte, eller at pålæg af omkostningsansvar af andre grunde vil virke åbenbart urimeligt.

Efter § 436, stk. 1, 2. pkt., bør i særdeleshed en dømt, som kan bebrejdes for under efterforskningen at have optrådt sådan, at omkostningerne er blevet højere end nødvendigt, pålægges at erstatte omkostningerne.

Omkostningsansvar kan også pålægges, hvis en sag bliver hævet, efter at hovedforhandlingen er berammet, fordi den sigtede vedtager et tidligere udfærdiget forelæg, jf. § 436, stk. 1, sidste pkt. Ved forelægssager, hvor der ikke har været nogen rimelig grund for sigtede til at få en dom, vil der som det klare udgangspunkt blive pålagt omkostningsansvar.

Sigtedes indtægt og/eller formue kan indgå i vurderingen af, om omkostningsansvar skal pålægges. Det følger af § 437, stk. 3, at omkostningsansvar skal pålægges, når blot ”det antages muligt at opnå betaling”, og at det skal ”afpasses efter sigtedes økonomiske evne”. Begrundelsen herfor er at forhindre, at det offentlige bliver påført unødvendige udgifter ved mislykket tvangsinddrivelse.

Retten kan således pålægge at betale ”nødvendige omkostninger ved sagen”. Dette kan for eksempel være udgifter til sagkyndige, vidner, blodprøvetagning, efterforskning, sagsforberedelse, forhandlinger i retten, transport af sigtede, forsvarerudgifter og bistandsadvokatudgifter m.v. Efter § 437, stk. 1, er det derimod ikke udgifter til medlemmerne af retten eller ansatte ved domstolene eller udgifter til retslokale. Udgifter til varetægtsfængsling og fuldbyrdelse af dommen falder også uden for omkostningsansvaret. Det samme gælder løn og andre faste udgifter til politi, anklagemyndighed og domstole. Idet rettens udmåling af omkostningsansvaret er skønsmæssig, fastsættes der normalt runde beløb. Nogen nærmere begrundelse for beløbets størrelse er ikke nødvendig.

Efter § 436, stk. 2, gælder reglen i stk. 1, tilsvarende i ankesager, når anken er iværksat af den dømte, og der sker stadfæstelse.

Retspraksis tyder på, at domstolene er noget tilbageholdende med at pålægge omkostningsansvar. Som eksempel kan nævnes, at der i 2006 blev pålagt sagsomkostninger i ca. 25 pct. af de ordinære straffesager.

Det må antages, at i de tilfælde, hvor der pålægges omkostningsansvar, er det pålagte beløb meget lavere end de reelle omkostninger. Det gennemsnitlige pålagte omkostningsbeløb var i 2022 ca. 3.000 norske kroner. De samlede pålagte sagsomkostninger udgjorde i 2022 9,3 mio. norske kroner. I 2022 blev omkring 7 norske mio. kr. indbetalt svarende til 75 pct. af de samlede pålagte omkostninger.

4.2.2. Opgørelse af sagsomkostninger

Anklagemyndigheden kan udfærdige en omkostningsopgørelse til retten, hvoraf det fremgår, hvilke omkostninger som kræves erstattet af den sigtede, men det er op til retten at tage stilling til, om beløbet skal erstattes.

Hvis anklagemyndigheden ikke tager spørgsmålet om sagsomkostninger op, er det ikke usædvanligt, at retten anmoder anklagemyndigheden herom.

4.2.3. Muligheder for inddrivelse og eftergivelse

Idømte sagsomkostninger i straffesager kan tvangsinddrives af ”Statens Innkrevingscentral” efter reglerne i lov om Statens Innkrevingscentral (lov nr. 3 af 11. januar 2013). Innkrevingscentralen kan tillade afdragsvis betaling og kan iværksætte lønindeholdelse m.v. efter reglerne i dekningslovens §§ 2-7, eller foretage udpantning efter reglerne i pantelovens kapitel 5.

I medfør af Stortingets beslutning nr. 4875 af 10. februar 1988 og kongelig resolution nr. 1244 af 3. september 2010 har Justits- og beredskabsdepartementet fuldmagt til at eftergive pålagte sagsomkostninger i straffesager, når særlige forhold taler for det. Departementet har desuden fuldmagt til at udarbejde generelle retningslinjer for behandling af anmodninger om eftergivelse. Sådanne retningslinjer er fastsat i rundskrivelse G-9/2010, hvor bl.a. fremgår:

”6. Momenter ved vurderingen av om det foreligger særlige forhold

6.1 Utgangspunkt

Ettergivelsesadgangen er ment å være en sikkerhetsventil for de tilfeller hvor det foreligger særlige forhold som gjør det urimelig å opprettholde kravet. Det føres således en meget restriktiv praksis. Dette har sammenheng med den rimelighetsvurderingen som domstolen uansett gjør før en motpart pålegges å dekke statens omkostninger. Et annet sentralt hensyn som tilsier en streng praksis, er at risikoen for å bli ilagt sakskostnader er ment å ha en prosessdempende effekt som ikke bør utvannes gjennom en liberal praksis i ettergivelsessakene.

Ved vurderingen av om det foreligger særlige forhold, foretas en konkret helhetsvurdering der det legges vekt på skyldnerens og eventuell ektefelle/samboers totale økonomiske situasjon og/eller andre særlige forhold. Hovedvekten legges på økonomiske forhold, men helt unntaksvis kan andre særlige forhold i seg selv kvalifisere til ettergivelse. Selv om skyldnerens totale økonomiske situasjon i seg selv kan tilsa ettergivelse, kan likevel andre forhold tilsa at man etter en konkret helhetsvurdering ikke finner det rimelig å ettergi. Den som har gått til sak, må anses å ha tatt høyde for at vedkommende ville kunne bli ilagt sakskostnader. I helt spesielle tilfeller kan sakskostnader ettergis selv om de er innbetalt.

6.2 Skyldnerens totale økonomiske situasjon

Ved vurderingen av om det foreligger særlige forhold, legges det som nevnt vekt på skyldnerens og eventuell ektefelle/samboers totale økonomiske situasjon. For at det skal foreligge særlige forhold i denne sammenheng, må skyldneren og eventuell ektefelle/samboer samlet sett ha særdeles dårlig økonomi. Det legges vekt på skyldnerens og eventuell ektefelle/samboers formuesstilling, inntekt og fremtidige ervervsmuligheter.

Det skal som hovedregel ikke finnes tjenlige formuesgoder til dekning eller være rom for utlegstrekk. Ved vurderingen legges det imidlertid vekt på forsørgelsesbyrde og familiens totale økonomiske situasjon sammenholdt med kravets størrelse, herunder påløpte renter.

Har skyldneren betydelig gjeld til andre kreditorer, må det vurderes om ettergivelse vil komme skyldneren selv til gode. Sakskostnader bør ikke ettergis hvis ettergivelse bare vil innebære et økt dekningsgrunnlag for de øvrige kreditorer. Skyldnere med alvorlige gjeldsproblemer bør oppfordres til å anmode om gjeldsordning etter gjeldsordningsloven.

Dersom skyldnerens dårlige økonomi må antas å være av forbigående art, bør sakskostnadene ikke ettergis. Det organet som har anmodningen om ettergivelse til behandling, kan i stedet be innkrevingssmyndigheten om å stille innkreving av kravet i bero for en periode.

6.3 Andre særlige forhold

I tillegg til skyldnerens totale økonomiske situasjon, kan det legges vekt på andre særlige forhold. Dette vil oftest være forhold som er oppstått etter rettssaken, men enkelte forhold rundt rettssaken kan også være relevante.

Helt unntaksvis kan andre særlige forhold i seg selv gi grunnlag for ettergivelse. Dette må være spesielle tilfeller hvor det vil kunne virke urimelig å opprettholde kravet. Det skal som hovedregel ikke tillegges vekt at saken var prinsipiell eller spesielt tvilsom, ettersom tvisteloven gir retten adgang til å ta slike hensyn allerede ved fastsettelsen av sakskostnadene. Dersom ettergivelse i det konkrete tilfellet må antas å være prosessdrivende, vil dette kunne tale mot ettergivelse.

Momenter av betydning for om det foreligger særlige forhold kan være:

- a) Skyldnerens situasjon. Det kan legges vekt på at skyldnerens situasjon har endret seg etter rettsavgjørelsen. Det kan også legges vekt på om saken hadde stor personlig og velferdsmessig betydning for skyldneren.
- b) Sakens alder. Hvis kravet på sakskostnader er gammelt og innfordringstiltak ikke har gitt resultater, kan dette tale for ettergivelse. Skyldes imidlertid dette trenering og manglende betalingsvilje fra skyldneren, bør det ikke tas hensyn til sakens alder.
- c) Helsemessige forhold. Helsemessige forhold relaterer seg i første rekke til skyldnerens egen helse, men også forhold hos nær familie kan vektlegges. De helsemessige forholdene må være av en viss alvorlighetsgrad. Innvilget uførepensjon til skyldneren er i seg selv ikke tilstrekkelig for ettergivelse.
- d) Skyldnerens alder. Høy alder er ikke alene tilstrekkelig for ettergivelse. Dette må sees i sammenheng med fremtidige inntektsmuligheter. Dersom skyldneren var mindreårig da sakskostnadene ble pådratt, kan dette være et moment som taler for ettergivelse.
- e) Følger av rettssaken. Dersom rettssaken har ført til endringer i regelverk eller forvaltningspraksis, kan dette være et moment som taler for ettergivelse.

Det legges vekt på om forholdene er av varig eller forbigående art.

Momentene nevnt ovenfor er ikke uttømmende.

Dersom skyldneren er innvilget fri rettshjelp i saken, har vedkommende allerede mottatt offentlig støtte i sakens anledning. Dette kan derfor tale mot ettergivelse.”

4.2.4. Opgørelse over, hvor mange der betaler pålagte sagsomkostninger

Tabel 4.2.4.1

2020	Antal i alt	Samlet beløb	Gennemsnitligt beløb	Indbetalt beløb	Indbetalt %	Afskrevet beløb	Restancebeløb
Sagsomkostninger vedtaget i forelæg	97	141.061	1.454	130.520	92,53	0	10.541
Sagsomkostninger fastsat ved dom	2.971	9.373.251	3.155	8.214.996	87,64	23.577	1.134.678
I alt	3.068	9.514.312	3.101	8.345.516	87,72	23.577	1.145.219

Tabel 4.2.4.2

2021	Antal i alt	Samlet beløb	Gennemsnitligt beløb	Indbetalt beløb	Indbetalt %	Afskrevet beløb	Restancebeløb
Sagsomkostninger vedtaget i forelæg	33	37.270	1.129	32.270	86,58	0	5.000
Sagsomkostninger fastsat ved dom	2.899	8.964.452	3.092	7.442.810	83,03	25.000	1.496.643
I alt	2.932	9.001.722	3.070	7.475.080	83,04	25.000	1.501.643

Tabel 4.2.4.3

2022	Antal i alt	Samlet beløb	Gennemsnitligt beløb	Indbetalt beløb	Indbetalt %	Afskrevet beløb	Restancebeløb
Sagsomkostninger vedtaget i forelæg	32	40.750	1.273	37.750	92,64	0	3.000
Sagsomkostninger fastsat ved dom	3.012	9.284.567	3.083	7.020.604	75,62	9.581	2.254.382
I alt	3.044	9.325.317	3.064	7.058.354	75,69	9.581	2.257.382

4.2.5. Norske undersøgelser og evalueringer

Justits- og beredskabsdepartement har oplyst, at der ikke er foretaget evalueringer eller undersøgelser af, hvilken betydning spørgsmålet om sagsomkostninger eller eftergivelse heraf har for den domfældtes recidiv eller resocialisering.

Straffeprocessutvalget har dog den 3. november 2016 afgivet et forslag til en revideret straffeprocesslov (NOU 2016:24). Udvalget har i den forbindelse foreslået bl.a., at reglerne om straffesagsomkostninger ændres, således at dømte som udgangspunkt ikke er forpligtede til at erstatte straffesagsomkostningerne. Til støtte for forslaget har udvalget fremhævet en række rimelighedsbetragtninger.

Udvalget har i den forbindelse anført, at den tiltalte i en straffesag (i modsætning til sagsøger og sagsøgte i civile sager) ikke har indflydelse på sagens behandling, herunder hvilke efterforskningskridt der skal foretages, og derfor ikke har indflydelse på sagsomkostningernes omfang.

Udvalget har til støtte for forslaget endvidere fremhævet, at straf er det alvorligste indgreb, som staten kan foretage overfor individet, og at det er af retssikkerhedsmæssige årsager, at den norske grundlov kræver en omstændig og dyr domstolsproces, når den pågældende idømmes fængselsstraf. For de personer, der udsættes for andre tvangsindgreb end frihedsstraf (f.eks. tvang i psykiatrien eller tvangsfjernelse af børn), gælder der imidlertid ikke et krav om, at sagen skal indbringes for retten. I sådanne sager bliver der ikke pålagt et omkostningsansvar.

Udvalget har endvidere anført, at sigtede i straffesager i mange tilfælde er ressourcetsvage personer, der har begrænsede muligheder for at dække sagens omkostninger. Udvalget er opmærksom på, at de sigtedes indtægt og/eller formue efter de gældende regler kan indgå i vurderingen af, om omkostningsansvar skal pålægges. Udvalget har dog ikke fundet, at reglerne

udgør et tilstrækkeligt værn mod, at omkostningsansvaret i mange tilfælde rammer socialt uretfærdigt og tilmed går ud over den dømtes nærtstående.

Endelig har udvalget til støtte for forslaget anført, at udsigten til at blive pålagt at betale sagsomkostningerne kan afskrække tiltalte fra at anmode anklagemyndigheden om at foretage ressourcekrævende efterforskningsskridt, som ellers vil kunne bidrage til sagens oplysning og dermed modvirke forkerte domme.

Justits- og beredskabsdepartement har oplyst, at den norske regering som opfølgning på Straffeprosessutvalgets forslag til en revideret straffeprocesslov i lyset af udvalgets anbefalinger er ved at overveje, om dele af den gældende straffeprocesslov skal revideres, herunder reglerne om straffesagsomkostninger, men at stillingtagen hertil sker løbende over flere etaper som følge af udredningens omfattende karakter og de mange forskellige emner, der er fastsat regler om i straffeprocessloven.

5. Forskning vedrørende resocialisering og gæld fra straffesagsomkostninger

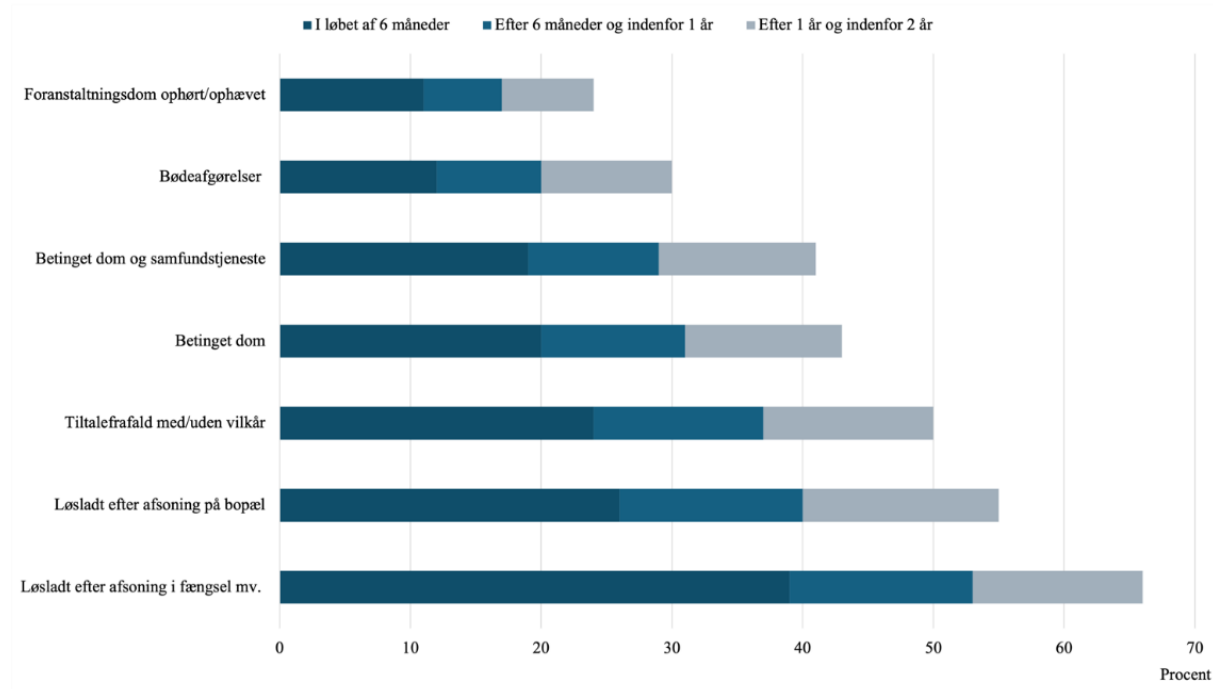
Ifølge kommissoriet skal arbejdsgruppen ved udarbejdelsen af en model for betinget opkrævning af straffesagsomkostninger drage inspiration fra tilgængelig forskning med henblik på at afdække, hvilken effekt forslaget vil kunne have på recidiv og samfundsøkonomien.

Nedenfor gennemgås statistik over recidiv ud fra forskellige parametre samt forskning vedrørende sammenhængen mellem gæld, herunder gæld fra straffesagsomkostninger, og kriminalitet, den mulige effekt på samfundsøkonomien samt øvrige virkninger ved pålæg af straffesagsomkostninger.

5.1. Recidiv

I det følgende gennemgås statistik over recidiv fordelt på strafstype og alder. Det har ikke været muligt for arbejdsgruppen at indhente statistik vedrørende recidiv fordelt på indkomstgrupper samt særligt socialt udsatte personer, der er en del af de målgrupper, som arbejdsgruppen har overvejet for ordningen. Der henvises i den forbindelse til pkt. 7.1.

Figur 5.1.1: Varighed indtil tilbagefald til ny kriminalitet efter strafstype

Kilde: www.statistikbanken.dk/recidiv1

Note: Figuren viser varighed indtil tilbagefald til ny kriminalitet for alle personer i perioden 2019-2021, der enten blev løsladt fra afsoning eller fundet skyldig i en lovovertrædelse i 2019. Data er opgjort på individniveau og angivet i procent og opdelt efter oprindelig strafstype. Tilbagefald defineres som tilbagefald til ny dom indenfor alle straf typer.

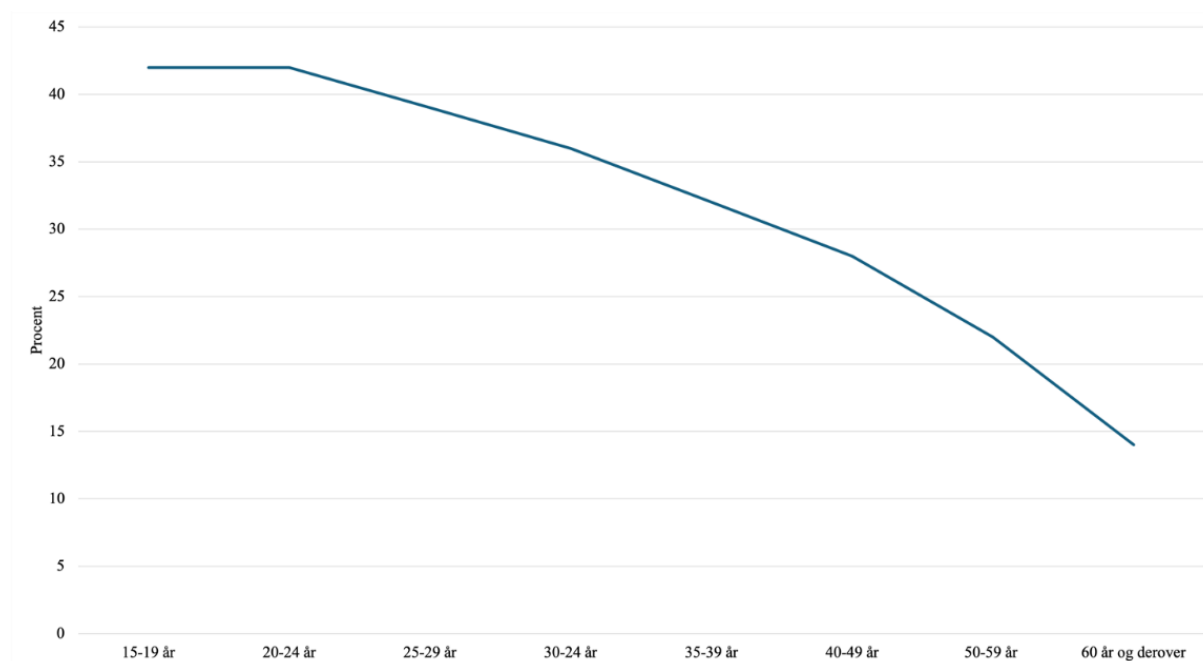
Ovenstående figur viser bl.a., at blandt de 157.596 personer, der i 2019 blev løsladt fra afso-

ning eller blev fundet skyldig i en lovovertrædelse, var tilbagefaldsprocenten højest for dem, der blev løsladt fra afsoning i fængsel. Således blev 66 pct. i denne gruppe fundet skyldig i en ny lovovertrædelse i løbet af observationsperioden på to år. Af disse blev 39 pct. fundet skyldig i en ny lovovertrædelse inden for de første seks måneder, og yderligere 13 pct. blev fundet skyldig i løbet af de efterfølgende seks måneder.

Figuren viser også bl.a., at personer idømt en foranstaltningsdom, der enten ophørte eller blev ophævet i 2019, udgjorde den gruppe, hvor færrest begik ny kriminalitet (24 pct.) i løbet af to år. Det skal dog bemærkes, at der er en betydelig forskel i tilbagefaldsprocenten mellem personer, hvis foranstaltningsdom afsluttes planmæssigt ved ophør eller ophævelse, og dem hvis foranstaltningsdom afsluttes ved idømmelsen af en ny. En undersøgelse fra Justitsministeriets Forskningskontor fra 2015 viste, at 24 pct. af de psykisk syge, hvis foranstaltning er afsluttet planmæssigt i 2013, begik ny kriminalitet i løbet af en toårig observationsperiode, i modsætning til 57 pct. af dem, hvis foranstaltning i 2013 afsluttes med en ny dom.¹

Figuren viser desuden bl.a., at for alle strafftyper er tilbagefaldsprocenten højest i løbet af de første seks måneder.

Figur 5.1.2: Alder for tilbagefald til ny kriminalitet

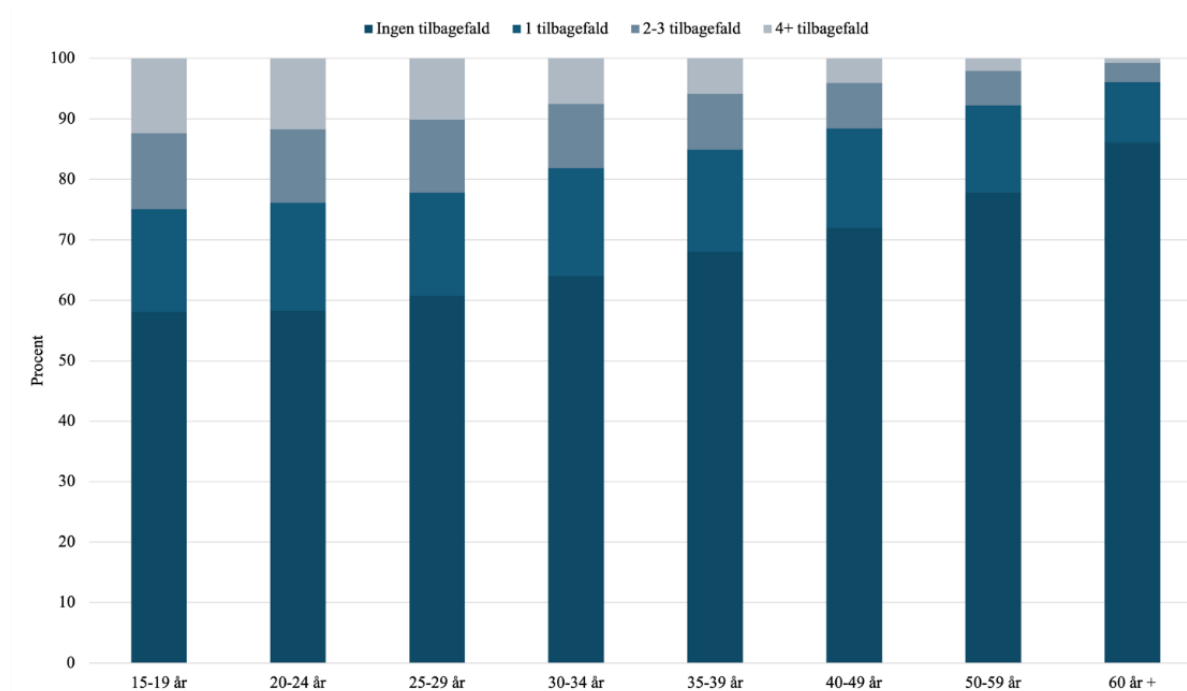

Kilde: www.statistikbanken.dk/recidiv1

Note: Grafen viser andelen af personer der begik en ny lovovertrædelse i perioden 2019-2021, opdelt i aldersintervaller. Tilbagefald defineres som tilbagefald til ny dom indenfor alle strafftyper. Data er opgjort på individniveau og angivet i procent.

Ovenstående figur viser bl.a., at blandt de 157.596 personer, der i 2019 blev løsladt fra afsoning eller blev fundet skyldige i en lovovertrædelse, var tilbagefaldsprocenten højest (42 pct.) blandt gruppen af personer henholdsvis i aldersgruppen 15-19 år og 20-24 år.

Figur 5.1.3: Tilbagefald til ny kriminalitet efter alder

Kilde: <https://www.statistikbanken.dk/recidiv5>

Note: Figuren viser den procentvise fordeling af tilbagefald til ny kriminalitet i perioden 2019-2021 for de personer, der enten blev løsladt fra afsoning eller fundet skyldig i en lovovertrædelse i 2019. Data er opgjort på individniveau og opdelt efter alder. Tilbagefald defineres som tilbagefald til ny dom indenfor alle straff typer.

Ovenstående figur viser bl.a., at blandt personer i aldersgruppen 15-19 år, der blev løsladt fra afsoning eller blev fundet skyldige i en lovovertrædelse i 2019, blev 58 pct. ikke registreret for at have begået en ny lovovertrædelse i den toårige observationsperiode. Til sammenligning blev 17 pct. fundet skyldig i én ny lovovertrædelse, 13 pct. blev fundet skyldig i 2-3 nye lovovertrædelser, og yderligere 12 pct. blev fundet skyldig i fire lovovertrædelser eller flere. Den samme procentvise fordeling er tilnærmelsesvis gældende blandt personer i aldersgruppen 20-24 år.

5.2. Sammenhæng mellem straffesagsomkostninger og recidiv

Der findes ikke danske studier, der estimerer effekten af henholdsvis pålæg af straffesagsomkostninger i forhold til kriminalitet eller effekten af eftergivelse af gæld fra straffesagsomkostninger eller gæld generelt i forhold til kriminalitet.

Der er imidlertid i amerikansk kontekst gennemført et randomiseret, kontrolleret forsøg, hvor en stor gruppe af dømte, der ligner hinanden i forhold til demografi, socioøkonomi og øvrige livsbetingelser, tilfældigt blev opdelt i to grupper – én, der blev pålagt diverse bøder og udgifter relateret til deres straffesag, og én, der ikke blev pålagt sådanne bøder og udgifter.

Studiets resultater kan ikke uden videre overføres til en dansk kontekst, da der angiveligt vil være forskel på fængsels- og løsladelsesforhold, niveauet af velfærdsydelse og gældsinddrivelsessystemet. Udover disse kontekstrelaterede forbehold, skal der også tages forbehold for, at studiet anvender en kort observationsperiode, en forholdsvis lille stikprøve og en eksperimentelgruppe, som har anden gæld udover den afskrevne gæld relateret til det aktuelle straffbare forhold. Desuden vidste 20 pct. af eksperimentelgruppen ikke, at de fik afskrevet bøder og udgifter relateret til deres aktuelle straffesag. Denne uvidenhed må angiveligt også præge resultaterne af det randomiserede forsøg.

Pager et al. undersøgte konsekvenserne ved at pålægge dømte diverse bøder og udgifter forbundet med deres straffesag i Oklahoma County.² Pager et al. fordelte ved lodtrækning ca. 600 respondenter i henholdsvis en eksperimentelgruppe, som fik afskrevet deres gæld fra den nuværende straffesag og evt. tidligere straffesager (men ikke anden gæld) og en kontrolgruppe, som ikke fik afskrevet deres gæld. 20 pct. af eksperimentelgruppen, der fik afskrevet denne gæld, var ikke bekendt hermed. Respondentgruppen var kendetegnet ved at have komplekse problemstillinger, såsom arbejdsløshed, misbrugsproblemer, psykisk sygdom, hjemløshed samt oparbejdelse af anden gæld.

Forsøget viste, at eksperimentelgruppen i betydeligt mindre grad blev sigtet for lovovertrædelser og i mindre grad blev dømt for ny kriminalitet i løbet af de første tre måneder efter dom sammenlignet med kontrolgruppen. Et år efter den oprindelige dom var effekten derimod tæt på nul for så vidt angår sigtelser, domfældelse og fængsling.

Samtidig viste forsøget, at trods ihærdige forsøg på inddrivelse af gælden betalte næsten 80 pct. af kontrolgruppen ikke af på deres gæld fra deres straffesag under observationsperioden. De, der betalte tilbage på deres gæld, tilbagebetalte i gennemsnit mindre end 4 pct. af den gennemsnitlige pålagte gæld.

Pager et al. konkluderede, at eftergivelse af gæld relateret til straffesager reducerer kriminalitet i de første måneder efter dom, men efter et år virker eftergivelse af gæld ikke kriminalitetsreducerende.

Derudover konkluderede Pager et al., at intensive forsøg på inddrivelse af gæld fra straffesager overfor en gruppe med mange sammensatte problemstillinger ikke medfører nævneværdig inddrivelse af gælden. Pager et al. bemærkede desuden, at deres design, hverken kan afdække, om eftergivelse af gæld fra straffesager har en positiv indvirkning på domfældtes trivsel eller medfører økonomisk stabilitet. Pager et al. bemærkede også, at en længere observationsperiode kunne have bidraget med mere nuanceret viden om gældsættelsens indvirkning på kriminalitet.

5.3. Sammenhæng mellem gældsættelse og kriminalitet

En del forskning belyser sammenhængen mellem gældsættelse generelt, dvs. ikke isoleret til straffesagsomkostninger, og kriminalitet.

Der er en generel stærk sammenhæng mellem gældsættelse og *selvrapporteret* kriminalitet, særligt i forhold til tilbagefald til ny kriminalitet. Sammenhængen mellem gældsættelse og kriminalitet er uafhængig af typen af kriminalitet eller typen af (registreret) gæld.³

I et studie, der undersøger sammenhængen mellem gæld og selvrapporteret kriminalitet blandt børn og unge i aldersgruppen 10-18 år, viser sammenhængen sig at være stærkest blandt de unge i aldersgruppen ca. 14-18 år.⁴

Tilsvarende viser litteraturen en stærk sammenhæng mellem gældsættelse og *registeret* kriminalitet. Der ses i den forbindelse en stærk sammenhæng mellem alvorlig og vedvarende registreret kriminalitet og gæld blandt personer i aldersgruppen ca. 18-24 år, og studier viser, at sammenhængen mellem gældsættelse og registreret kriminalitet generelt bliver stærkere med alderen.⁵

Litteraturgennemgangen belyser også, at gældsættelse øger risikoen for kriminalitet, og undersøgelser understøtter, at gældsættelse og kriminalitet har en indbyrdes negativ forstærkende effekt.⁶ Litteraturen finder f.eks., at der er en stærk sammenhæng mellem berigelseskriminalitet og gæld, hvilket kunne tyde på, at bekrigelseskriminalitet ofte begås for at løse en gældsproblematik.⁷ I denne kontekst må kriminalitet således formodes at være en direkte konsekvens af gældsættelse.

Litteraturgennemgangen viser også, at niveauet af alle former for kriminalitet er konsekvent højere i perioden, hvor gæld bliver forsøgt inddrevet. Kriminalitetsniveauet blandt personer i aldersgruppen ca. 18-24 år stiger næsten umiddelbart efter påbegyndelsen af gældsinddrivel-

se, og det gennemsnitlige antal lovovertrædelser vokser støt, efterhånden som der foretages inddrivelse.⁸

Desuden belyser litteraturgennemgangen sammenhæng mellem gældsættelse og tilbagefald til *ny kriminalitet*. Personer i aldersgruppen ca. 18-24 år, der recidiverer, er således mere tilbøjelige til at have gæld end dem, der ikke recidiverer.⁹ Undersøgelser viser f.eks., at unge indsatte med gæld er 5 gange mere tilbøjelige til at vende tilbage til kriminalitet efter løsladelse end unge indsatte uden gæld.¹⁰ Samtidig anses gældsættelse af unge med kriminel adfærd som en væsentlig risikofaktor for, at de begår hårdere kriminalitet som voksne.¹¹

Sammenfattende viser litteraturgennemgangen, at der er en stærk sammenhæng mellem gæld og kriminalitet, hvilket betyder bl.a., at gældsættelse øger risikoen for, at især unge begår kriminalitet og udvikler en mere alvorlig kriminel adfærd som voksne samtidig med, at de bliver yderligere gældsat senere i livet.

5.4. Mulig effekt på samfundsøkonomien

Den Socialøkonomiske Investeringsmodel (SØM) består bl.a. af en beregningsramme, hvori man kan få en vurdering af de budgetøkonomiske potentialer ved en given social indsats.

Estimerer baseret på en udvidelse af SØM¹² viser, at der er tydelige positive økonomiske konsekvenser for kommuner, regioner og staten ved at investere i sociale indsatser målrettet indsatte, som forebygger recidiv og virker beskæftigelsesfremmende efter løsladelse.

Efter 10 år estimeres det, at det offentlige sparer ca. 505.000 kr. pr. person, som ikke begår ny kriminalitet inden for to år efter løsladelsen. Hvis personen kommer i arbejde eller påbegynder en uddannelse i mere end halvdelen af det første år efter løsladelsen, estimeres besparelsen til ca. 557.000 kr. pr. person over 10 år. Hvis personen afholder sig fra at begå ny kriminalitet, der medfører ubetinget fængselsstraf, inden for samme tidsperiode, estimeres besparelsen til ca. 764.000 kr. pr. person over 10 år.¹³

Direkte omkostninger forbundet med kriminalitet forstået som udgifter til politi, retsvæsenet, kriminalforsorgen, forsikringsudgifter samt tabt arbejdsindsats for indsatte i kriminalforsorgens institutioner beløb sig ifølge Rockwoolfonden til 9,7 mia. kr. i 2005.¹⁴ Økonomer uden grænser beregnede på baggrund af Rockwool Fondens tilgang, at omkostningerne ved kriminalitet udgjorde 12,9 mia. kr. i 2017.¹⁵

5.5. Øvrige virkninger ved pålæg af straffesagsomkostninger

Det har ikke være muligt for arbejdsgruppen at identificere studier, som viser, hvor meget et individ kan gældsættes, før det øger risikoen for kriminel adfærd.

Olesen¹⁶ belyser i et kvalitativt studie, at oplevelsen af, hvornår gældsbyrden fra straffesager bliver uoverskuelig og virker kriminalitetsfremmende, er individuel og afspejler individets livsbetingelser og handlemuligheder. Et relativt stort gældsbeløb kan således for nogle domfældte virke håndterbart, mens et relativt beskedent gældsbeløb for andre er ubetaleligt og virker uoverskueligt.

Kvalitative studier har belyst flere utilsigtede virkninger ved gældsættelse af dømte.¹⁷ I dansk kontekst belyser Olesen, hvordan 41 voksne flergangsdømte over en årrække oplevede at have gæld fra sagsomkostninger i straffesager.¹⁸ Overordnet viser studiet, at gæld fra sagsomkostninger kan betragtes som en risikofaktor for recidiv. For at belyse det komplekse samspil af faktorer, der kan fremme risikoen for, at et individ genoptager en kriminel karriere, gennemgås i nedenstående nogle af de problemstillinger, som de flergangsdømtes gældsproblemer medfører, og som øger deres risiko for recidiv.

Adskillige kriminologiske studier betragter *uddannelse* som en beskyttende faktor, der kan bidrage til at mindske sandsynligheden for kriminel adfærd.

Uddannelse medvirker bl.a. til udviklingen af prosociale relationer med jævnaldrende, og uddannelsesinstitutioner skemalægger dagen, så tiden til at begå kriminalitet begrænses.¹⁹ Ydermere understøtter uddannelse en tilknytning til samfundet og er en investering i den enkeltes viden og dannelse. Dette øger forventningerne til beskæftigelse og indkomst og gør samtidig kriminalitet til en meget risikofyldt aktivitet, da den uddannede nu har meget at miste.²⁰ Det er således mere sandsynligt, at indsatte, der ikke har været under uddannelse eller i et opkvalificerende forløb, er mere tilbøjelige til at begå ny kriminalitet sammenlignet med uddannede/opkvalificerede.²¹ Nogle forskere betragter derfor uddannelse som den mest betydningsfulde faktor for at forhindre kriminelt tilbagefald.²²

Interview med de flergangsdømte viste, at de dømte var meget bevidste om, at fremtidig beskæftigelse ville føre til lønindholdelse til dækning af gæld fremfor en stabil indkomst, hvorfor uddannelse kun i mindre grad blev drøftet blandt de flergangsdømte. Når de dømte drøftede uddannelse, fokuserede de ofte på, hvordan de kunne bruge deres nye kompetencer til at sikre en alternativ (uofficiel) indkomst. Gæld fremstod således i interviewene med de fler-

gangsdømte som en faktor, der underminerer uddannelse og uddannelsens beskyttende faktor mod kriminel adfærd.

Af mange af de samme grunde, som gør sig gældende for uddannelse, bliver *beskæftigelse* ligeledes betragtet som en meget vigtig beskyttelsesfaktor mod at udvikle kriminel adfærd og mod at falde tilbage i kriminalitet. Foruden den skemalagte hverdag, de prosociale relationer m.v., bidrager beskæftigelse tillige med en officiel indkomst.²³

Men som det var tilfældet med uddannelse, var det økonomiske incitament ved beskæftigelse svært at få øje på i interviewene, når der blev gjort lønindhold. Hovedparten af de interviewede betragtede ikke beskæftigelse som en reel mulighed for at sikre en stabil indkomst. Derfor ansøgte størstedelen af de interviewede om kontanthjælp eller førtidspension, som de ofte supplerede med en uofficiel indkomst.²⁴ Nogle ernærede sig også udelukkende ved at begå kriminalitet.

At indgå i uddannelsessystemet eller på arbejdsmarkedet er en afgørende kilde til prosocial tilknytning. Og netop *prosociale relationer* kan medføre, at domfældte prioriterer deres tid anderledes end tidligere og ikke lader sig lokke af kriminelle aktiviteter.²⁵ De gældsatte flergangsdømte udtrykte i interviewene, at de havde svært ved at danne nye sociale relationer, fordi det kræver økonomi til fritidsaktiviteter m.v. at udvide sit netværk og ikke blot genoptage relationer til tidligere kriminelle miljøer. Selv om etableringen af prosociale relationer, herunder parforhold, kan øge de flergangsdømtes sandsynlighed for at leve kriminalitetsfrit, medførte gældsættelsen, at de retskafne flergangsdømte levede temmelig isoleret, og når de mødte potentielle venner eller partnere, gjorde deres gældssituation dem tøvende og tilbageholdende.

Studiet viste desuden, at flergangsdømte, som levede kriminalitetsfrit, blev særligt påvirket af gældens negative konsekvenser. Derimod blev flergangsdømte, der fortsatte deres kriminelle karriere, ikke i samme grad påvirket af gælden, fordi de levede på kanten af samfundet.

Reglerne om pålæg af straffesagsomkostninger gælder også *unge lovovertrædere*, der er blevet dømt i en straffesag.

I en undersøgelse, der bl.a. bygger på interview med otte unge, belyser Jørgensen et al.,²⁶ at unge oplever de samme udfordringer ved gældsættelse fra sagsomkostninger som voksne. Gældsættelsen underminerede således unges incitament til at uddanne sig og varetage et arbejde og udfordrede deres etablering af pro-sociale netværk. Gældsættelsen medførte desuden

en følelse af fastlåsnings og opgivelser, som hæmmede gode intentioner om at leve kriminalitetsfrit og udfordrede deres resocialisering.

Undersøgelsen viste desuden, at gæld fra sagsomkostninger havde en negativ indvirkning på unges mentale helbred, og udfordrede det i forvejen svære mellemstadium, der indtræffer mellem ungdomslivet og voksenlivet. De unge blev pålagt en "voksengæld" og skulle derfor påtage sig et "voksenansvar", som skabte en usikkerhed og begrænsede deres forventninger til fremtiden.

I betragtning af gældens åbenlyse negative indvirkning på de unges mentale helbred, resocialisering og videre voksenliv konkluderede undersøgelsen, at de danske regler og praksis for pålæg af sagsomkostninger i straffesager ikke tager tilstrækkeligt hensyn til unge. Der argumenteres derfor i studiet for, at der er behov for at tydeliggøre beskyttelsen af unge i både udformning og anvendelse af de danske regler for pålæg af sagsomkostninger i straffesager.²⁷

6. Datagrundlag

6.1. Straffesagsomkostningers omfang og udvikling

I det følgende beskrives omfanget og udviklingen for omkostninger i straffesager i perioden 2019-2023. Gennemgangen omfatter det samlede antal afsluttede straffesager, de årligt pålagte sagsomkostninger, den samlede gæld fra sagsomkostninger, gæld fra sagsomkostninger fordelt på indkomstgrupper samt unge og sagsomkostninger.

6.1.1. Antal afsluttede straffesager

Der afsluttes årligt følgende antal straffesager i byretterne, landsretterne og Højesteret:

Tabel 6.1.1.1

Afsluttede sager	2019	2020	2021	2022	2023
Byretter	162.007	155.064	134.781	152.630	151.845
Heraf nævningsager	239	157	211	209	186
Heraf sager med domsmænd	16.354	16.508	16.413	16.251	17.090
Heraf sager uden domsmænd	137.244	12.504	12.387	13.072	12.420
Heraf tilståelsessager	6.210	5.983	5.027	5.561	6.306
Heraf bødesager	N/A	119.912	100.743	117.537	115.843
Landsretter	5.949	5.868	6.056	5.788	5.668
Heraf nævningsager	65	60	48	53	66
Heraf straffeankesager	2.916	2.887	3.056	3.032	3.081
Heraf straffekæremål	2.968	2.921	2.952	2.703	2.521
Højesteret	60	62	54	50	74
Heraf straffeankesager	31	25	27	18	24
Heraf straffekæremål	29	37	27	32	50
Total	168.016	160.994	140.891	158.468	157.587

Kilde: Domstolsstyrelsen

Note: Bødesager er en undersagstype til sager uden domsmænd og afgøres som oftest uden retsmøde, jf. retsplejelovens § 896 a. Kategorien vises særskilt, da langt de fleste sager uden domsmænd udgøres af denne undersagstype.

6.1.2. Årligt pålagte sagsomkostninger

Nedenstående tabel viser den årlige udvikling i pålagte sagsomkostninger.

Tabel 6.1.2.1

Mio. kr. (afrundet)	2019	2020	2021	2022	2023
Pålagte sagsomkostninger	426,6	459,1	456,7	399,6	445
Indbetalt til politiet	44,4	48,4	54,6	50,2	56,5
Oversendt til inddrivelse	431	304,1	387,4	302,2	356,7

Kilde: Rigspolitiet

Note: Opgjorte beløb er baseret på enkelthændelsernes transaktionsdato. Evt. afvigelser mellem hhv. pålagte sagsomkostninger, indbetalinger til politiet og oversendelse til inddrivelse skyldes, at indbetalingerne eller oversendelse i et givet år kan vedrøre sagsomkostninger, der er pålagt i tidligere år.

Tabellen viser således, at der f.eks. i 2023 blev pålagt 445 mio. kr. i sagsomkostninger. Politiet opkrævede sagsomkostninger svarende til 56,5 mio. kr., og sagsomkostninger for 356,7 mio. kr. blev overdraget til inddrivelse hos Gældsstyrelsen.

Nedenstående tabel viser pålagte sagsomkostninger fordelt på udvalgte strafftyper.

Tabel 6.1.2.2

Mio. kr. (afrundet)	2019	2020	2021	2022	2023	Indbetalt %
Bødestraf						
Pålagte sagsomkostninger	25,3	25,1	23,5	21,4	24,7	35 %
Indbetalt til politiet	8,2	8,9	9,1	8,1	7,7	
Oversendt til inddrivelse	15,9	15,3	13,5	12,8	13,8	
Betinget fængsel						
Pålagte sagsomkostninger	78,5	94,5	84,4	68,9	83	26 %
Indbetalt til politiet	17,9	25,9	22	18,5	23,5	
Oversendt til inddrivelse	59,8	66,4	61,2	48,9	52,4	
Ubetinget fængsel						
Pålagte sagsomkostninger	278	329,1	307,8	284,2	300,7	5 %
Indbetalt til politiet	11,9	14,9	16,5	17,8	16	
Oversendt til inddrivelse	233,9	273	249,4	225,2	219,9	
Foranstaltning						
Pålagte sagsomkostninger	18,2	29,1	24,7	18,5	22,7	16 %
Indbetalt til politiet	3	4,2	4,4	3,2	3,1	
Oversendt til inddrivelse	15	24,8	19,6	14,9	17,7	

Kilde: Rigspolitiet

Note: Afgrænsningen af perioder er baseret på registreringsdatoen for sagen og ikke transaktionsdatoen for den enkelte transaktion på sagen. Indbetalingen i procent er beregnet på baggrund af hovedtotalen af de samlede pålagte sagsomkostninger og indbetalinger til politiet for hver enkelt strafftype.

Det fremgår af tabellen bl.a., at der de seneste fem år er blevet pålagt flest sagsomkostninger i straffesager, hvor der idømmes ubetinget fængselsstraf, og at det alene er ca. 5 pct. af disse sagsomkostninger, der indbetales til politiet, inden kravet oversendes til inddrivelse. Det

fremgår endvidere, at indbetalingen til politiet er størst hos personer, der er idømt bødestraffe. Ved denne straftype udgør indbetalingen til politiet således 35 pct. af de samlede pålagte sagsomkostninger.

6.1.3. Samlet gæld fra sagsomkostninger

Hvis den domfældte ikke betaler de pålagte sagsomkostninger inden for den fastsatte frist eller misligholder en aftale om afdragsvis betaling, overdrager politiet fordringen – eller den resterende del heraf – til Gældsstyrelsen med henblik på inddrivelse af gælden. Gældsstyrelsen varetager herefter inddrivelsen.

Nedenstående tabel viser den samlede gæld fra straffesagsomkostninger, samt hvor meget der inddrives.

Tabel 6.1.3.1

År	Samlet gæld (mia. kr.)	Inddrivelse (mio. kr.)	Inddrivelse i %
2019	5,7	102	2 %
2020	6,2	133	2 %
2021	6,3	179	3 %
2022	6	197	3 %
2023	6,6	211	3 %

Kilde: Gældsstyrelsen

Note: Gælden er opgjort pr. ultimo året, hhv. 2019-2023. Provenuet, dvs. inddrivelse, er udsøgt for kalenderåret 2019-2023. Procentandelen er beregnet på foregående års ultimo beholdning og indeværende års provenu. Gæld og inddrivelse er omregnet til 2024-niveau pba. BNP i Økonomisk Redegørelse fra maj 2024.

Det fremgår af tabellen bl.a., at kun en mindre del af den samlede gæld fra straffesagsomkostninger inddrives årligt. Tabellen viser endvidere, at den akkumulerede gæld siden 2020 har oversteget 6 mia. kr.

Gældsstyrelsen har hertil oplyst, at den gennemsnitlige årlige rentetilskrivning for gæld fra sagsomkostninger er ca. 367 mio. kr. Gennemsnittet er beregnet for perioden 2019-2023. Rentebeløb er omregnet til 2024-niveau via den økonomiske redegørelse fra maj 2024. Tallet er afrundet til hele mio. kr.

De domfældte har mulighed for at indbetale til afvikling af gælden til Gældsstyrelsen, herunder betaling efter modtaget rykker, betaling som led i en afdragsordning, eller som led i bobehandling, f.eks. delvis eftergivelse og gældssanering eller betalinger, der ikke er modtaget som led i en inddrivelsesindsats (frivillige betalinger). Herudover har Gældsstyrelsen bl.a.

mulighed for inddrivelse gennem lønindeholdelse, modregning eller udlæg. Fordelingen af den inddrevne gæld mellem disse metoder i 2023 er vist i nedenstående tabeller.

Tabel 6.1.3.2

Fordeling af indbetaling og inddrivelse i 2023 (mio. kr.)				
Gældsstørrelse (kr.)	Øvrige indbetalinger	Lønindeholdelse	Modregning	Udlæg
0,01 - 2.499	2	4	2	6
2.500 - 4.999	2	3	2	0
5.000 - 9.999	3	5	3	1
10.000 - 24.999	6	12	6	1
25.000 - 49.999	6	10	5	1
50.000 - 74.999	3	6	3	0
75.000 - 99.999	2	5	2	0
100.000 -	10	18	7	2
I alt	34	64	30	10

Kilde: Gældsstyrelsen

Note: Udsøgningen indeholder oplysninger om provenu på sagsomkostninger for skyldnere med sagsomkostninger til politiet pr. 31-12-2023. Skyldnere med provenu på sagsomkostninger i løbet af 2023, og som er blevet betalt ud ultimo året, er ikke inkluderet. Provenu er omregnet til 2024-niveau pba. BNP i Økonomisk Redegørelse fra maj 2024. Sumafvigelser skyldes afrunding. Øvrige indbetalinger indeholder bl.a. indbetalinger i forbindelse med afdragsordninger, bobehandling og indbetalinger, der ikke er modtaget som led i en inddrivelsesindsats.

Tabel 6.1.3.3

Fordeling af indbetaling og inddrivelse i 2023 (%)				
Gældsstørrelse (kr.)	Øvrige indbetalinger	Lønindeholdelse	Modregning	Udlæg
0,01 - 2.499	16	28	16	40
2.500 - 4.999	26	45	27	1
5.000 - 9.999	24	45	25	6
10.000 - 24.999	24	49	25	2
25.000 - 49.999	28	46	23	3
50.000 - 74.999	22	51	23	4
75.000 - 99.999	23	50	22	3
100.000 -	26	49	19	5
I alt	24	46	22	8

Kilde Gældsstyrelsen

Note: Udsøgningen indeholder oplysninger om provenu på sagsomkostninger for skyldnere med sagsomkostninger til politiet pr. 31-12-2023. Skyldnere med provenu på sagsomkostninger i løbet af 2023, og som er blevet betalt ud ultimo året, er ikke inkluderet. Procent er udregnet for hvert gældsinterval. Sumafvigelser skyldes afrunding. Øvrige indbetalinger indeholder bl.a. indbetalinger i forbindelse med afdragsordninger, bobehandling og indbetalinger, der ikke er modtaget som led i en inddrivelsesindsats.

Ovenstående tabel viser bl.a., at lønindeholdelse er den inddrivelsesmåde, der har nedbragt gælden mest, idet lønindeholdelse udgør 46 pct. af den samlede gældsnedbringelse i 2023.

6.1.4. Gæld fra sagsomkostninger fordelt på indkomstgrupper

Nedenstående tabel viser antal skyldnere, gæld og provenu vedrørende straffesagsomkostninger i årene 2021, 2022 og 2023 fordelt på et *bødenedsættelsesparameter*.

Tabel 6.1.4.1

Økonomisk parameter	Antal skyldnere			Gæld i mia. kr.			Provenu i mio. kr.		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Under bødenedsættelsesparameter	31.000	29.000	28.000	2,7	2,5	2,7	26	30	30
Over bødenedsættelsesparameter	44.000	44.000	43.000	2,8	2,7	3	83	93	107
Ingen indkomstoplysninger	17.000	17.000	17.000	0,9	0,8	0,9	3	1	2
I alt	92.000	90.000	88.000	6,3	6	6,6	112	125	139

Kilde: Gældsstyrelsen

Note: Antal skyldnere er afrundet til nærmeste tusind. Antal skyldnere og gæld er opgjort ultimo året for hhv. 2021, 2022 og 2023. Provenuet udsøges for hvert år i perioden 1. januar til 31. december for de skyldnere med gæld ultimo året. Som bødenedsættelsesparameter er anvendt grænsen for det givne år. Skyldners indkomst er opgjort som den bruttoindkomst, der ligger til grund for opgørelsen af den nettoindkomst, der ligger til grund for beregning af skyldners betalingsevne, jf. gældsinddrivelsesbekendtgørelsen § 11. Negative indkomster er medtaget i opgørelsen og indgår i kategorien ”under” bødenedsættelsesparameter. Gælden og provenu er omregnet til 2024-niveau pba. BNP i Økonomisk Redegørelse fra maj 2024. Sumafvigelse skyldes afrunding.

Ovenstående tal fra Gældsstyrelsen er baseret på bruttoindkomst opgjort som den årlige indkomst inden fradrag af arbejdsmarkedsbidrag, pensionsindbetalinger foretaget af en arbejdsgiver, ATP-bidrag, bidrag til den obligatoriske pensionsordning og skat, hvor indkomsten er opgjort ud fra den A-indkomst, der er indberettet til Skatteforvaltningen. Der er som udgangspunkt ikke taget højde for evt. indtægter fra selvstændig erhvervsvirksomhed.

Tabellen viser bl.a., at omkring 28.000 dømte med en samlet gæld fra straffesagsomkostninger på ca. 2,7 mia. kr. til inddrivelse havde en personlig indkomst under bødenedsættelsesparameteret i 2023, og at Gældsstyrelsen i samme år blandt denne gruppe havde inddrevet ca. 30 mio. kr. Hertil kommer, at der for 2023 ikke foreligger indkomstoplysninger vedrørende ca. 17.000 skyldnere, der havde en samlet gæld på ca. 0,9 mia. kr., samt at Gældsstyrelsen i samme år blandt denne gruppe havde inddrevet ca. 2 mio. kr.

Nedenstående tabel viser antal skyldnere, gæld og provenu vedrørende straffesagsomkostninger i årene 2021, 2022 og 2023 fordelt på en *lavindkomstgrænse*.

Tabel 6.1.4.2

Økonomisk parameter	Antal skyldnere			Gæld i mia. kr.			Provenu i mio. kr.		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Under lavindkomstgrænsen uden forsørgerpligt	22.000	21.000	21.000	1,8	1,7	1,8	18	23	23
Under lavindkomstgrænsen med forsørgerpligt	15.000	15.000	15.000	1,4	1,3	1,5	11	11	12
Over lavindkomstgrænsen	38.000	37.000	36.000	2,3	2,2	2,4	80	90	101
Ingen indkomstoplysninger	17.000	17.000	17.000	0,9	0,8	0,9	3	1	2
I alt	92.000	90.000	88.000	6,3	6	6,6	112	125	139

Kilde: Gældsstyrelsen

Note: Antal skyldnere er afrundet til nærmeste tusind. Antal skyldnere og gæld er opgjort ultimo året for hhv. 2021, 2022 og 2023. Provenuet udsøges for hvert år i perioden 1. januar til 31. december for de skyldnere med gæld ultimo året. Som lavindkomstgrænse er anvendt lavindkomstgrænsen for det givne år i gældsinddrivelseslovens § 11, stk. 1. Skyldners indkomst er opgjort som skyldners nettoindkomst, jf. gældsinddrivelsesbekendtgørelsens § 11. Der er som udgangspunkt ikke taget højde for evt. indtægter fra selvstændig erhvervsvirksomhed. Negative indkomster er medtaget i opgørelsen og indgår i kategorien ”under” lavindkomstgrænsen. Gælden og provenu er omregnet til 2024-niveau pba. BNP i Økonomisk Redegørelse fra maj 2024. Sumafvigelse skyldes afrunding.

Tabellen viser bl.a., at omkring 36.000 dømte med en samlet gæld fra straffesagsomkostninger på ca. 3,3 mia. kr. til inddrivelse havde en personlig indkomst under lavindkomstgrænsen i 2023, og at Gældsstyrelsen i samme år havde inddrevet ca. 35 mio. kr.

Nedenstående tabel viser antal skyldnere, gæld og provenu vedrørende straffesagsomkostninger i årene 2021, 2022 og 2023 fordelt på en *medianindkomst*.

Tabel 6.1.4.3

Økonomisk parameter	Antal skyldnere			Gæld i mia. kr.			Provenu i mio. kr.		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Under medianindkomst	62.000	60.000	58.000	4,7	4,5	4,9	68	81	87
Over medianindkomst	13.000	13.000	13.000	0,8	0,8	0,8	42	43	50
Ingen indkomstoplysninger	17.000	17.000	17.000	0,9	0,8	0,9	3	1	2
I alt	92.000	90.000	88.000	6,3	6	6,6	112	125	139

Kilde: Gældsstyrelsen

Note: Antal skyldnere er afrundet til nærmeste tusind. Antal skyldnere og gæld er opgjort ultimo året for hhv. 2021, 2022 og 2023. Provenuet udsøges for hvert år i perioden 1. januar til 31. december for de skyldnere med gæld ultimo året. Som grænse for medianindkomsten er for 2022 og 2023 anvendt medianindkomsten for 2022 på 307.700 kr. For 2021 er anvendt medianindkomsten for 2021 på 303.400 kr. Skyldners indkomst er opgjort som den bruttoindkomst, der ligger til grund for opgørelsen af den nettoindkomst, der ligger til grund for beregning af skyldners betalingsevne, jf. gældsinddrivelsesbekendtgørelsen § 11. Der er som udgangspunkt ikke taget

højde for evt. indtægter fra selvstændig erhvervsvirksomhed. Negative indkomster er medtaget i opgørelsen og indgår i kategorien ”under” medianindkomsten. Gælden og provenu er omregnet til 2024-niveau pba. BNP i Økonomisk Redegørelse fra maj 2024. Sumafvigelse skyldes afrunding.

Tabellen viser bl.a., at omkring 58.000 dømte med en samlet gæld fra straffesagsomkostninger på ca. 4,9 mia. kr. til inddrivelse i 2023 havde en personlig indkomst under medianindkomsten for 2022, og at Gældsstyrelsen i samme år havde inddrevet ca. 87 mio. kr.

Nedenstående tabel viser antal skyldnere, gæld og provenu vedrørende straffesagsomkostninger i årene 2021, 2022 og 2023 fordelt på en *topskattegrænse*.

Tabel 6.1.4.4

Økonomisk parameter	Antal skyldnere			Gæld i mia. kr.			Provenu i mio. kr.		
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Under topskattegrænsen	74.000	72.000	70.000	5,4	5,1	5,6	104	118	131
Over topskattegrænsen	1.000	1.000	1.000	0,1	0,1	0,1	5	6	6
Ingen indkomstoplysninger	17.000	17.000	17.000	0,9	0,8	0,9	3	1	2
I alt	92.000	90.000	88.000	6,3	6	6,6	112	125	139

Kilde: Gældsstyrelsen

Note: Antal skyldnere er afrundet til nærmeste tusind. Antal skyldnere og gæld er opgjort ultimo året for hhv. 2021, 2022 og 2023. Provenuet udsøges for hvert år i perioden 1. januar til 31. december for de skyldnere med gæld ultimo året. Som topskattegrænse er anvendt grænsen for det givne år. Skyldners indkomst er opgjort som den bruttoindkomst, der ligger til grund for opgørelsen af den nettoindkomst, der ligger til grund for beregning af skyldners betalingsevne, jf. gældsinddrivelsesbekendtgørelsen § 11. Der er som udgangspunkt ikke taget højde for evt. indtægter fra selvstændig erhvervsvirksomhed. Negative indkomster er medtaget i opgørelsen og indgår i kategorien ”under” topskattegrænsen. Gælden og provenu er omregnet til 2024-niveau pba. BNP i Økonomisk Redegørelse fra maj 2024. Sumafvigelse skyldes afrunding.

Tabellen viser bl.a., at omkring 70.000 dømte med en samlet gæld fra straffesagsomkostninger på ca. 5,6 mia. kr. til inddrivelse havde en personlig indkomst under topskattegrænsen i 2023, og at Gældsstyrelsen havde inddrevet ca. 131 mio. kr.

6.1.5. Unge og sagsomkostninger

Tabel 6.1.5.1

Aldersgruppe (mio. kr.)		15-17 år	18-21 år	22-24 år
2019	Antal unikke CPR-numre	855	3.400	2.851
	Pålagte sagsomkostninger	15,7	60,1	55,5
	Indbetalinger til politiet	1,7	5,7	4,1
	Indbetaling i %	10,8 %	9,5 %	7,4 %

	Oversendt til Gældsstyrelsen	16,5	60,4	57,9
2020	Antal unikke CPR-numre	1.042	3.369	2.738
	Pålagte sagsomkostninger	18,3	62,5	52,9
	Indbetalinger til politiet	2,8	8,5	4,2
	Indbetaling i %	15,3 %	13,6 %	7,9 %
	Oversendt til Gældsstyrelsen	13,4	43,7	38,3
2021	Antal unikke CPR-numre	974	2.744	2.246
	Pålagte sagsomkostninger	19,6	57,8	59
	Indbetalinger til politiet	4	7,4	5
	Indbetaling i %	20,4 %	12,8 %	8,5 %
	Oversendt til Gældsstyrelsen	15,3	52	55,1
2022	Antal unikke CPR-numre	805	2.409	2.081
	Pålagte sagsomkostninger	14,6	48,9	43,5
	Indbetalinger til politiet	3,2	6,9	4,2
	Indbetaling i %	21,9 %	14,1 %	9,7 %
	Oversendt til Gældsstyrelsen	11,8	37	37,9
2023	Antal unikke CPR-numre	890	2.667	2.166
	Pålagte sagsomkostninger	14,8	49,6	47
	Indbetalinger til politiet	3,9	8,6	4,6
	Indbetaling i %	26,4 %	17,3 %	9,9 %
	Oversendt til Gældsstyrelsen	11,7	39,7	39,8

Kilde: Rigspolitiet

Note: Årstal er baseret på transaktionsdato. Alder er baseret på fødselsdag og registreringsdato. Antal unikke CPR-numre er baseret på pålagte sagsomkostninger, transaktionsår og aldersgruppe. Uoverensstemmelse mellem pålagte sagsomkostninger og indbetalinger samt oversendelse til Gældsstyrelsen skyldes, at tal vedr. indbetalinger oversendelse kan vedrøre sagsomkostninger, der er pålagt i tidligere år. Tabellen indeholder unikke skyldnere, men samme person kan have flere sager og indgå flere gange i tabellen, hvis den pågældende har gæld i form af sagsomkostninger pålagt ved forskellige sager, hvis dele af gælden er oversendt til Gældsstyrelsen og andre dele under opkrævning i politiet.

Tabellen viser bl.a., at der i aldersgruppen 15-17 år i 2023 samlet blev pålagt sagsomkostninger for 14,8 mio. kr., og at der vedrørende samme aldersgruppe blev indbetalt 3,9 mio. kr. til politiet i samme år, hvilket svarer til 26,4 pct. Arbejdsgruppen antager i den forbindelse, at indbetalingerne sjældent stammer fra de unge, men at indbetalingerne stammer fra de unges forældre, selv om disse ikke hæfter for den unges sagsomkostninger.

Tabellen viser endvidere bl.a., at antallet af personer, der bliver pålagt sagsomkostninger, stiger i takt med alderen. Stigningen ses særligt mellem aldersgrupperne 15-17 år og 18-21 år. For så vidt angår indbetaling til politiet viser tabellen, at aldersgruppen 15-17 år procentvis indbetaler en større andel af de pålagte sagsomkostninger til politiet end de øvrige aldersgrupper.

Tabel 6.1.5.2

Aldersgruppe	Antal skyldnere				
	2019	2020	2021	2022	2023
15-17 år	380	460	530	420	370
Uden betalingsevne	380	460	530	420	250
Med betalingsevne	Under 10	Under 10	Under 10	10	130
18-21 år	3.660	3.360	3.080	2.770	2.610
Uden betalingsevne	3.050	2.890	2.690	2.260	510
Med betalingsevne	610	470	390	510	2.100
22-24 år	5.580	5.130	4.630	4.100	3.670
Uden betalingsevne	3.820	3.670	3.290	2.840	550
Med betalingsevne	1.760	1.460	1.340	1.260	3.110
I alt	9.610	8.950	8.240	7.290	6.650

Kilde: Gældsstyrelsen

Note: Antal skyldnere er afrundet til nærmeste tier.

Ovenstående tabel viser bl.a., at tilnærmelsesvis samtlige unge i aldersgruppen 15-17 år vurderes at være uden betalingsevne, når gælden er oversendt til inddrivelse hos Gældsstyrelsen.

Tabel 6.1.5.3

Aldersgruppe	Gæld i mio. kr.					Kursværdi i mio. kr.				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
15-17 år	11	12	14	10	8	Under 50.000	Under 50.000	Under 300.000	1	2
Uden betalingsevne	11	12	14	10	6	0	0	Under 300.000	Under 500.000	0
Med betalingsevne	Under 50.000	Under 50.000	0	Under 300.000	3	Under 50.000	Under 50.000	0	Under 300.000	2
18-21 år	164	160	148	120	116	15	13	19	34	72
Uden betalingsevne	147	144	133	102	34	Under 50.000	Under 50.000	4	15	1
Med betalingsevne	17	16	14	18	82	15	13	15	19	70
22-24 år	305	309	284	247	240	47	43	51	67	112
Uden betalingsevne	250	255	234	198	73	Under 50.000	Under 50.000	2	17	2
Med betalingsevne	55	53	50	49	167	47	43	49	50	110
I alt	479	480	445	377	364	62	57	70	102	186

Kilde: Gældsstyrelsen

Note: Gælden er opgjort ultimo året for hhv. 2019, 2020, 2021, 2022 og 2023. Gælden er omregnet til 2024-niveau pba. BNP i Økonomisk Redegørelse fra maj 2024. Kursværdien beskriver den værdi, som det efter gæl-

dende regler vurderes muligt for Gældsstyrelsen at inddrive. Beregningen af kursværdi er beriget i 2021 og igen i 2022. Sumafvigelse skyldes afrunding.

Tabellen viser bl.a., at kursværdien af gælden for så vidt angår unge i aldersgruppen 15-17 år i en femårig periode spænder mellem 0 og 2 mio. kr.

7. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

7.1. Målgruppen for betinget opkrævning af straffesagsomkostninger

7.1.1. Overvejelser om et økonomisk parameter

Det følger af arbejdsgruppens kommissorium, at arbejdsgruppen har til opgave at udarbejde konkrete forslag til, hvordan opkrævning af straffesagsomkostninger kan gøres betinget for nærmere definerede grupper, som f.eks. ikke har betalingsevnen.

Arbejdsgruppen har derfor overvejet, om målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger kan defineres ud fra et økonomisk parameter om den dømtes indtægtsgrundlag. Arbejdsgruppen har i den forbindelse overvejet, om målgruppen kan defineres ud fra henholdsvis et bødenedsættelsesparameter, en lavindkomstgrænse, medianindkomst samt en topskattegrænse.

Fælles for målgrupperne vil være, at de baserer sig på den dømtes indkomstgrundlag. Arbejdsgruppen er i den forbindelse opmærksom på, at der er en række uhensigtsmæssigheder forbundet ved at definere målgrupperne ud fra den dømtes personlige indkomst. Eksempelvis tager modellerne ikke højde for eventuel uregistreret indtægt fra eksempelvis kriminalitet, sort arbejde eller lignende, den dømtes formue i form af eksempelvis fast ejendom, og at den dømte kan have forsørgerforpligtelser samt private eller offentlige gældsforpligtelser.

Modellerne kan således indebære, at manglende opgivelse af indkomst til skattevæsenet kan føre til, at kravet fra straffesagsomkostninger bortfalder, selv om den pågældende reelt har en betalingsevne. Omvendt kan der være tilfælde med dømte, der er enlige forældre med mindreårige børn, og som har en vis indkomst – og dermed en betalingsevne – men som også har andre store gældsforpligtelser og en underholdsforpligtelse. Arbejdsgruppen har dog lagt vægt på, at en kommende ordning skal være enkel og let at administrere for de involverede myndigheder.

7.1.1.1. Bødenedsættelsesparameter

Arbejdsgruppen har overvejet, om målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger kan afgrænses ud fra et parameter svarende til retningslinjerne for nedsættelse af bødestraf.

De almindelige regler om strafudmåling i straffelovens §§ 80-82 suppleres bl.a. af § 51 om bødestraf. Rigsadvokaten har fastsat retningslinjer i Rigsadvokatmeddelelsen om straffens fastsættelse om nedsættelse af bøder.

Af pkt. 5.1.1 i meddelelsen fremgår det således bl.a., at bøder kan nedsættes til det halve for personer med en særlig lav indtægt, dvs. en indtægt der er mindre end $\frac{3}{4}$ af dagpengebeløbet for en fuldtidsansat. Bøder til personer med særlig lav indtægt kan nedsættes til det halve beløb, dog mindst 500 kr. Ved beregningen af sigtedes indtægt skal der ikke tages hensyn til sigtedes eventuelle formue, herunder likvid formue.

Dagpengebeløbet for en fuldtidsbeskæftiget er fra den 1. januar 2024 ca. 244.400 kr. pr. år, svarende til ca. 20.367 kr. pr. måned. Beløbet reguleres årligt i medfør af lov om arbejdsløshedsforsikring. Hvis sigtedes indtægt udgør mindre end ca. $\frac{3}{4}$ af dette beløb, dvs. ca. 183.300 kr. pr. år/15.275 kr. pr. måned, følger det af retningslinjerne, at bøden som udgangspunkt skal nedsættes til det halve beløb, dog mindst 500 kr.

Det fremgår endvidere af retningslinjerne bl.a., at der skal tages udgangspunkt i den sigtedes bruttoindtægt, når indtægten skal opgøres. Hele den sigtedes indtægt skal efter Rigsadvokatens opfattelse medregnes, herunder f.eks. pensionsudbetalinger og udbetalinger fra ATP, og der skal ikke fratrækkes skat, arbejdsmarkedsbidrag eller andre fradrag.

7.1.1.2. Lavindkomstgrænse

Arbejdsgruppen har dernæst overvejet, om målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger kan afgrænses til dømte med en personlig indkomst under lavindkomstgrænsen.

Lavindkomstgrænsen skal forstås i overensstemmelse med gældsinddrivelsesbekendtgørelsens § 11, stk. 1, og anvendes af Gældsstyrelsen i forbindelse med lønindeholdelse og afdragsordninger. Lavindkomstgrænsen er på 160.950 kr. for skyldnere med forsørgerpligt og 129.070 kr. for skyldnere uden forsørgerpligt (2023-niveau). Beløbet reguleres årligt, jf. gældsinddrivelsesbekendtgørelsens § 45.

Lavindkomstgrænsen opgøres som en nettoindkomst, dvs. den årlige indkomst efter fradrag af arbejdsmarkedsbidrag, pensionsindbetalinger foretaget af en arbejdsgiver, ATP-bidrag, bidrag til den obligatoriske pensionsordning og skat.

7.1.1.3. Medianindkomst

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet, om målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger kan afgrænses til dømte med en personlig indkomst, der ikke overstiger medianindkomsten.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse udsøgt medianen ud fra indkomstbegrebet indkomst i alt før skatter m.v., der er defineret som personindkomst i alt ekskl. beregnet lejeværdi af egen bolig og før fradrag af renteudgifter, fra statistikbanken hos Danmark Statistik.

Medianindkomsten lå ifølge den senest tilgængelige data fra 2022 på 307.700 kr.

7.1.1.4. Topskattegrænse

Arbejdsgruppen har endelig overvejet, om målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger kan afgrænses til dømte med en personlig indkomst, der ikke overstiger topskattegrænsen.

Topskat skal forstås i overensstemmelse med reglerne i personskatteloven. Topskattegrænsen er i 2024 588.900 kr. Beløbet opreguleres årligt i medfør af reglerne i personskattelovens § 20.

Det bemærkes, at der i december 2023 er indgået en aftale mellem regeringen og Danmarksdemokraterne, Det Konservative Folkeparti, Radikale Venstre og Nye Borgerlige om en reform af personskatten. Aftalen indebærer bl.a., at topskattegrænsen med virkning fra 2026 hæves samtidig med, at der indføres en ny mellemskat.

7.1.1.5. Opgørelsestidspunkt

Arbejdsgruppen finder, at det er den dømtes indtægtsforhold på gerningstidspunktet for overtrædelsen af det strafbare forhold, der skal være afgørende for, om den dømte kan blive en del af ordningen.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at visitation til ordningen som udgangspunkt vil skulle foretages ved endelig dom. Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på, at det vil være kontraproduktivt for motivationen til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv, hvis det er den dømtes indtægtsforhold på et senere tidspunkt end gerningstidspunktet, der skulle være afgørende for, om den dømte kan blive en del af ordningen.

Det følger af retsplejelovens § 705, stk. 1, at samtidig forfølgning mod samme sigtede for flere forbrydelser eller mod flere sigtede som delagtige i en eller flere forbrydelser bør ske under én sag, hvis dette kan ske uden urimelig forhaling eller vanskelighed.

En ordning baseret på et økonomisk parameter forudsætter, at der tages stilling til, hvad der skal gælde i straffesagskomplekser, der indeholder flere forhold, hvor den dømte i nogle forhold har haft en personlig indkomst under eksempelvis medianindkomsten og i andre forhold har haft en indkomst under eksempelvis lavindkomstgrænsen.

7.1.1.6. Arbejdsgruppens anbefalinger

Arbejdsgruppen finder ikke, at målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger skal defineres ud fra et økonomisk parameter om den dømtes indtægtsgrundlag.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse bl.a. lagt vægt på, at en ordning med en indtægtsgrænse vil være mere ressourcekrævende at administrere sammenlignet med eksempelvis en ordning baseret på et alderskriterium. Idet forskningen samtidig peger på, at der blandt de unge lovovertrædere er en stærk sammenhæng mellem gæld og kriminalitet, er det arbejdsgruppens vurdering, at det vil give størst effekt at prioritere en ordning for unge. Der henvises derudover til pkt. 7.1.2 om arbejdsgruppens overvejelser om bestemte persongrupper straks nedenfor.

7.1.2. Overvejelser om bestemte persongrupper

Arbejdsgruppen har som nævnt til opgave at udarbejde konkrete forslag til målgrupper, der vil kunne være omfattet af en ordning om betinget opkrævning. Som det fremgår, vil det eksempelvis kunne være nærmere definerede grupper, som ikke har betalingsevnen.

Arbejdsgruppen har samtidig lagt til grund, at der med kommissoriet også er mulighed for at foreslå målgrupper ud fra andre parametre end et rent økonomisk parameter.

Arbejdsgruppen har derfor overvejet, om målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger kan defineres ud fra bestemte persongrupper i samfundet ud fra en generel antagelse om, at disse har begrænsede muligheder for at afdrage på en gæld fra straffesagsomkostninger.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse overvejet, om målgruppen kan defineres ud fra persongrupperne foranstaltningdømte, særligt socialt udsatte samt unge.

7.1.2.1. Foranstaltningsdømte

Arbejdsgruppen har overvejet, om én målgruppe for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger vil kunne være foranstaltningsdømte efter straffelovens §§ 68 og 69.

Efter straffelovens § 16, stk. 1, straffes personer, der på gerningstidspunktet var utilregnelige på grund af sindssygdom eller tilstande, der må ligestilles hermed, ikke. Tilsvarende gælder personer, der var mentalt retarderede i højere grad. Befandt gerningsmanden sig som følge af indtagelse af alkohol eller andre rusmidler forbigående i en tilstand af sindssygdom eller i en tilstand, der må ligestilles hermed, kan straf dog pålægges, når særlige omstændigheder taler derfor.

Personer, der på gerningstidspunktet var mentalt retarderede i lettere grad, straffes ikke, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf. Tilsvarende gælder personer, der befandt sig i en tilstand, som ganske må ligestilles med mental retardering, jf. straffelovens § 16, stk. 2.

Hvis en tiltalt frifindes for straf i medfør af straffelovens § 16, kan retten træffe bestemmelse om anvendelse af andre foranstaltninger, der findes formålstjenlige for at forebygge yderligere lovovertrædelser, jf. straffelovens § 68.

Endvidere kan retten, såfremt det findes formålstjenligt, træffe bestemmelse om foranstaltninger i stedet for at idømme straf, hvis gerningspersonen ved den strafbare handling foretog sig i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner, og som ikke er af den i § 16 nævnte beskaffenhed, jf. straffelovens § 69.

Som nævnt under pkt. 2.1.1 følger det af retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., bl.a., at domstolene efter en konkret vurdering kan begrænse omkostningsansvaret for de foranstaltningsdømte. Der eksisterer således i dag en særlig mulighed for at begrænse størrelsen af sagsomkostninger, der pålægges denne gruppe af dømte.

Der er fordele ved at afgrænse målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger til foranstaltningsdømte, da det alene vil være domstypen (foranstaltningsdom), der er udslagsgivende for, om den dømte kan blive en del af ordningen. På den måde vil ordningen være enkel og let at administrere.

De foranstaltningsdømte må samtidig antages overordnet set at bestå af dømte med meget lav indkomst og uden en formue, hvor inddrivelse af gæld fra straffesagsomkostninger er forholdsvis begrænset. Dette taler også for, at foranstaltningsdømte bør være en del af ordningen.

Imidlertid er formålet med ordningen at motivere den dømte til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv. Arbejdsgruppen bemærker i den forbindelse, at de foranstaltningsdømte tilhører en særlig gruppe af dømte, der ikke er egnede til straf, men i stedet idømmes en foranstaltning, der i sig selv skal tjene til at forebygge yderligere lovovertrædelser.

Det er på den baggrund arbejdsgruppens opfattelse, at de foranstaltningsdømte ikke under henvisning til et incitament om bortfald af kravet fra straffesagsomkostninger som adfærdstyrende parameter skal omfattes som selvstændig gruppe i ordningen med betinget opkrævning.

Arbejdsgruppen bemærker i den forbindelse, at det må antages, at en meget stor del af persongruppen forventes at kunne blive omfattet af en ordning baseret på en indtægtsgrænse.

Arbejdsgruppen bemærker herudover, at de samme forhold taler for, at der etableres en særskilt ordning, som helt undtager omkostningsansvaret for de foranstaltningsdømte, eller – alternativt – at lovgiver tydeliggør anvendelsen af retsplejelovens § 1008, stk. 4, 2. pkt., om begrænsning af omkostningsansvaret for de foranstaltningsdømte. Det ligger dog uden for arbejdsgruppens kommissorium at tage stilling til dette.

7.1.2.2. Særligt socialt udsatte

Som anført under pkt. 3.2.1.1 fremgår det af betænkning 1547/2014, at Udvalget for forebyggelse og resocialisering anbefalede en betalingsevne-model, og at udvalget i den forbindelse lagde vægt på bl.a., at socialt udsatte ville kunne få gavn af den foreslåede ordning.

Arbejdsgruppen har overvejet, om målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger kan afgrænses til særligt socialt udsatte.

De særligt socialt udsatte tilhører en gruppe, der lever i samfundets yderkant, og som ofte har et dårligt helbred. Kendetegnet for gruppen er desuden, at de sjældent eller i lav grad har tilknytning til arbejdsmarkedet, og at de har lavere grad af uddannelse end den øvrige del af befolkningen. Gruppen af særligt socialt udsatte er ofte tynget af omfattende gæld, som de grundet deres livssituation har vanskelige forudsætninger for at tilbagebetale. De særligt socialt udsatte, som begår kriminalitet, har – foruden at begå kriminalitet – ofte et eller flere tunge

sociale problemer at kæmpe med. Det kan f.eks. være en sindslidelse, alkoholmisbrug, stofmisbrug, hjemløshed eller lignende.

Det må formodes, at inddrivelse af gælden fra særligt socialt udsatte er udsigtsløs. Dette taler for, at denne gruppe bør være en del af ordningen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Ordningen vil kræve en nærmere visitation af gruppen af de særligt socialt udsatte dømte, der vil kunne defineres ud fra en række fastsatte parametre, som oplistet ovenfor. Visitationen vil bero på et konkret skøn hos den relevante myndighed, der skal foretage vurderingen.

Det kan dog give anledning til tvivl, hvor mange parametre der vil skulle være til stede hos den enkelte dømte for, om den pågældende kan blive visiteret til ordningen. Ligesom det kan være vanskeligt at afgøre, hvor længe et eller flere parametre, eksempelvis stofmisbrug eller hjemløshed, skal have fundet sted.²⁸

Samtidig må det antages, at der vil være behov for at indhente en række oplysninger fra domfældte samt fra en række offentlige myndigheder. Dette vil komplicere sagsgangene hos den relevante myndighed, der skal foretage vurderingen af, om de enkelte domfældte er omfattet af ordningen. Ordningen må således antages at være vanskelig og tidskrævende at administrere, hvis den ikke understøttes af en bredere forankret indsats, herunder visitationsmodel, mellem flere offentlige myndigheder.

På den baggrund kan arbejdsgruppen ikke anbefale, at særligt socialt udsatte skal omfattes som en selvstændig gruppe i ordningen med betinget opkrævning. Arbejdsgruppen bemærker dog, at det må antages, at en meget stor del af persongruppen forventes at kunne blive omfattet af en ordning baseret på en indtægtsgrænse.

7.1.2.3. Unge

Arbejdsgruppen har overvejet, om målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger kan afgrænses til unge i alderen til og med 24 år.

Flere forhold taler efter arbejdsgruppens opfattelse for, at unge lovovertrædere bør være en del af den betingede ordning.

Først og fremmest tilhører de unge den aldersgruppe af dømte, hvor flest recidiverer. Således var tilbagefaldsprocenten i 2019 højest (42 pct.) blandt gruppen af personer i aldersgruppen

henholdsvis 15-19 år og 20-24 år. Recidivkurven ses således først at falde efter det fyldte 24. år.

Herudover viser forskningen, at der er en stærk sammenhæng mellem alvorlig og vedvarende kriminalitet blandt unge lovovertrædere og gæld. Samtidig ses en stigning i kriminalitetsniveauet blandt de unge lovovertrædere efter påbegyndelsen af gældsinddrivelse, og det gennemsnitlige antal lovovertrædelser vokser støt, efterhånden som der foretages inddrivelse.

Undersøgelser viser endvidere, at unge indsatte med gæld er fem gange mere tilbøjelige til at vende tilbage til kriminalitet efter løsladelse end unge indsatte uden gæld. Gældsættelse anses samtidig af unge med kriminel adfærd som en væsentlig risikofaktor for, at de senere som voksne begår hårdere kriminalitet.

Der henvises til pkt. 5 om forskning vedrørende resocialisering og gæld fra straffesagsomkostninger.

Hertil kommer, at en ordning, hvor målgruppen defineres ud fra et alderskriterium, vil være enkel og let at administrere for den relevante myndighed.

Modellen vil dog indebære, at målgruppen også omfatter eventuelt velstillede unge domfældte med evne til at betale straffesagens omkostninger, og som dermed ikke ville opleve gæld fra straffesagsomkostninger som tyngende for deres livsudfoldelse.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at der i flerårsaftalen for kriminalforsorgens økonomi 2022-2025 er afsat 38 mio. kr. årligt til finansieringen af en kommende ordning.

Arbejdsgruppen finder det i den forbindelse væsentligt, at ordningen kommer de yngste personer til gode. Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at særligt unge i aldersgruppen 15-21 år oftest er skolesøgende eller på anden måde under uddannelse og i vidt omfang ingen indtægt har af betydning.

Det er endvidere arbejdsgruppens opfattelse, at man ved at lade de yngste være omfattet af ordningen og dermed sætter tidligt ind med et resocialiserende tiltag i forhold til at forebygge eller bryde en kriminel løbebane, i sidste ende kan medvirke til, at flest mulige afholder sig fra at begå ny kriminalitet.

Det er samlet set arbejdsgruppens opfattelse, at der ligger et stort potentiale for resocialisering for unge lovovertrædere i alderen til og med 24 år, der i mange tilfælde vil være førstegangs-

dømte, og som står på tærsklen til at etablere eller er i den spæde begyndelse af et voksenliv med uddannelse, arbejde og bolig. Særligt er unge mellem 15 og 21 år ofte skolesøgende eller på anden måde under uddannelse og har i vidt omfang ingen indtægt af betydning. Arbejdsgruppen finder på den baggrund, at unge til og med 24 år skal være omfattet af ordningen, i det omfang målgruppen kan rummes inden for den afsatte økonomiske ramme. Arbejdsgruppen finder det i den forbindelse væsentligt at prioritere de yngste først.

7.1.2.4. Arbejdsgruppens anbefalinger

Arbejdsgruppen finder ikke grundlag for at foreslå, at foranstaltningsdømte efter straffelovens §§ 68 og 69 skal være en selvstændig målgruppe for en kommende ordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Arbejdsgruppen finder endvidere ikke grundlag for at foreslå, at særligt socialt udsatte skal være en selvstændig målgruppe for en kommende ordning.

Arbejdsgruppen bemærker dog, at det må antages, at en meget stor del af persongrupperne forventes at kunne blive omfattet af en ordning baseret på en indtægtsgrænse.

Arbejdsgruppen finder, at unge lovovertrædere op til 24 år med fordel vil kunne være en målgruppe for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger. Arbejdsgruppen finder det i den forbindelse væsentligt at prioritere de yngste først.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at der ligger et stort potentiale for resocialisering for denne gruppe af dømte, der i mange tilfælde vil være førstegangsdømte, og som står på tærsklen til at etablere eller er i den spæde begyndelse af et voksenliv med uddannelse, arbejde og bolig. Særligt er personer op til 21 år ofte skolesøgende eller på anden måde under uddannelse og har i vidt omfang ingen indtjening af betydning i forhold til at kunne afdrage på gæld fra straffesagsomkostninger. Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på, at en sådan ordning vil være enkel og let for myndighederne at administrere, idet der er tale om et alderskriterium.

Det følger af retsplejelovens § 705, stk. 1, at samtidig forfølgning mod samme sigtede for flere forbrydelser eller mod flere sigtede som delagtige i en eller flere forbrydelser bør ske under én sag, hvis dette kan ske uden urimelig forhaling eller vanskelighed.

Arbejdsgruppen har i forlængelse heraf overvejet, hvad der skal gælde i straffesagskomplekser, der indeholder flere forhold, hvor den dømte i nogle forhold har været 24 år eller derunder på gerningstidspunktet og i andre forhold over 24 år på gerningstidspunktet.

En model vil kunne være at lade hovedforholdet i dommen være udslagsgivende. Er den unge dømt skyldig i flere forhold i samme straffesag, hvorunder et eller flere forhold er begået, efter at den pågældende er fyldt 25 år, vil det således være gerningstidspunktet for hovedforholdet i sagskomplekset, der bliver udslagsgivende for, om den unge kan blive en del af ordningen. Ved ”hovedforholdet” vil skulle forstås den af de lovovertrædelser, som den unge dømmes for, som primært bidrager til straffen, hvilket vil kræve en konkret vurdering fra sag til sag.

Dette vil betyde, at den unge kan blive en del af ordningen til trods for, at flere forhold i dommen er begået, efter at den pågældende er fyldt 25 år, så længe hovedforholdet, eksempelvis alvorlig personfarlig kriminalitet, i sagskomplekset er begået, mens den unge var 15 til 24 år. Omvendt vil den unge eksempelvis kunne blive opkrævet sagsomkostninger i et sagskompleks med flere forhold, hvor det alene er hovedforholdet, der er begået, efter at den pågældende er fyldt 25 år.

En anden model, der er mere enkel at administrere, kunne være at lade det være afgørende for, om den unge kan blive en del af ordningen, at blot ét forhold er begået på et tidspunkt, hvor den unge var 15 til 24 år.

Modellen vil indebære, at den unge kan blive en del af ordningen til trods for, at flere forhold i dommen er begået, efter at den pågældende er fyldt 25 år, så længe ét forhold, eksempelvis et færdselsforhold, er begået, mens den unge var 15 til 24 år. På den måde vil den unge også få mulighed for bortfald af krav fra straffesagsomkostninger hidrørende fra forhold, der er begået, efter at den unge er fyldt 25 år.

Med sidstnævnte model kan det imidlertid ikke udelukkes, at der i et vist omfang skabes et incitament for den unge til at tilstå mindre forhold begået inden det 25. år, som den pågældende ellers ville have nægtet sig skyldig i, med henblik på at kunne blive en del af ordningen.

For at gøre en kommende ordning så enkel og let at administrere som muligt, anbefaler arbejdsgruppen sidstnævnte model. Dette vil betyde, at udslagsgivende for, om den unge kan blive en del af ordningen, er, at blot ét forhold i den samlede straffedom er begået på et tidspunkt, hvor den unge var 15 til 24 år.

7.2. Undtagne grupper

Ved pålæg og opkrævning af straffesagsomkostninger tages der i dag ikke højde for, hvilken kriminalitet den dømte har begået. Alle dømte er således som udgangspunkt forpligtet til at betale sagens omkostninger, medmindre de er omfattet af begrænsningerne i retsplejelovens § 1008, stk. 2-5.

Udvalget om forebyggelse og resocialisering fandt, at den foreslåede ordning for pålæg af sagsomkostninger burde gælde i alle straffesager, og der blev i den forbindelse lagt afgørende vægt på resocialisering af domfældte ved ikke at fastholde den pågældende i en ubetalelig gæld, og at en fremtidig ordning skulle være så nem at administrere for de involverede myndigheder som muligt. En videreførelse af den eksisterende retstilstand – som også udgør reglerne i dag – i forhold til bestemte typer af sager ville således komplicere sagsgangene i både politi og anklagemyndighed samt ved retterne.

7.2.1. Rocker- og bandemedlemmer

Det fremgår af arbejdsgruppens kommissorium, at det på forhånd er besluttet, at visse grupper bør undtages fra ordningen. Det gælder f.eks. dømte med tilknytning til rocker- eller bandemiljøet, medmindre de på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exit-program.

Arbejdsgruppen har overvejet, hvordan gruppen af personer med tilknytning til rocker- og bandemiljøet kan afgrænses, så det sikres, at ordningen er retssikkerhedsmæssig forsvarlig og administrativ hensigtsmæssig.

Der findes ikke i lovgivningen en klar definition af, hvornår en person anses for at have tilknytning til rocker- og bandemiljøet, selv om der i lovgivningen findes en række værktøjer, som kan anvendes over for personer, som af politiet skønnes at have tilknytning til en rocker- eller bandegruppering. Som eksempler herpå kan nævnes straffuldbyrdeleslovens § 46, stk. 3, om afskæring af udgang, § 51, stk. 4, om afskæring af besøg i tilfælde af en verserende voldelig konflikt mellem grupperinger, straffelovens bestemmelser i § 38, stk. 5, og § 41, stk. 3, om afskæring af prøveløsladelse i tilfælde af en verserende voldelig konflikt mellem grupperinger.

Personer, som af politiet vurderes at være medlem af en rocker- eller bandegruppering, registreres i dag i Politiets Efterforskningsstøttedatabase (PED) i PED's persondel. PED er et internt arbejdsredskab for politiet, jf. § 1, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 1079 af 20. september

2017 om behandling af personoplysninger i Politiets Efterforskningsstøttedatabase (PED-bekendtgørelsen).

Arbejdsgruppen har overvejet, om personer med tilknytning til rocker- og bandemiljøet kan afgrænses på baggrund af registreringer i PED. En sådan afgrænsning vil dog være administrativ byrdefuld for myndighederne, da der vil skulle foretages høring i alle sager. Hertil kommer, at politiet som udgangspunkt ikke udleverer oplysninger om, hvem der er registreret i PED som rocker- eller bandemedlem, da udlevering af denne type oplysninger ville kunne modvirke politiets indsats med at bekæmpe kriminalitet bl.a. på området inden for kriminelle grupper og netværk. Rigspolitiet vurderer i den forbindelse, at udlevering af de pågældende oplysninger vil kompromittere den systematiske, politimæssige monitoring, som understøtter og danner grundlag for konkrete indsatser og efterforskninger.

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet, om gruppen kan afgrænses ud fra straffelovens § 79 a om opholdsforbud og § 81 a om strafforhøjelse og -skærpelse for visse straffelovsovertrædelser med baggrund i rocker- og banderelaterede konflikter m.v.

Det følger af straffelovens § 79 a, stk. 1, at der kan gives et opholdsforbud til personer, der idømmes ubetinget fængselsstraf eller anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter for en overtrædelse, der er omfattet af § 81 a. Det samme gælder den, som idømmes ubetinget fængselsstraf eller anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter for overtrædelse af straffeloven, lov om euforiserende stoffer eller lov om våben og eksplosivstoffer, og som har tilknytning til en gruppe af personer, der tilsammen står bag omfattende og alvorlig kriminalitet, når overtrædelsen har relation til den dømtes tilknytning til gruppen.

Af forarbejderne til bestemmelsen i § 79 a, stk. 1, 2. pkt., fremgår det, at bestemmelsen først og fremmest er tiltænkt at skulle finde anvendelse i relation til rocker- og bandekriminalitet, men at den også finder anvendelse på anden organiseret kriminalitet. Det fremgår endvidere af forarbejderne, at bestemmelsen ikke kun omfatter formaliserede grupper med en fast struktur og rollefordeling medlemmerne imellem, et fast tilholdssted og navn eller lignende. Bestemmelsen omfatter også mere løse grupperinger, hvis gruppen dog virker med et fælles sigte eller mål og/eller har et fast reaktionsmønster i bestemte situationer, f.eks. at personerne i gruppen som regel bliver alarmeret og instrueret via telefon- eller sms-kæder i forbindelse med bestemte voldelige eller truende begivenheder, som indtræffer. Der henvises i den forbindelse til Folketingstidende 2017-18, tillæg A, L 35 som fremsat, side 15f.

I Højesterets dom af 15. juni 2023 i sag 15/2023 fandt Højesteret, at betingelserne i straffelovens § 79 a, stk. 1, 2. pkt., var opfyldt i en sag, hvor tiltalte blev idømt 1 år og 6 måneders

fængsel for organiseret hashhandel på Christiania. Højesteret fandt i den forbindelse, at der kunne gives et opholdsforbud, idet ”en gruppe af personer” i § 79 a’s forstand også inkluderer personer, der står bag den organiserede hashhandel på Christiania.

Det følger af straffelovens § 81 a, stk. 1, at den straf, der er foreskrevet i straffelovens §§ 119, 119 b, 123, 192 a og 244, § 244, jf. § 247, § 245, § 245, jf. § 247, § 246, jf. § 245, § 246, jf. § 245, jf. § 247, § 252, stk. 1, § 260, stk. 1, § 261, stk. 1 og 2, § 266, § 285, stk. 1, jf. § 281, § 286, stk. 1, jf. § 281, og § 288, kan forhøjes indtil det dobbelte, hvis lovovertrædelsen har baggrund i eller er egnet til at fremkalde en konflikt mellem grupper af personer, hvor der som led i konflikten enten anvendes skydevåben eller anvendes våben eller eksplosivstoffer, som på grund af deres særdeles farlige karakter er egnet til at forvolde betydelig skade, eller begås brandstiftelse omfattet af straffelovens § 180.

Ved at afgrænse den undtagne gruppe til personer, der er dømt for overtrædelse af straffelovens § 79 a, stk. 1, eller § 81 a, stk. 1, kommer gruppen alene til at omfatte personer, der er dømt for rocker- og bandekriminalitet, eller som har en tilknytning hertil, hvilket vil skabe mere gennemsigtighed i forhold til, hvilke personer der er undtaget fra ordningen, ligesom det vil være den administrativt mest hensigtsmæssige ordning.

Det er som nævnt forudsat i arbejdsgruppens kommissorium, at dømte med tilknytning til rocker- og bandemiljøet kan blive omfattet af en kommende ordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger, hvis de på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exitprogram.

Bestemmelsen i straffelovens § 79 a, stk. 1, 2. pkt., er ikke begrænset til kun at finde anvendelse på rocker- og bandegrupperinger, men har som nævnt et bredere anvendelsesområde. Der vil derfor kunne opstå situationer, hvor personer, der er idømt et opholdsforbud efter straffelovens § 79 a, stk. 1, 2. pkt., ikke tilhører en rocker- eller bandegruppering, og som dermed ikke vil have mulighed for at deltage i et exitprogram. Dette taler for at afgrænse den undtagne gruppe til personer, der er dømt efter straffelovens § 81 a, stk. 1.

Rigspolitiet har oplyst, at der i årene 2021, 2022 og 2023 var henholdsvis 1.301, 1.308 og 1.257 personer registreret i PED med tilknytning til rocker- og bandemiljøet. Rigsadvokaten har oplyst, at der i samme periode årligt blev dømt omkring 30 personer for rocker- og bandekriminalitet efter straffelovens § 81 a²⁹.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at der er en væsentlig forskel i antallet af registrerede personer i PED sammenlignet med antallet af personer, der er dømt for rocker- og bandekrimina-

litet efter straffelovens § 81 a. Arbejdsgruppen finder dog – som nævnt ovenfor – at administrative og efterforskningsmæssige hensyn taler for at afgrænse den undtagne gruppe til personer, der er dømt efter straffelovens § 81 a. Samtidig er det arbejdsgruppens opfattelse, at resocialiserende hensyn taler for, at få personer bliver undtaget fra ordningen.

7.2.1.1. Deltagelse i exitprogram

I overensstemmelse med arbejdsgruppens kommissorium vil undtagelsen ikke skulle omfatte personer, der på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exitprogram.

Arbejdsgruppen forstår kommissoriet, således at der ved "exitprogram" forstås den indsats, der er en del af det nationale exitprogram bestående af et samarbejde mellem den relevante kommune, kriminalforsorgen og politiet. Arbejdsgruppen er opmærksom på, at den enkelte kommune kan have selvstændige exit-indsatser. Sådanne indsatser vil ikke være en del af arbejdsgruppens anbefalede ordning.

Arbejdsgruppen har overvejet, hvilke betingelser der vil skulle være opfyldt for, at en person på "aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exit-program".

Der findes lignende betingelser i straffelovens § 38, stk. 6, om prøveløsladelse for indsatte dømt efter § 81 a. Det følger af bestemmelsen i straffelovens § 38, stk. 6, at prøveløsladelse af en person, som er dømt efter § 81 a, og som ikke er udvist ved dom, forudsætter, at den pågældende har deltaget i et program fastsat af kriminalforsorgen med henblik på at forebygge ny ligeartet kriminalitet.

Af forarbejderne til bestemmelsen fremgår det, at et relevant program navnlig kan bestå af et exit-forløb med henblik på at få den indsatte til at forlade en rocker- eller bandegruppering. Det er i den forbindelse forudsat i alle tilfælde, at den indsatte deltager i programmet fastsat af kriminalforsorgen på *aktiv og tilfredsstillende vis*. Dette indebærer bl.a., at det ikke er tilstrækkeligt, at den indsatte blot møder op til det fastsatte program, hvis ikke den pågældende i øvrigt er deltagende og viser interesse for det fastsatte program samt giver udtryk for en reel intention om at forlade henholdsvis den relevante rocker- eller bandegruppering.

For at undgå misbrug, er det forudsat, at programforløbet skal være påbegyndt så længe før tidspunktet for prøveløsladelsen, at det er muligt at vurdere den indsattes reelle intention m.v. Hvis den indsatte ikke har deltaget i det fastsatte programforløb på tilfredsstillende vis, bl.a. ved at den pågældende i forbindelse med forløbet ikke har givet udtryk for en reel intention om at forlade henholdsvis den relevante rocker- eller bandegruppering, vil vedkommende

ikke kunne prøveløslades. Der henvises til Folketingstidende 2016-17, tillæg A, L 190 som fremsat, side 41.

Der vil være betydelige administrative fordele ved at ensarte vurderingen af et exit-forløb, således at de momenter, der indgår i vurderingen af prøveløsladelse efter straffelovens § 38, stk. 6, også indgår i vurderingen af, om en person kan være omfattet af den betingede ordning om opkrævning af straffesagsomkostninger.

I det omfang at den § 81 a-dømte prøveløslades, foretages vurderingen allerede, idet det som nævnt ovenfor er en betingelse for prøveløsladelsen efter straffelovens § 38, stk. 6. I tilfælde, hvor der ikke sker prøveløsladelse, vil der skulle foretages en vurdering heraf i forbindelse med endt afsoning. Det bemærkes i forlængelse heraf, at det desuden må forventes administrativt lettere at træffe afgørelsen efter kriterier, som allerede anvendes i dag ved vurderingen af spørgsmålet om prøveløsladelse.

7.2.2. Øvrige persongrupper

Arbejdsgruppen har til opgave at kvalificere, hvilke øvrige grupper det eventuelt kan være relevant at undtage fra ordningen om betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Arbejdsgruppen har overvejet, hvilke faktorer der kunne lægges vægt på ved kvalificeringen af, hvilke øvrige grupper det kunne være relevant at undtage fra ordningen.

Arbejdsgruppen har lagt til grund, at der er tale om et resocialiserende initiativ, da formålet med ordningen er at motivere den dømte til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at resocialiserende initiativer bør omfatte alle dømte, uagtet kriminalitetens art eller omfang, da der ikke er forskningsmæssigt belæg for, at personer, der er dømt for en bestemt type kriminalitet, ikke vil kunne resocialiseres. Det afgørende bør derfor være, at så mange som muligt bliver omfattet af ordningen, så alle, der er motiveret til at arbejde for et liv uden kriminalitet, får de bedste forudsætninger for det. Arbejdsgruppen finder det derfor ikke hensigtsmæssigt, at man på forhånd udelukker bestemte grupper fra ordningen, alene fordi de har begået en bestemt type kriminalitet.

Arbejdsgruppen bemærker i den forbindelse, at det bl.a. vil være en betingelse for at være omfattet af ordningen, at den dømte holder sig kriminalitetsfri i en periode på fem år. De personer, der ikke er motiveret til at arbejde for et liv uden kriminalitet, og derfor fastholder den kriminelle løbebane, vil derfor ikke få gavn af ordningen.

Arbejdsgruppen har ligeledes overvejet, om personer, der er dømt for overtrædelse af konkrete bestemmelser i straffeloven, bør undtages fra ordningen ud fra et hensyn til retsfølelsen. Arbejdsgruppen har lagt vægt på, at hensynet til retsfølelsen er (og bør være) afspejlet i selve den straf, som den dømte idømmes.

Arbejdsgruppen bemærker i den forbindelse, at betaling af straffesagsomkostninger ikke er en straf, men en pligt til at erstatte en udgift for staten, jf. retsplejelovens § 1008, stk. 1. Den strafferetlige sanktion har til formål at sanktionere selve lovovertrædelsen, hvorimod pålæg af straffesagsomkostninger er udtryk for en erstatning af udgifter. På den baggrund finder arbejdsgruppen, at hensynet til retsfølelsen varetages ved fastlæggelsen af den strafferetlige sanktion.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at man på beskæftigelsesområdet har indført karantæneordninger i ydelsessystemet, der er knyttet op på konkrete bestemmelser i straffeloven.

F.eks. blev der med lov nr. 1526 af 18. december 2018 (Karantæneordning i ydelsessystemet for bandekriminelle m.v.) indført en ordning, hvor personer idømt ubetinget fængselsstraf eller anden strafferetlig retsfølge af frihedsberøvende karakter for en lovovertrædelse omfattet af straffelovens § 81 a, blev omfattet af en karantæneordning i ydelsessystemet. Denne ordning blev ved lov nr. 452 af 20. april 2022 udvidet til at omfatte personer dømt for vold eller grov vold mod børn i nære relationer efter straffelovens § 244, stk. 2, eller § 245, stk. 1, 3. pkt. I begge tilfælde er der tale om lovgivning udmøntet på baggrund af konkrete politiske ønsker.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at der også på nærværende område kan være politiske ønsker om, at bestemte grupper undtages, men det er arbejdsgruppens opfattelse, at en sådan afgrænsning i givet fald først og fremmest må støttes på retspolitiske holdninger og dermed bero på en politisk beslutning.

Arbejdsgruppen er samtidig opmærksom på, at finansieringsmulighederne for en kommende ordning kan sætte en begrænsning for, hvilke målgrupper der kan blive omfattet af ordningen, og at der derfor kan være behov for at undtage visse grupper fra ordningen.

Arbejdsgruppen har derfor overvejet, om personer, der er idømt bødestraf, bør undtages fra ordningen ud fra en generel betragtning om, at bødestrafte ofte idømmes for mindre alvorlige overtrædelser, såsom overtrædelser af færdselsloven, hvor behovet for resocialisering er lavere, og hvor betalingsevnen samtidig er større.

Det må formodes, at en ordning, hvor bødestrafte er undtaget, i et vist omfang vil komplicere sagsgangene yderligere for den relevante myndighed, der skal administrere ordningen, ud fra en betragtning om, at det vil være administrativt tungere, hvis der f.eks. skal tages højde for flere undtagne grupper.

Arbejdsgruppen har dog lagt vægt på, at risikoen for recidiv blandt personer idømt bødestraf er lavere (30 pct. indenfor de første to år) sammenlignet med eksempelvis personer, der er idømt betinget eller ubetinget fængsel (henholdsvis 42 pct. og 66 pct. indenfor de første to år). Der henvises i den forbindelse til pkt. 5.1 om recidiv.

Hertil kommer, at straffesager, hvor der idømmes bødestraf, i mange tilfælde vil være af begrænset omfang, hvilket har en væsentlig betydning på størrelsen af sagsomkostninger, der hovedsageligt består af salær til den beskikkede forsvarer. Arbejdsgruppen bemærker i den forbindelse, at en forholdsvis større andel af sagsomkostningerne (35 pct.) allerede betales, mens kravet er under opkrævning hos politiet, sammenlignet med sagsomkostninger hidrørende fra straffesager, hvor der er idømt frihedsstraf. Der henvises i den forbindelse til pkt. 6.1.2.

Arbejdsgruppen finder på den baggrund, at personer, der er idømt bødestraf, bør undtages fra ordningen med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Det ligger uden for arbejdsgruppens kommissorium at tage stilling til, hvorvidt juridiske personer bør være omfattet af en kommende ordning. Arbejdsgruppen har derfor ikke medtaget denne gruppe i sine overvejelser. Arbejdsgruppen bemærker dog, at hensynet til resocialisering ikke på samme måde gør sig gældende i forhold til juriske personer, og at dette taler for, at gruppen undtages fra ordningen.

7.2.3. Arbejdsgruppens anbefalinger

Arbejdsgruppen finder, at personer, der er idømt bødestraf, med fordel kan undtages fra ordningen med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at der i flerårsaftalen for kriminalforsorgens økonomi 2022-2025 er afsat 38 mio. kr. årligt til finansieringen af en kommende ordning, og at bødestrafte ofte idømmes for mindre alvorlige overtrædelser, såsom overtrædelser af færdselsloven, hvor behovet for resocialisering er lavere, og hvor betalingsevnen samtidig er større.

Arbejdsgruppen finder ikke grundlag for at foreslå, at yderligere grupper undtages fra en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger. Dette er begrundet i hensynet til resocialisering og navnlig det forhold, at den betingede ordning i sig selv sikrer, at det kun er dømte, som ikke recidiverer til kriminalitet i løbet af de fem år, der får gavn af ordningen, når der ses bort fra midlertidig henstand med betalingen.

For så vidt angår personer med tilknytning til rocker- og bandemiljøet anbefaler arbejdsgruppen, at der tages udgangspunkt i personer, der er dømt efter straffelovens § 81 a. Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt afgørende vægt på, at der ved dom er taget stilling til, at den pågældende har tilknytning til rocker- og bandemiljøet, og at en sådan ordning vil være administrativ hensigtsmæssig for myndighederne.

Er den pågældende dømt efter straffelovens § 81 a, vil det som udgangspunkt indebære, at vedkommende ikke er en del af ordningen. Den dømte vil således – som det også er tilfældet i dag – få opkrævet sagsomkostningerne fra straffesagen.

I overensstemmelse med arbejdsgruppens kommissorium vil det dog blive muligt for den dømte at blive en del af ordningen, hvis vedkommende på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exit-program. Dette indebærer på linje med reglerne for prøveløsladelse efter straffelovens § 38, stk. 6, bl.a., at det ikke er tilstrækkeligt, at den indsatte blot møder op til det fastsatte program, hvis ikke den pågældende i øvrigt er deltagende og viser interesse for det fastsatte program samt giver udtryk for en reel intention om at forlade den relevante rocker- eller bandegruppering m.v.

Det vil være kriminalforsorgen, der vil skulle foretage en konkret vurdering heraf i forbindelse med prøveløsladelse, og hvis der ikke sker prøveløsladelse, i forbindelse med endt afsoning.

For at undgå misbrug forudsættes det på linje med reglerne for prøveløsladelse efter straffelovens § 38, stk. 6, at programforløbet er påbegyndt længe før tidspunktet for prøveløsladelsen eller endt afsoning, så det er muligt at vurdere den indsattes reelle intention m.v. Hvis den indsatte ikke har deltaget i det fastsatte programforløb på tilfredsstillende vis, bl.a. ved at den pågældende i forbindelse med forløbet ikke har givet udtryk for en reel intention om at forlade henholdsvis den relevante rocker- eller bandegruppering, vil vedkommende fortsat være undtaget fra ordningen om betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Arbejdsgruppen har overvejet muligheden for at stille løbende krav til den dømtes deltagelse i exit-forløb efter prøveløsladelse eller endt afsoning.

For at gøre en kommende ordning så enkel og let at administrere som mulig, finder arbejdsgruppen, at vurderingen af den dømtes deltagelse i exit-programmet alene vil skulle foretages i forbindelse med prøveløsladelse eller efter endt afsoning.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at der dermed vil kunne opstå tilfælde, hvor den dømte fortsat vil være omfattet af ordningen om betinget opkrævning af straffesagsomkostninger, selv om den pågældende efterfølgende opgiver sin deltagelse i exit-programmet og evt. på ny får tilknytning til rocker- eller bandemiljøet. Arbejdsgruppen bemærker i den forbindelse, at det bl.a. vil være en betingelse for at være omfattet af ordningen, at den pågældende holder sig kriminalitetsfri i en periode på 5 år.

Bliver den dømte alligevel en del af ordningen, fordi den pågældende på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exit-program, og har vedkommende i mellemtiden delvist nedbragt sin gæld fra straffesagsomkostninger enten ved betaling af afdrag eller ved Gældsstyrelsens inddrivelse, vil der ikke efterfølgende være mulighed for at få tilbagebetalt denne del af gælden. Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at ordningen skal være enkel og let at administrere. Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på, at formålet med ordningen er at motivere dømte til at arbejde for en kriminalitetsfri tilværelse, og at ordningens sigte vil miste sin betydning, hvis der skulle gives mulighed for, at dømte, der har evnen til at betale (og har betalt) dele af deres gæld fra straffesagsomkostninger, kunne få tilbagebetalt deres indbetaling af gælden.

Arbejdsgruppen bemærker, at en ordning, der undtager dømte med tilknytning til rocker- og bandemiljøet, medmindre de på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exit-program, forudsætter, at der tages stilling til de dømtes ubetalte rentekrav i Gældsstyrelsen, såfremt de opfylder betingelserne for at blive en del af ordningen.

7.3. Betingelser for bortfald af krav fra straffesagsomkostninger

Det fremgår af arbejdsgruppens kommissorium, at den betingede opkrævning af straffesagsomkostninger skal omfatte personer, der holder sig kriminalitetsfri i en periode på minimum fem år efter endt afsoning. Hvis den dømte ikke begår ny kriminalitet i perioden, skal gælden bortfalde. Begår den dømte derimod ny kriminalitet, skal gælden opkræves.

7.3.1. Den kriminalitetsfrie periode

En betingelse for bortfald af kravet fra straffesagsomkostninger skal være, at den dømte holder sig kriminalitetsfri i en periode på minimum fem år.

7.3.1.1. Tidsperiode

Det fremgår af arbejdsgruppens kommissorium, at det på forhånd er besluttet, at den betingede opkrævning af straffesagsomkostninger skal omfatte personer, der holder sig kriminalitetsfri i en periode på *minimum* fem år efter endt afsoning.

Arbejdsgruppen har overvejet, om den kriminalitetsfrie periode skal være længere end de fem år.

Som anført under pkt. 3.2.1.1 fremgår det af betænkning 1547/2014, at Udvalget for forebyggelse og resocialisering foreslog, at bortfald eller reduktion af gæld fra sagsomkostninger eventuelt kunne gøres betinget af, at den domfældte holdt sig kriminalitetsfri i en periode på f.eks. 1-2 år. Udvalget bemærkede i den forbindelse bl.a., at en sådan betingelse ville begrænse den resocialiserende effekt og gøre ordningen mere administrativt tung for politiet.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at ordningen om betinget opkrævning af straffesagsomkostninger bør sikre mest mulig resocialisering, så alle, der er motiveret til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv, også får de bedste forudsætninger for det. Fastsættes en længere tidsmæssig periode for betingelsen om et kriminalitetsfrit liv, er det arbejdsgruppens vurdering, at incitamentet til netop at holde sig kriminalitetsfri svækkes, da en længere tidsperiode vil blive helt uoverskuelig for den dømte.

Det er på den baggrund arbejdsgruppens opfattelse, at den kriminalitetsfrie periode ikke bør overstige fem år.

Den kriminalitetsfrie periode har ifølge kommissoriet sin begyndelse efter endt afsoning. Det er imidlertid ikke alle straffedomme, der fører til afsoning. Arbejdsgruppen har derfor overvejet, hvornår den kriminalitetsfrie periode i praksis skal regnes fra.

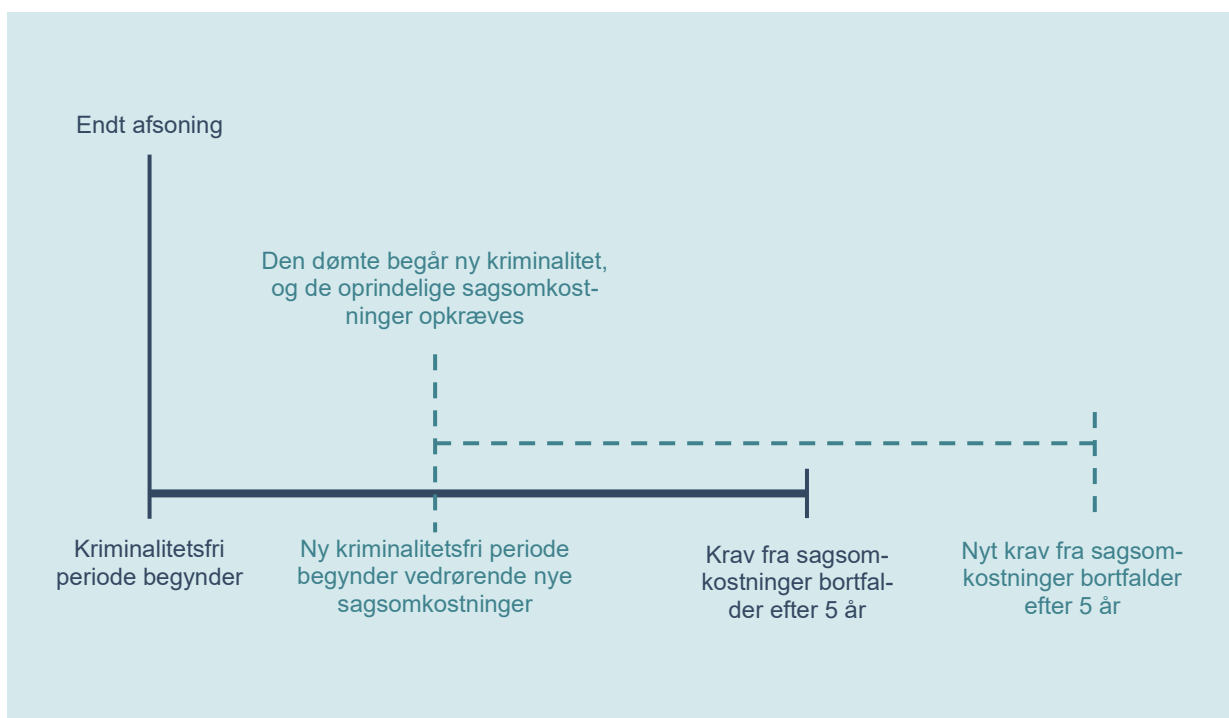
Arbejdsgruppen har i den forbindelse fundet det afgørende, at perioden regnes fra det tidspunkt, hvor den dømte igen skal fungere i samfundet og har mulighed for at vise, at den pågældende er motiveret til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv.

Arbejdsgruppen har endvidere i sine overvejelser – i overensstemmelse med kommissoriet – lagt vægt på hensynet til, at ordningen skal være så let at administrere som muligt. Arbejdsgruppen har derfor i videst muligt omfang forsøgt at ensarte begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode for de forskellige strafferetlige sanktionstyper.

Det bemærkes i den forbindelse, at begyndelsestidspunktet indebærer, at kriminalitet begået forud herfor, herunder under evt. afsoning, men efter den dom, som straffesagsomkostningerne hidrører fra, ikke vil få betydning for muligheden for, at kravet fra straffesagsomkostningerne bortfalder efter de kortlagte modeller.

Fælles for modellerne er, at den dømte vil få opkrævet straffesagsomkostninger, hvis den dømte begår ny kriminalitet inden udløbet af den kriminalitetsfrie periode. Pålægges der ved dommen for den nye kriminalitet straffesagsomkostninger, påbegyndes en ny kriminalitetsfrie periode på fem år for disse straffesagsomkostninger. Kravet fra de nye straffesagsomkostninger vil på samme måde bortfalde, hvis den dømte holder sig kriminalitetsfri i hele perioden for de nye straffesagsomkostninger.

Nedenstående figur udgør en skitse for den kriminalitetsfrie periode.

Figur 7.3.1.1.1

For så vidt angår prøveløsladte og dømte med betingede domme indebærer modellerne, at hvis den dømte begår ny kriminalitet efter prøvetidens afslutning, men inden udløbet af den

kriminalitetsfrie periode, vil den dømte få opkrævet straffesagsomkostninger. Såfremt der ved dommen for den nye kriminalitet pålægges straffesagsomkostninger, påbegyndes en ny kriminalitetsfri periode på fem år for disse straffesagsomkostninger. Kravet fra de nye straffesagsomkostninger vil på samme måde bortfalde, hvis den dømte holder sig kriminalitetsfri i hele perioden for de nye straffesagsomkostninger.

Overtræder den prøveløsladte eller den dømte med en betinget dom andre vilkår i prøvetiden end hovedvilkåret om, at den pågældende ikke må begå ny kriminalitet i prøvetiden, skal vilkårsovertrædelsen ikke karakteriseres som ny kriminalitet, uanset om overtrædelsen sanktioneres med en af de reaktionsmuligheder, der er angivet i straffelovens §§ 40 eller 60 (eksempelvis tildeling af advarsel eller ændring af vilkår og forlængelse af prøvetiden). Den dømte vil derfor ikke få opkrævet straffesagsomkostninger i forbindelse med en vilkårsovertrædelse.

Det følger af straffelovens § 40, stk. 2, nr. 3, at den prøveløsladte under særlige omstændigheder kan indsættes til udståelse af reststraffen. Det følger af straffelovens § 60, stk. 1, nr. 3, at retten ved dom kan træffe afgørelse om, at den dømte med en betinget dom skal fuldbyrde sin fængselsstraf. I begge tilfælde vil afsoningen af fængselsstraffen ikke suspendere den kriminalitetsfrie periode, idet det er arbejdsgruppens opfattelse, at ordningen ellers vil blive betydeligt tungere at administrere.

7.3.1.1.1. Ubetinget fængsel

Ved en ubetinget fængselsstraf sker løsladelse efter endt strafudståelse eller i forbindelse med prøveløsladelse, straffabrydelse eller benådning, jf. straffuldbyrdelseslovens § 79, stk. 1.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at den kriminalitetsfrie periode ved strafudståelse, straffabrydelse og benådning skal regnes fra løsladelsestidspunktet.

Bliver den dømte i den kriminalitetsfrie periode idømt straf for kriminalitet, der er begået *forud* for den ubetingede dom, vil der ikke være tale om kriminalitet begået i den kriminalitetsfrie periode. Den dømte vil derfor ikke få opkrævet straffesagsomkostninger. Det samme vil være tilfældet for kriminalitet begået under afsoning. Hvis den dømte idømmes fængselsstraf for det tidligere begåede forhold og indsættes til afsoning i forlængelse af afsoning af den fængselsstraf, som straffesagsomkostningerne hidrører fra, vil den kriminalitetsfrie periode først løbe efter samlet endt afsoning. Indsættes den dømte derimod til afsoning for det tidligere begåede forhold (eller forhold begået under afsoningen) på et efterfølgende tidspunkt, vil afsoningen af den nye fængselsstraf ikke suspendere den kriminalitetsfrie periode. Dette kan indebære, at hele den kriminalitetsfrie periode vil forløbe under afsoning af en længerevarende

fængselsstraf for forudgående kriminalitet. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at ordningen vil blive betydeligt tungere at administrere, hvis afsoning af en ny fængselsstraf suspenderer den kriminalitetsfrie periode.

Arbejdsgruppen har overvejet, om der skal fastsættes et andet begyndelsestidspunkt for prøveløsladte. Det er obligatorisk at tage stilling til spørgsmålet om prøveløsladelse, når to tredjedele af straffetiden, dog mindst to måneder, er udstået, jf. straffelovens § 38, stk. 1. Løsladelse betinges af, at den pågældende ikke i prøvetiden begår strafbart forhold, jf. straffelovens § 39, stk. 1, 1. pkt. Prøvetiden kan ikke overstige 3 år, jf. 2. pkt. Det kan fastsættes som vilkår for prøveløsladelsen, at den pågældende i hele prøvetiden eller en del af denne undergives tilsyn, jf. straffelovens § 39, stk. 2, 1. pkt. Yderligere vilkår kan fastsættes efter reglerne i § 57.

Arbejdsgruppen har på den baggrund overvejet, om den kriminalitetsfrie periode ved prøveløsladelse skal regnes fra tidspunktet for prøveløsladelsen eller prøvetidens udløb (tidspunkt for endelig løsladelse).

Hvis det fastsættes, at den kriminalitetsfrie periode først begynder ved udløbet af prøvetiden for prøveløsladelsen, opnås et senere tidspunkt for, hvornår den dømte opnår bortfald af kravet frastraffesagsomkostningerne. Arbejdsgruppen finder dog, at de hensyn, der er anført ovenfor under pkt. 7.3.1.1 om beregning af perioden, taler for, at den kriminalitetsfrie periode skal regnes fra prøveløsladelsestidspunktet.

Arbejdsgruppen har overvejet betydningen af tidsperioden fra endelig dom til påbegyndt afsoning for begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode.

Det følger af straffuldbyrdslovens § 9, stk. 1, 1. pkt., at dømte, der ikke er varetægtsfængslede efter endelig dom, først indkaldes til fuldbyrdelse af fængselsstraffen på et senere tidspunkt.

Den foreslåede model tager ikke højde for, at begyndelsestidspunktet for afsoning af en fængselsstraf kan divergere, og at dette vil få betydning for det enkelte begyndelsestidspunkt af den kriminalitetsfrie periode. Det følger imidlertid af kommissoriet, at den kriminalitetsfrie periode har sin begyndelse efter endt afsoning. Samtidig finder arbejdsgruppen det administrativt hensigtsmæssigt at ensarte begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode, uden at der tages hensyn til, hvornår den enkelte afsoning er påbegyndt.

Derudover er arbejdsgruppen opmærksom på, at begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode ved ubetinget fængselsstraf, dvs. tidspunktet for prøveløsladelse eller løsladelse,

må formodes at begrænse Gældsstyrelsens efterfølgende muligheder for at foretage udlæg og tvangsfuldbyrdelse af pengekravet hidrørende fra straffesagsomkostningerne som følge af, at andre kreditorer har haft mulighed for at inddrive deres krav i perioden, hvor den dømte afsoner sin fængselsstraf. Det vil bl.a. gøre sig gældende for fyldestgørelse i aktiver, som den dømte ejer på domstidspunktet.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse overvejet, om der bør være mulighed for opkrævning – og inddrivelse – af straffesagsomkostninger, inden begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode, dvs. imens den dømte afsoner den ubetingede fængselsstraf. Arbejdsgruppen finder dog, at en sådan ordning vil blive unødigt ressourcekrævende at administrere holdt op imod det formodede samlede udbytte. Arbejdsgruppen henviser i den forbindelse til pkt. 6.1.3, hvoraf det fremgår, at Gældsstyrelsens inddrivelse via udlæg m.v. er af forholdsvis begrænset omfang.

Det bemærkes i den forbindelse, at en sådan ordning, hvorefter politiet og Gældsstyrelsen opkræver og forsøger at inddrive straffesagsomkostninger frem til begyndelsestidspunktet for den femårige periode, vil kunne føre til mange forgæves inddrivelsesskridt, såsom udlægsforretninger og andre sikringsakter for gælden fra straffesagsomkostninger, der ved endt afsoning af f.eks. en kortere frihedsstraf vil skulle bortfalde igen.

7.3.1.1.2. Betinget fængsel

Arbejdsgruppen har dernæst overvejet, hvad begyndelsestidspunktet skal være for den kriminalitetsfrie periode for betingede domme.

Finder retten det upåkrævet, at fængselsstraf kommer til fuldbyrdelse, bestemmes det i dommen, at fuldbyrdelsen udsættes og bortfalder ved udløbet af prøvetiden, jf. straffelovens § 56, stk. 2 (betinget dom). Udsættelsen betinges af, at den dømte i prøvetiden ikke begår strafbart forhold og overholder de vilkår, der må være fastsat i medfør af § 57 og § 57 a, jf. straffelovens § 56, stk. 2. Prøvetiden fastsættes af retten og kan i almindelighed ikke overstige 3 år.

Prøvetiden fastsættes i praksis som hovedregel til 1 eller 2 år med begyndelsestidspunkt fra dommens afsigelse. Er dommen anket til frifindelse, fastsættes tidspunktet af ankeinstansen til tidspunktet for ankedommens afsigelse.

Arbejdsgruppen finder, at den kriminalitetsfrie periode ved betinget dom skal regnes fra tidspunktet for endelig dom. Der er herved lagt vægt på, at dette tidspunkt kan sidestilles med tidspunktet for løsladelse af afsoning af ubetinget fængselsstraf, og at dette også vil være tids-

punktet for prøvetidens begyndelse for den betingede doms hovedvilkår om, at den dømte ikke må begå ny kriminalitet i prøvetiden. Samtidig vil det naturligt være det tidspunkt, hvorfra den dømte skal vise, at vedkommende er motiveret til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv.

Bliver den dømte i den kriminalitetsfrie periode idømt straf for kriminalitet, der er begået *forud* for den betingede dom, vil der ikke være tale om kriminalitet begået i den kriminalitetsfrie periode. Den dømte vil derfor ikke få opkrævet straffesagsomkostninger. Hvis den dømte idømmes fængselsstraf for det tidligere begåede forhold og indsættes til afsoning, vil den kriminalitetsfrie periode ikke blive suspenderet indtil endt afsoning. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at ordningen vil blive betydeligt tungere at administrere, hvis afsoning af en ny fængselsstraf suspenderer den kriminalitetsfrie periode.

7.3.1.1.3. Kombinationsdomme

Arbejdsgruppen har desuden overvejet, hvad begyndelsestidspunktet skal være for den kriminalitetsfrie periode for kombinationsdomme.

En tiltalt kan idømmes en såkaldt kombinationsdom, det vil sige en kombination af henholdsvis ubetinget og betinget straf samt betinget straf og bødestraf, jf. straffelovens §§ 58 og 64.

Arbejdsgruppen finder, at den kriminalitetsfrie periode for kombinationsdomme, der indeholder en ubetinget straf og betinget straf, bør regnes fra det tidspunkt, hvor den dømte har afsonet den ubetingede del af dommen. Dette vil svare til, hvad der følger ovenfor for dømte, der har afsonet en ubetinget fængselsstraf.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at den kriminalitetsfrie periode for kombinationsdomme, der indeholder en betinget straf og bøde, bør regnes fra tidspunktet for endelig dom. Dette vil svare til, hvad der følger ovenfor for dømte, der har afsonet en betinget fængselsstraf.

7.3.1.1.4. Ungdomssanktion

Arbejdsgruppen har dernæst overvejet, hvad begyndelsestidspunktet skal være for den kriminalitetsfrie periode ved ungdomssanktion.

Hvis en person under 18 år har begået grovere personfarlig kriminalitet eller anden alvorlig kriminalitet, kan retten bestemme, at den pågældende skal undergive sig en struktureret, kontrolleret socialpædagogisk behandling af 2 års varighed, hvis det må anses for formålstjenlig for at forebygge yderligere lovovertrædelser, jf. straffelovens § 74 a, stk. 1.

Ungdomssanktionen har en varighed på 2 år og indledes typisk med et ophold på en døgninstitution efterfulgt af et længerevarende kontrolleret forløb med en intensiv socialpædagogisk indsats. Som udgangspunkt anbringes den unge indledningsvist på en sikret afdeling (dvs. frihedsberøvelse). Den ansvarlige kommune kan dog konkret indstille, at ungdomssanktionen indledes på en almindelig døgninstitution/opholdssted.

Efter afviklingen af det indledende institutionsophold skal den unge som udgangspunkt anbringes under lempeligere former, f.eks. på en (ikke sikret) døgninstitution eller et andet egnet opholdssted. Varigheden af dette ophold forudsættes i almindelighed at være på indtil 12 måneder, således at det samlede institutionsophold er på omkring 14 måneder. Kommunen kan med hjemmel i dommen træffe afgørelse om, at den pågældende skal tilbageføres til sikret institution, hvis det viser sig, at den pågældende ikke kan håndtere de friheder, der er forbundet med ophold i en almindelig (ikke sikret) døgninstitution eller opholdssted.

En tredje periode foregår i ambulant regi med tilsyn af den ansvarlige kommune. Varigheden af denne periode afhænger af den samlede varighed af institutionsopholdet. Hvis overgangen til den ambulante fase sker efter et indledende ophold i sikret afdeling på to måneder efterfulgt af et ophold på almindelig døgninstitution i 12 måneder, vil den ambulante periode få en varighed på 10 måneder, medmindre der sker tilbageførsel til institution.

Længstetiden for det samlede institutionsophold, der omfatter både ophold i sikret afdeling og ophold i almindelig døgninstitution/egnet opholdssted, er på 1½ år, jf. straffelovens § 74 a, stk. 2, ligesom der for det samlede ophold i sikret institution som led i en ungdomssanktion gælder en længstetid på 1 år.

Som det fremgår ovenfor, kan længden af opholdet på sikret døgninstitutioner og dermed længden af frihedsberøvelsen af den dømte divergere fra sag til sag. Hertil kommer, at der ikke i alle tilfælde vil være behov for at anbringe den dømte i en sikret institution.

Hvis begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode afpasses den enkelte ungdomssanktion, vil ordningen efter arbejdsgruppens opfattelse blive unødigt ressourcekrævende at administrere. Arbejdsgruppen finder det i den forbindelse hensigtsmæssigt at ensarte begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode uafhængigt af den enkelte ungdomssanktion. Arbejdsgruppen finder derfor, at den kriminalitetsfrie periode ved ungdomssanktion bør regnes fra tidspunktet for endelig dom.

7.3.1.1.5. Foranstaltningsdomme

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet, hvad begyndelsestidspunktet skal være for den kriminalitetsfrie periode for foranstaltningsdomme for psykisk syge og mentalt retarderede.

Foranstaltningsdomme for psykisk syge dømte inddeles i anbringelsesdomme, behandlingsdomme og domme til ambulant behandling.

Anbringelsesdommene inddeles i type A1 og A2 og omfatter domfældte, der er indlagt på psykiatrisk afdeling eller Sikringsafdelingen, indtil foranstaltningen ophører, ophæves eller lempes til en mindre indgribende foranstaltning. Ved anbringelsesdomme er den anbragte som udgangspunkt frihedsberøvet hele døgnet, og det er retten, der træffer afgørelse om ophævelse eller ændring af foranstaltningen.

Behandlingsdomme inddeles i type B1 og B2 og omfatter behandling på psykiatrisk afdeling eller under tilsyn heraf og således, at overlægen evt. i samarbejde med kriminalforsorgen kan træffe bestemmelse om genindlæggelse. Ved behandlingsdomme indledes foranstaltningen som udgangspunkt med en indlæggelse (dvs. frihedsberøvelse) på psykiatrisk afdeling, men herefter er det overlægen evt. i samarbejde med kriminalforsorgen, der uden retskendelse træffer beslutning om udskrivelse til fortsat ambulant behandling og om genindlæggelse.

Domme til ambulant behandling inddeles i typerne C1-C4. Domstyperne C1-C2 indebærer alene ambulant psykiatrisk behandling, således at den dømte er forpligtet til at møde til behandling og undergive sig tilsyn i det omfang, som fastsættes af overlægen samt evt. i samarbejde med kriminalforsorgen. Der kan ikke ske indlæggelse (dvs. frihedsberøvelse) som følge af dommene. Det modsatte gør sig gældende for så vidt angår domstyperne C3-C4, hvor overlægen evt. sammen med kriminalforsorgen kan træffe beslutning om, at den dømte skal indlægges på psykiatrisk afdeling.

Foranstaltningsdomme for mentalt retarderede inddeles i domstyperne I-V, hvoraf domstype I-III omfatter anbringelsesdomme og domstyper IV-V omfatter tilsynsdomme.

Ved domstype I-III er den domfældte anbragt i enten en sikret afdeling, en ikke-sikret afdeling med døgnbemanding og -overvågning eller i en åben institution med døgnovervågning, indtil foranstaltningen ophører, ophæves eller lempes til en mindre indgribende foranstaltning. Ved anbringelsesdomme er den anbragte som udgangspunkt frihedsberøvet hele døgnet. Det er retten, der træffer afgørelse om ophævelse eller ændring af foranstaltningen. Ved domstype

II kan domfældte dog efter bestemmelse fra kommunen overføres fra en institution til en sikret afdeling uden rettens kendelse.

Tilsynsdommene (domstype IV-V) indebærer ikke frihedsberøvelse af den dømte. Domstype IV indebærer, at den domfældte skal efterkomme kommunens bestemmelse om ophold og arbejde, og således at kommunen kan træffe bestemmelse om anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap. Domstypen forhindrer ikke, at den domfældte anbringes i institution med døgnovervågning, men anbringelsen medfører ikke, at den pågældende er frihedsberøvet hele døgnet og undergivet udgangsbekendtgørelsen. Domstype V indebærer, at den domfældte skal efterkomme kommunens bestemmelse om ophold og arbejde samt evt. særlige vilkår om psykiatrisk behandling.

Som det fremgår ovenfor, spænder de forskellige typer af foranstaltningsdomme vidt, herunder i forhold til længden og karakteren af frihedsberøvelsen af den dømte. Hertil kommer, at længstetiden for den enkelte foranstaltning løbende kan blive forlænget.

Hvis begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode afpasses den enkelte foranstaltningstype, vil ordningen efter arbejdsgruppens opfattelse blive unødigt ressourcekrævende at administrere. Arbejdsgruppen finder det i den forbindelse hensigtsmæssigt at ensarte begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode uafhængigt af foranstaltningstypen. Arbejdsgruppen finder derfor, at den kriminalitetsfrie periode ved foranstaltningsdom for psykisk syge og mentalt retarderede bør regnes fra tidspunktet for endelig dom. Arbejdsgruppen bemærker i den forbindelse, at en idømt foranstaltning i sig selv skal tjene til at forebygge yderligere lovovertrædelser.

7.3.1.1.6. Forvaringsdomme

Arbejdsgruppen har endelig overvejet, hvad begyndelsestidspunktet skal være for den kriminalitetsfrie periode for forvaringsdomme.

Forvaring fuldbyrdes efter kapitel 2 om almindelige bestemmelser for fuldbyrdelse af straf og afsnit II om fuldbyrdelse af fængselsstraffe i straffuldbyrdelsesloven med den undtagelse, at forvaring normalt fuldbyrdes i Anstalten ved Herstedvester, jf. straffuldbyrdelseslovens § 105, stk. 1.

Forvaringsdømte er frihedsberøvet hele døgnet, og det er retten, der træffer afgørelse om ophævelse eller ændring af foranstaltningen. Prøveudskrivning kan ske efter reglerne i bekendt-

gørelse nr. 1018 af 28. juni 2022 om behandling af sager om prøveudskrivning af forvaringsdømte (prøveudskrivningsbekendtgørelsen).

Arbejdsgruppen finder, at den kriminalitetsfrie periode ved forvaringsdomme skal regnes fra prøveudskrivningstidspunktet, idet det er arbejdsgruppens opfattelse, at prøveudskrivning kan sidestilles med prøveløsladelse eller endt afsoning af ubetinget fængselsstraf.

7.3.1.2. Ny kriminalitet

I arbejdsgruppens kommissorium beskrives betingelsen om en kriminalitetsfri periode således, at den dømte ikke må begå ny kriminalitet. Det er ikke nærmere defineret, hvad der skal forstås ved ny kriminalitet. Arbejdsgruppen har derfor overvejet, hvad der skal karakteriseres som ny kriminalitet, der fører til opkrævning af straffesagsomkostningerne.

Som anført under pkt. 3.2.1.1 fremgår det af betænkning 1547/2014, at Udvalget for forebyggelse og resocialisering foreslog, at bortfald eller reduktion af gæld fra sagsomkostninger eventuelt kunne gøres betinget af, at den domfældte holdt sig kriminalitetsfri i en periode, og at den omfattede kriminalitet i givet fald ville skulle afgrænses til overtrædelser af straffeloven, våbenloven og lov om euforiserende stoffer.

Med afsæt heri har arbejdsgruppen overvejet, om ny kriminalitet skal afgrænses til overtrædelser af straffeloven, våbenloven, lov om euforiserende stoffer samt evt. visse overtrædelser af færdselsloven, herunder vanvidskørsel. Arbejdsgruppen bemærker dog, at en sådan afgrænsning vil indebære, at mindre forseelser, der alene udløser bødestraf, f.eks. et butikstyveri eller besiddelse af en mindre mængde hash til eget brug, vil føre til opkrævning af straffesagsomkostningerne. Arbejdsgruppen finder derfor ikke, at ny kriminalitet bør afgrænses til overtrædelser af nærmere bestemte love.

Arbejdsgruppen har dernæst overvejet, om ny kriminalitet skal afgrænses til ligeartet kriminalitet eller grov kriminalitet. Det er imidlertid arbejdsgruppens opfattelse, at en sådan betingelse vil indebære en besværlig proces med afgrænsningsvanskeligheder fra sag til sag, der i praksis vil indebære en omfattende og tung administrationsopgave.

Arbejdsgruppen finder i stedet, at ny kriminalitet skal afgrænses til overtrædelser, hvor den pågældende idømmes en ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år. Kombinationsdomme vil også være omfattet. Det vil i den forbindelse som udgangspunkt være uden betydning, hvilken lovgivning der er overtrådt. For så vidt angår foranstaltningsdomme med en længstetid på minimum fem år er

arbejdsgruppen opmærksom på, at afgrænsningen også vil omfatte mildere former for kriminalitet, der ville udløse en betinget fængselsstraf, hvis den pågældende skulle idømmes almindelig straf. Arbejdsgruppen har imidlertid lagt afgørende vægt på, at ordningen skal være så enkel og let at administrere som muligt.

Som nævnt under pkt. 7.3.1.1 skal en vilkårsovertrædelse ud over hovedvilkåret ikke karakteriseres som ny kriminalitet i ordningens forstand, uanset om overtrædelsen sanktioneres med udståelse af den prøveløsladtes reststraf eller fuldbyrdelse af fængselsstraffen for en betinget dom. Arbejdsgruppen lægger i den forbindelse vægt på, at vilkårsovertrædelsen i sådanne tilfælde ikke er relateret til kriminalitet, men f.eks. kan være en overtrædelse af et vilkår om misbrugsbehandling, hvorfor det vil virke uproportionalt, at sådanne overtrædelser karakteriseres som ny kriminalitet i ordningens forstand, og som indebærer, at den dømte skal opkræves straffesagsomkostninger.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at det bør være en endelig dom for den nye kriminalitet, der udløser en opkrævning af straffesagsomkostningerne fra den tidligere dom.

Arbejdsgruppen er i den forbindelse opmærksom på, at der kan være en række uhensigtsmæssigheder, hvis der ikke forud for endelig dom for den nye kriminalitet fastsættes et skærings-tidspunkt indenfor den femårige periode.

For det første er der en risiko for, at den dømte (og på ny tiltalte) får incitament til enten at udeblive fra hovedforhandlingen i den nye straffesag, anke sagen eller på anden måde få sagen udskudt med henblik på, at den kriminalitetsfrie periode udløber, og kravet fra sagsomkostninger bortfalder.

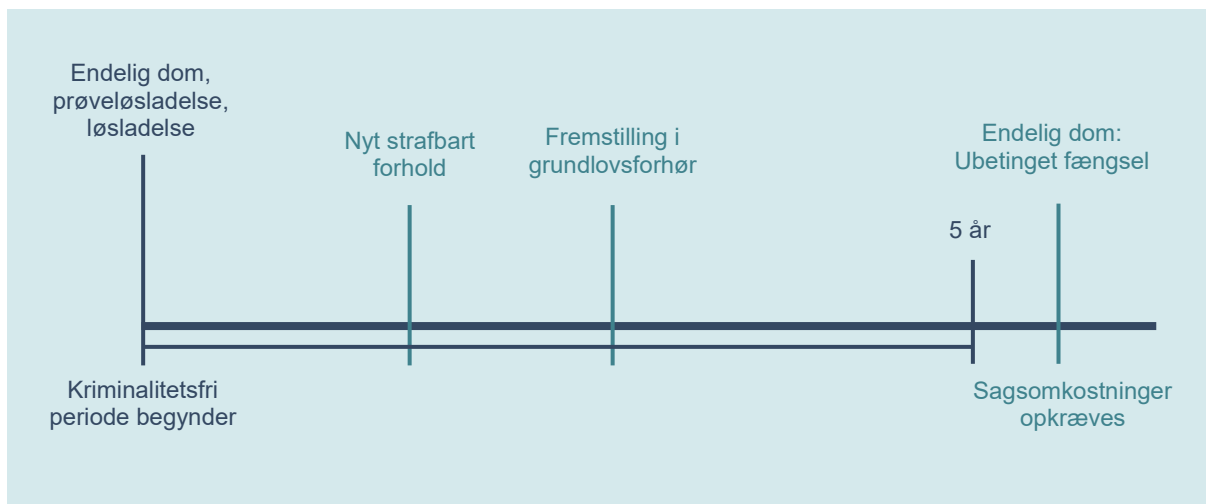
For det andet kan sagsbehandlingstiderne ved både politiet, anklagemyndigheden og domstolene betyde, at der først falder endelig dom efter udløbet af den kriminalitetsfrie periode på fem år, selv om gerningstidspunktet for lovovertrædelsen ligger indenfor perioden. Arbejdsgruppen bemærker desuden, at det i mange tilfælde kan være vilkårligt, om der falder endelig dom indenfor eller udenfor perioden, f.eks. fordi sagsbehandlingstiderne er forskellige i landets politi- og retskredse.

På den baggrund finder arbejdsgruppen, at det bør være tidspunktet for, hvornår anklagemyndigheden anmoder retten om fremstilling af den dømte i et grundlovsforhør eller indleverer anklageskrift eller retsmødebegæring, der bliver afgørende for, om straffesagsomkostningerne senere kan opkræves.

Det vil være selve anmodningen til retten, der bliver udslagsgivende for, om straffesagsomkostningerne senere kan opkræves. Det vil være uden betydning, hvornår og om dette følges op af et retsmøde, eller om retten beslutter at afslå anmodningen.

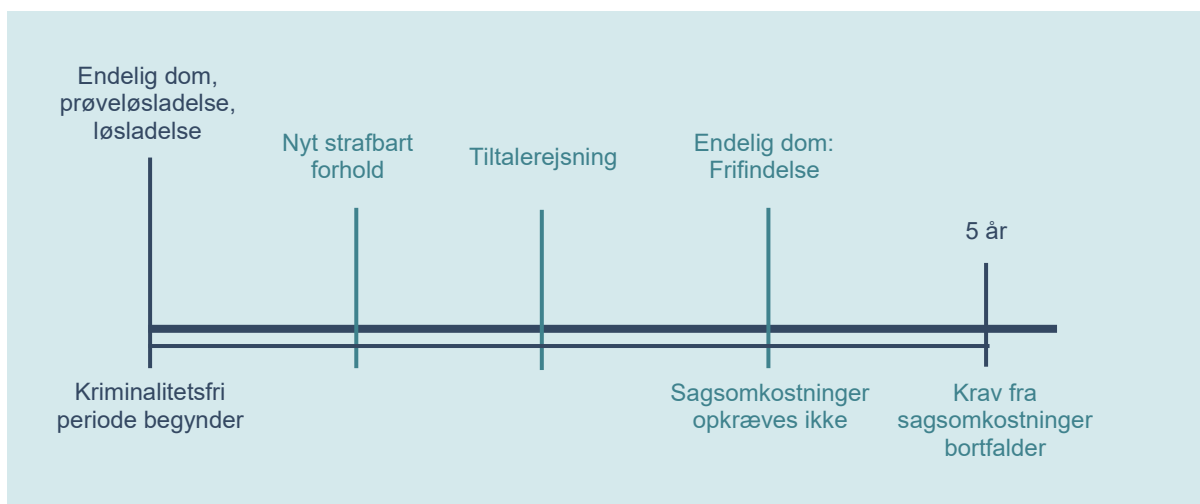
Begår den dømte et nyt strafbart forhold i den kriminalitetsfrie periode, og anmoder anklagemyndigheden i perioden eksempelvis retten om fremstilling af den dømte i et grundlovsforhør, hvorved vedkommende sigtes for forholdet, vil den dømte efter modellen have begået ny kriminalitet i ordningens forstand. Straffesagsomkostningerne vil dog først blive opkrævet, når der er afsagt endelig dom, og under forudsætning af at den pågældende idømmes en ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år.

Nedenstående figur viser, hvordan ordningen vil kunne se ud.

Figur 7.3.1.2.1

Sker der derimod frifindelse, eller idømmes den pågældende eksempelvis en betinget fængselsstraf, vil straffesagsomkostningerne ikke blive opkrævet, og kravet vil bortfalde, hvis betingelsen om den kriminalitetsfrie periode (fortsat) overholdes. Nedenfor figur illustrerer denne situation.

Figur 7.3.1.2.2

Begår den dømte et nyt strafbart forhold i den kriminalitetsfrie periode, men anmoder anklagemyndigheden ikke retten om fremstilling af den pågældende i et grundlovsforhør, eller indleveres der ikke et anklageskrift eller en retsmødebegæring til retten i perioden, indebærer modellen, at straffesagsomkostningerne ikke vil blive opkrævet. Arbejdsgruppen er opmærksom på, at dette kan virke urimeligt særligt i de situationer, hvor kriminalitet begået i den kriminalitetsfrie periode, først opdages og forfølges af politiet og anklagemyndigheden efter udløbet af perioden. Arbejdsgruppen lægger dog vægt på, at genoptagelse af sager efter periodens udløb med henblik på opkrævning af straffesagsomkostninger vil være forbundet med en tung administrativ byrde.

Arbejdsgruppen forudsætter med den foreslåede model, at anklagemyndigheden ikke foretager fremstilling i grundlovsforhør, tiltalerejsning m.v. mod den dømte alene med henblik på, at tidligere krav fra straffesagsomkostninger kan opkræves, da det vil indebære, at anklagemyndigheden vil forfølge andre forhold end selve straffesagen og forhold knyttet til den strafbare lovovertrædelse, der er under behandling.

Retsplejelovens § 722 indeholder regler om anklagemyndighedens adgang til at frafalde tiltale. Det er en forudsætning for at kunne meddele et tiltalefrafald, at sigtedes skyld er utvivlsom, eller at alle faktiske omstændigheder i forbrydelsens gerningsindhold er erkendt.

Efter retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 5, kan tiltale i en sag helt eller delvis frafaldes i tilfælde, hvor sagens gennemførelse vil medføre vanskeligheder, omkostninger eller behandlingstider, som ikke står i rimeligt forhold til sagens betydning og den straf, som i givet fald forventes dømt. Det kan eksempelvis være tilfældet i omfangsrige og komplekse sager vedrørende økonomisk kriminalitet, hvor den pågældende står til en kortere ubetinget fængselsstraf, fordi vedkommende tidligere er straffet af relevans for sagen.

Efter retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 7, kan tiltale i en sag helt eller delvis frafalde i tilfælde, hvor dette følger af bestemmelser fastsat af justitsministeren eller rigsadvokaten. Bemyndigelsen er udnyttet i bekendtgørelse nr. 762 af 18. juni 2018 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale (tiltalefrafaldsbekendtgørelsen) med senere ændringer.

Det følger af tiltalefrafaldsbekendtgørelsens § 1, stk. 1, nr. 4, at politidirektørerne, når omstændighederne taler for det, kan frafalde tiltale i sager om overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, § 119 b og § 244, stk. 1, når der er tale om meget begrænset voldsanvendelse m.v., og der ikke er sket betydelig skade på den forurettede. Tiltalefrafald kan gøres betinget af, at den sigtede vedtager en bøde eller betaler erstatning.

Det følger endvidere af tiltalefrafaldsbekendtgørelsens § 2, nr. 2, at statsadvokaterne kan frafalde tiltale i sager om lovovertrædelser begået af personer, der er undergivet foranstaltninger i medfør af straffelovens §§ 68 eller 69, medmindre særlige omstændigheder taler imod det.

Efter retsplejelovens § 722, stk. 2, kan tiltale i andre tilfælde kun frafalde, hvis der foreligger særlig formildende omstændigheder eller andre særlige forhold, og påtale ikke kan anses for påkrævet af almene hensyn.

Arbejdsgruppen finder, at den dømte ved meddelelse om tiltalefrafald efter modellen ikke vil blive opkrævet straffesagsomkostninger fra den tidligere straffesag, selv om det strafbare forhold er begået i den kriminalitetsfrie periode, og selv om det forhold, der meddeles tiltalefrafald for, kunne have medført en ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltningsdom. Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på, at ordningen skal være enkel og let at administrere.

7.3.1.3. Renter

Som det fremgår af pkt. 2.2.2 ovenfor om politiets fremgangsmåde for opkrævning af straffesagsomkostninger, tillægges der ikke renter til fordringen i den periode, hvor politiet foretager opkrævning.

Som det fremgår af pkt. 2.3.1 ovenfor om inddrivelse, forrentes fordringer under inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden med en årlig rente svarende til renten i henhold til rentelovens § 5, stk. 1 og 2, med et fradrag på 4 pct., dog således at en ændring af renten i henhold til rentelovens § 5, stk. 1 og 2, først har virkning 5 hverdage efter datoen for ændringen. Renten fastsættes herefter til en årlig rente, der svarer til den fastsatte referencesats med et

tillæg på 8 pct. og med fradrag af 4 pct. Den fastsatte referencesats er den officielle udlånsrente, som Nationalbanken har fastsat henholdsvis den 1. januar og den 1. juli det pågældende år. Renten tilskrives fra den 1. i måneden efter modtagelsen hos restanceinddrivelsesmyndigheden.

Betalinger til afvikling af gælden afskrives først på rentekrav og derefter på hovedstolen, dvs. straffesagsomkostningerne. Sker der forrentning af straffesagsomkostningerne eksempelvis under den kriminalitetsfrie periode, vil gældens samlede størrelse løbende vokse, uden at den dømte har mulighed for at imødegå dette.

På den baggrund forudsætter arbejdsgruppen, at gælden på samme måde som efter den eksisterende ordning ikke skal forrentes, før fordringen er sendt til inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden. Forud for oversendelsen til inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden vil den relevante myndighed foretage opkrævning af straffesagsomkostninger. Opkrævning hos den relevante myndighed vil efter den foreslåede model først kunne foretages efter endelig dom for den nye kriminalitet.

7.3.2. Øvrige betingelser

Arbejdsgruppen har overvejet, om kan være relevant at opstille øvrige betingelser for, at dømte kan blive omfattet af en kommende ordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Som det fremgår ovenfor under pkt. 7.2.2 er det arbejdsgruppens opfattelse, at flest mulige bør være omfattet af ordningen med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger, så alle, der er motiveret til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv, også får de bedste forudsætninger for det. På den baggrund er det arbejdsgruppens opfattelse, at der ikke bør gælde yderligere betingelser for, at den domfældte kan blive omfattet af ordningen.

Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på, at en kommende ordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger skal være så enkel og let at administrere som muligt.

7.3.3. Arbejdsgruppens anbefalinger

Arbejdsgruppen finder ikke grundlag for at foreslå, at der – udover de oplistede betingelser i arbejdsgruppens kommissorium – skal gælde yderligere betingelser for, at dømte kan blive omfattet af en kommende ordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger. Det-

te er begrundet i hensynet til resocialisering og i hensynet til, at ordningen skal være så enkel og let at administrere som muligt.

Arbejdsgruppen finder endvidere ikke grundlag for at foreslå, at tidsperioden for den kriminalitetsfrie periode skal overstige fem år. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at incitamentet til at holde sig kriminalitetsfri svækkes, hvis der fastsættes en længere tidsperiode end de fem år, da en længere tidsperiode vil blive helt uoverskuelig for den dømte.

For så vidt angår begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode anbefaler arbejdsgruppen følgende for de forskellige strafferetlige sanktionstyper:

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at den kriminalitetsfrie periode ved *ubetinget fængselsstraf* skal regnes fra løsladelsestidspunktet. Sker der prøveløsladelse, skal perioden regnes fra tidspunktet for prøveløsladelsen.

Bliver den dømte i den kriminalitetsfrie periode idømt straf for kriminalitet, der er begået *forud* for den ubetingede dom, vil der ikke være tale om kriminalitet begået i den kriminalitetsfrie periode. Den dømte vil derfor ikke få opkrævet straffesagsomkostninger. Det samme vil være tilfældet for kriminalitet under afsoning. Hvis den dømte idømmes fængselsstraf for det tidligere begåede forhold og indsættes til afsoning i forlængelse af afsoning af den fængselsstraf, som straffesagsomkostningerne hidrører fra, vil den kriminalitetsfrie periode først løbe efter samlet endt afsoning. Indsættes den dømte derimod til afsoning for det tidligere begåede forhold (eller forhold begået under afsoningen) på et efterfølgende tidspunkt, vil afsoningen af den nye fængselsstraf ikke suspendere den kriminalitetsfrie periode. Dette kan indebære, at hele den kriminalitetsfrie periode vil forløbe under afsoning af en længerevarende fængselsstraf for forudgående kriminalitet. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at ordningen vil blive betydeligt tungere at administrere, hvis afsoning af en ny fængselsstraf suspenderer den kriminalitetsfrie periode.

Arbejdsgruppen finder dernæst, at den kriminalitetsfrie periode ved *betinget fængselsstraf* skal regnes fra tidspunktet for endelig dom.

Bliver den dømte i den kriminalitetsfrie periode idømt straf for kriminalitet, der er begået *forud* for den betingede dom, vil der ikke være tale om kriminalitet begået i den kriminalitetsfrie periode. Den dømte vil derfor ikke få opkrævet straffesagsomkostninger. Hvis den dømte idømmes fængselsstraf for det tidligere begåede forhold og indsættes til afsoning, vil den kriminalitetsfrie periode ikke blive suspenderet indtil endt afsoning.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at den kriminalitetsfrie periode for *kombinationsdomme*, der indeholder en ubetinget straf og betinget straf, bør regnes fra det tidspunkt, hvor den dømte har afsonet den ubetingede del af dommen. Dette vil svare til, hvad der følger ovenfor for dømte, der har afsonet en ubetinget fængselsstraf. Arbejdsgruppen finder endvidere, at den kriminalitetsfrie periode for kombinationsdomme, der indeholder en betinget straf og bøde, bør regnes fra tidspunktet for endelig dom. Dette vil svare til, hvad der følger ovenfor for dømte, der har afsonet en betinget fængselsstraf.

Arbejdsgruppen finder dernæst, at den kriminalitetsfrie periode ved *ungdomssanktion* skal regnes fra tidspunktet for endelig dom.

For så vidt angår *foranstaltningsdomme* finder arbejdsgruppen, at den kriminalitetsfrie periode skal regnes fra tidspunktet for endelig dom.

Ved *forvaringsdomme* finder arbejdsgruppen, at den kriminalitetsfrie periode skal regnes fra tidspunktet for prøveudskrivning.

Arbejdsgruppen har i sine overvejelser om begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode fundet det afgørende, at perioden regnes fra det tidspunkt, hvor den dømte igen skal fungere i samfundet og har mulighed for at vise, at den pågældende er motiveret til at arbejde for et kriminalitetsfrit liv.

Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på hensynet til, at ordningen skal være så enkel og let at administrere som muligt. Arbejdsgruppen har derfor i videst muligt omfang forsøgt at ensarte begyndelsestidspunktet for den kriminalitetsfrie periode for de forskellige strafferetlige sanktionstyper.

Arbejdsgruppen anbefaler dernæst, at overtrædelser, hvor den pågældende idømmes en ubetinget fængselsstraf, herunder i form af en kombinationsdom, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år, vil skulle karakteriseres som ny kriminalitet i ordningens forstand. Straffesagsomkostningerne vil dog alene kunne opkræves, under forudsætning af at anklagemyndigheden i perioden har anmodet om fremstilling af den dømte i et grundlovsforhør eller indleveret et anklageskrift eller en retsmødebegæring vedrørende det strafbare forhold. Straffesagsomkostningerne vil kunne opkræves fra endelig dom. Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på, at ordningen skal være så enkel og let at administrere som muligt.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at den foreslåede model vil imødegå, at der skabes et incitament for, at den dømte (og på ny tiltalte) enten udebliver fra hovedforhandlingen i den nye straffesag, anker sagen eller på anden måde får sagen udskudt med det formål, at den kriminalitetsfrie periode udløber, og kravet fra sagsomkostninger bortfalder.

Det er endvidere arbejdsgruppens opfattelse, at modellen i videst muligt omfang tager højde for eventuelle lange og divergerende sagsbehandlingstider ved politiet, anklagemyndigheden og domstolene, som kan betyde, at der i nogle straffesager først falder endelig dom efter udløbet af den kriminalitetsfrie periode på fem år, selv om gerningstidspunktet for lovovertrædelsen ligger indenfor perioden.

Det vil være selve anmodningen til retten, der bliver udslagsgivende for, om straffesagsomkostningerne senere kan opkræves. Det vil være uden betydning, hvornår og om dette følges op af et retsmøde, eller om retten beslutter at afslå anmodningen.

Begår den dømte et nyt strafbart forhold i den kriminalitetsfrie periode, og anmoder anklagemyndigheden i perioden eksempelvis retten om fremstilling af den dømte i et grundlovsforhør, hvorved vedkommende sigtes for forholdet, vil den dømte efter modellen have begået ny kriminalitet i ordningens forstand. Straffesagsomkostningerne vil dog først blive opkrævet, når der er afsagt endelig dom, og under forudsætning af at den pågældende idømmes en ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år. Sker der derimod frifindelse, eller idømmes den pågældende eksempelvis en betinget fængselsstraf, vil straffesagsomkostningerne ikke blive opkrævet, og kravet vil bortfalde, hvis betingelsen om den kriminalitetsfrie periode (fortsat) overholdes.

Begår den dømte et nyt strafbart forhold i den kriminalitetsfrie periode, men anmoder anklagemyndigheden ikke retten om fremstilling af den pågældende i et grundlovsforhør, eller indleveres der ikke et anklageskrift eller en retsmødebegæring til retten i perioden, indebærer modellen, at straffesagsomkostningerne ikke vil blive opkrævet. Arbejdsgruppen er opmærksom på, at dette kan virke urimeligt særligt i de situationer, hvor kriminalitet begået i den kriminalitetsfrie periode, først opdages og forfølges af politiet og anklagemyndigheden efter udløbet af perioden. Arbejdsgruppen lægger dog vægt på, at genoptagelse af sager efter periodens udløb med henblik på opkrævning af straffesagsomkostninger vil være forbundet med en tung administrativ byrde.

Arbejdsgruppen forudsætter med den foreslåede model, at anklagemyndigheden ikke foretager fremstilling i grundlovsforhør, tiltalerejsning m.v. mod den dømte alene med henblik på at tidligere krav fra straffesagsomkostninger kan opkræves, da det vil indebære, at anklagemyn-

digheden vil forfølge andre forhold end selve straffesagen og forhold knyttet til den strafbare lovovertrædelse, der er under behandling.

Ved meddelelse om tiltalefrafald vil den dømte efter modellen ikke blive opkrævet straffesagsomkostninger fra den tidligere straffesag, selv om det strafbare forhold er begået i den kriminalitetsfrie periode, og selv om det forhold, der meddeles tiltalefrafald for, kunne have medført en ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltningsdom. Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på, at ordningen skal være enkel og let at administrere.

Arbejdsgruppen forudsætter, at sagsomkostningerne på samme måde som i dag ikke forrentes, før fordringerne er sendt til inddrivelse hos restanceinddrivelsesmyndigheden. Arbejdsgruppen har herved lagt vægt på, at sagsomkostningernes samlede størrelse ellers løbende vil vokse, uden at den dømte har mulighed for at imødegå dette ved at afdrage herpå.

7.4. Forældelse

Ordningen for betinget opkrævning af straffesagsomkostninger vil indebære, at den relevante myndighed ikke kan foretage opkrævning af omkostningerne, hvis den dømte holder sig kriminalitetsfri i en periode på fem år. Det betyder tilsvarende, at restanceinddrivelsesmyndigheden ikke kan foretage skridt med henblik på at inddrive gælden i den givne periode. Der vil imidlertid fortsat løbe en forældelsesfrist for den pågældende fordring. Efter de almindelige forældelsesregler er fristen tre år, jf. pkt. 2.4.2, og fordringen på sagsomkostningerne vil således (som udgangspunkt) bortfalde i løbet af den femårige periode.

Hvis den dømte begår ny kriminalitet i løbet af den femårige periode, og anmoder anklagemyndigheden i perioden eksempelvis retten om fremstilling af den dømte i et grundlovsforhør, hvorved vedkommende sigtes for forholdet, vil der efter den foreslåede ordning først kunne foretages opkrævning af straffesagsomkostningerne fra den tidligere dom, når den pågældende ved en endelig dom er idømt en ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år for det nye strafbare forhold. Er den nye dom først endelig mere end tre år inde i den kriminalitetsfrie periode, vil fordringen på sagsomkostningerne være forældet.

Det er på den baggrund arbejdsgruppens opfattelse, at der som konsekvens af ordningen bør indføres særlige regler om forældelse, f.eks. ved at indføre en regel om, at forældelsen tidligst løber fra det tidspunkt, hvor kravet på sagsomkostninger er ubetinget. Kravet vil være ubetinget fra det tidspunkt, hvor den dømte ved endelig dom idømmes en ubetinget fængselsstraf,

forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år for den kriminalitet, der er begået i den kriminalitetsfrie periode.

Den foreslåede ordning vil afvige fra hensynene bag de almindelige forældelsesretlige regler, hvorefter fordringer bør afvikles, eller i det mindste afklares inden for en vis rimelig tid, bl.a. af bevismæssige hensyn og af hensyn til, at skyldneren kan undgå at være fastholdt urimeligt længe i ældre gældsforhold. Arbejdsgruppen er dog af den opfattelse, at de resocialiserende hensyn, der ligger bag indførelsen af ordningen, opvejer fravigelsen af hensynene bag forældelsesreglerne.

7.5. Administrative overvejelser

Det følger af arbejdsgruppens kommissorium, at det skal sikres, at en kommende ordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger bliver indrettet administrativt hensigtsmæssigt. Nedenfor fremgår arbejdsgruppens overvejelser om, hvordan ordningen administrativt bør indrettes.

7.5.1. Hvilken myndighed skal varetage ordningen?

Det er politiet, der varetager opgaven med opkrævning af straffesagsomkostninger. Indgår betaling ikke, sender politiet gælden til inddrivelse ved Gældsstyrelsen.

Arbejdsgruppen finder, at flere grunde taler for, at politiet bør administrere den kommende ordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Politiet har adgang til oplysninger om sigtelse m.v., retsmødebegæringer, tiltalerejsning, dommen samt via Skattestyrelsens driftslog for skatteoplysninger adgang til den dømtes oplysninger om bl.a. A-indkomst og B-indkomst, som ordningen forudsætter kendskab til, når der skal træffes beslutning om, hvorvidt den dømte er i målgruppen for ordningen, og om den dømte holder sig kriminalitetsfri i den femårige periode.

Derudover har arbejdsgruppen lagt op til, at sagsomkostningerne ikke bør forrentes under den kriminalitetsfrie periode, men først fra det tidspunkt fordringen er sendt til inddrivelse hos Gældsstyrelsen. Dette taler også for, at politiet bør administrere den kommende ordning.

Arbejdsgruppen finder i den forbindelse, at ordningen – som det også er tilfældet i dag – med fordel vil kunne administreres af PAC.

Dette indebærer, at så snart retten har pålagt domfældte at betale sagens omkostninger, opdaterer anklagemyndighedens administrative personale sagen i politiets sagsbehandlingssystem. Det vil herefter være PAC, der varetager opgaven med opkrævning af straffesagens omkostninger hos den dømte. Dette svarer til, hvad der gælder efter den eksisterende ordning, jf. pkt. 2.1.3.

7.5.2. Visitation til ordningen

PAC vil som noget nyt skulle varetage opgaven med at visitere dømte til ordningen. Visitationen vil skulle foretages af egen drift af PAC og vil således ikke skulle ske efter ansøgning fra den dømte. Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at det på denne måde sikres, at samtlige dømte omfattet af målgruppen for ordningen vil komme i betragtning til ordningen, og at der herved samtidig ikke etableres sagsgange, der forsinker evt. opkrævning yderligere.

Den nødvendige it-understøttelse til visitationen vil afhænge af, hvilken målgruppe der måtte blive omfattet af ordningen. Som det fremgår af pkt. 7.1.2.4, anbefaler arbejdsgruppen, at målgruppen for en kommende ordning omfatter unge lovovertrædere, der på gerningstidspunktet var i alderen 15-24 år.

Omfatter målgruppen unge lovovertrædere i alderen 15-24 år, vil det være den dømtes alder på det tidligste gerningstidspunkt i dommen, der er afgørende for, om den dømte kan blive en del af ordningen.

I straffesagskomplekser, der indeholder flere forhold, hvor den dømte i nogle forhold har været under 25 år på gerningstidspunktet og i andre forhold 25 år eller derover på gerningstidspunktet, vil det således være udslagsgivende for, om den unge kan blive en del af ordningen, at blot ét forhold i den samlede straffedom er begået på et tidspunkt, hvor den unge var 15 til 24 år.

Ovenstående oplysninger om den dømtes alder på gerningstidspunktet vil fremgå af dommen, som PAC i dag har adgang til via politiets sagsbehandlingssystem.

Såfremt målgruppen i stedet for er baseret på et økonomisk parameter, eksempelvis dømte med en personlig indkomst under bødenedsættelsesparameteret, vil det kræve, at PAC har adgang til den dømtes skatteoplysninger. Politiet har i dag via Skattestyrelsens driftslog for skatteoplysninger adgang til oplysninger om bl.a. A-indkomst og B-indkomst.

Er den dømte omfattet af målgruppen for ordningen, vil PAC skulle meddele den pågældende dette. Meddelelsen vil skulle indeholde oplysninger om bl.a. størrelsen af straffesagens omkostninger samt nærmere oplysninger om, at kravet fra straffesagsomkostninger vil bortfalde, hvis den dømte holder sig kriminalitetsfri i en periode på fem år.

7.5.3. Undtagne grupper

Ordningen vil ikke omfatte personer, der er dømt efter straffelovens § 81 a, medmindre de på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exit-program. Der henvises i den forbindelse til pkt. 7.2.3. Det vil fremgå af dommen, om den dømte er dømt efter straffelovens § 81 a. Dommen vil være tilgængelig i politiets sagsbehandlingssystem, som PAC i dag har adgang til.

For så vi angår de § 81 a-dømte, som i øvrigt tilhører målgruppen for ordningen, vil PAC i forbindelse med opkrævning af straffesagsomkostningerne skulle meddele om, at de pågældende har mulighed for at blive en del af ordningen under betingelse af, at de på aktiv og tilfredsstillende vis deltager i et exit-program.

Det vil være kriminalforsorgen, der vil skulle foretage en konkret vurdering af den dømtes deltagelse i et exit-program i forbindelse med prøveløsladelse, og hvis der ikke sker prøveløsladelse, i forbindelse med endt afsoning. Finder kriminalforsorgen, at den dømte på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exit-forløb, vil kriminalforsorgen herefter skulle orientere PAC herom.

PAC vil herefter skulle tilbagekalde fordringerne fra inddrivelse. PAC vil dernæst skulle meddele den dømte, at den pågældende er omfattet af målgruppen for ordningen. Meddelelsen vil skulle indeholde oplysninger om bl.a. størrelsen af den resterende gæld fra straffesagsomkostninger, samt nærmere oplysninger om, at gælden vil bortfalde, hvis den dømte holder sig kriminalitetsfri i en periode på fem år.

Finder kriminalforsorgen ikke, at den dømte på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exit-forløb, vil den pågældende fortsat være undtaget fra ordningen.

Ordningen vil heller ikke omfatte personer, der er idømt en bødestraf. Der henvises i den forbindelse til pkt. 7.2.3. Det vil fremgå af dommen, om straffen alene udgør en bødestraf. Dommen vil være tilgængelig i politiets sagsbehandlingssystem, som PAC i dag har adgang til.

7.5.4. Administration af ordningen

Er den dømte en del af ordningen, vil det betyde, at kravet fra straffesagsomkostninger vil bortfalde, hvis den dømte holder sig kriminalitetsfri i en periode på fem år.

Begår den dømte derimod et nyt strafbart forhold i den kriminalitetsfrie periode, og anmoder anklagemyndigheden i perioden retten om fremstilling af den dømte i grundlovsforhør eller indleveres der et anklageskrift eller en retsmødebegæring til retten vedrørende det strafbare forhold, vil den dømte have begået ny kriminalitet i ordningens forstand. Straffesagsomkostningerne vil dog først blive opkrævet, når der er afsagt endelig dom, og under forudsætning af at den pågældende idømmes en ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år.

Der henvises i den forbindelse til pkt. 7.3.3.

Ordningen vil mest hensigtsmæssigt skulle it-understøttes hos PAC.

En af fordelene ved at placere ordningen ved PAC er, at efterfølgende domme, hvor den tiltalte idømmes at betale straffesagsomkostninger, vil modtages hos PAC med henblik på opkrævning af sagsomkostningerne i den nye straffesagsdom. Er sagsomkostningerne fra den tidligere straffesag ikke allerede opkrævet som følge heraf, vil PAC ved udløbet af den kriminalitetsfrie periode (ved opslag i politiets sagsbehandlingssystem) skulle undersøge, om der er anmodet om fremstilling i grundlovsforhør eller indleveret anklageskrift eller retsmødebegæring mod den dømte.

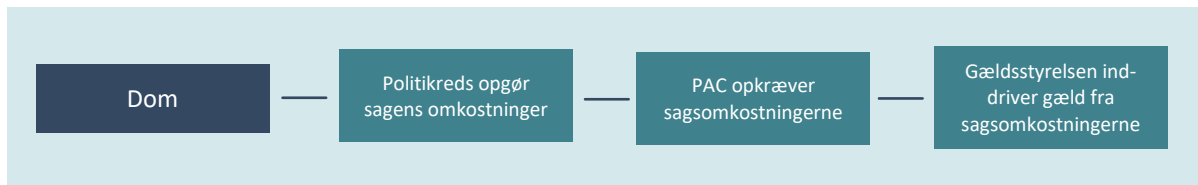
Det vil antageligvis i en periode efter ikrafttrædelsen af ordningen være nødvendigt at administrere ordningen uden automatiseret it-understøttelse ved f.eks. manuelle opslag, indtil en it-løsning er endeligt på plads.

Er der anmodet om fremstilling i grundlovsforhør eller indleveret anklageskrift eller retsmødebegæring mod den pågældende, vil sagsomkostningerne fra den tidligere straffesag blive opkrævet, når der er afsagt endelig dom, og under forudsætning af at den pågældende idømmes en ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år.

Er der ikke anmodet om fremstilling i grundlovsforhør eller indleveret anklageskrift eller retsmødebegæring mod den dømte, vil PAC skulle meddele den pågældende om, at kravet fra straffesagsomkostningerne er bortfaldet. Det samme vil gøre sig gældende, hvis anklagemyn-

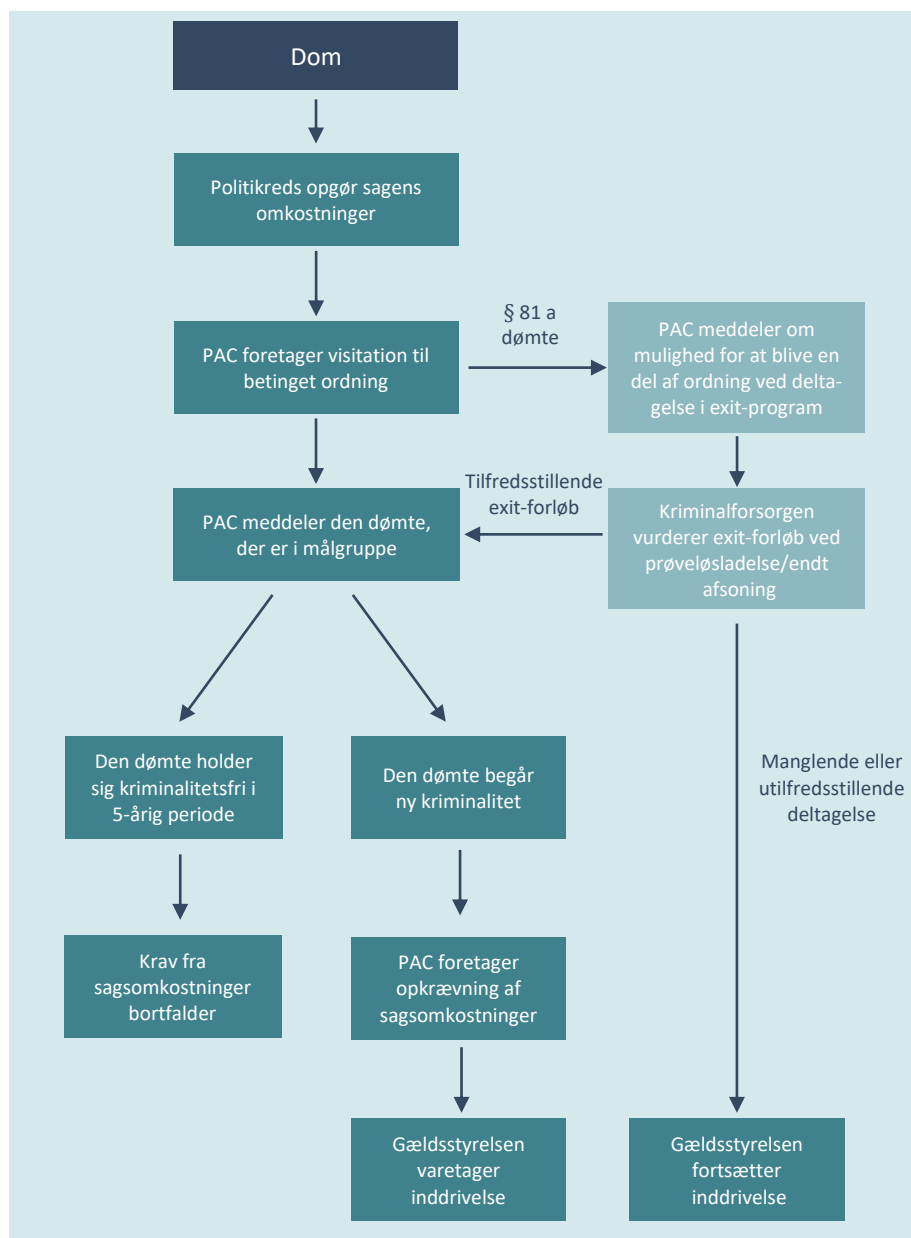
digheden har foretaget de nævnte skridt mod den dømte, men sagen frafaldes, den dømte frifindes, eller ved endelig dom idømmes en mildere straf end ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år.

Nedenstående figur viser sagsgangene ved den nuværende ordning for straffesagsomkostninger.

Figur 7.5.4.1: Den nuværende ordning

Nedenstående figur viser, hvordan sagsgangene ved den foreslåede model for betinget opkrævning af straffesagsomkostninger vil kunne se ud.

Figur 7.5.4.2: Den foreslåede model for betinget opkrævning af straffesagsomkostninger

7.6. Overgangsordning

Den foreslåede ordning vedrørende betinget opkrævning af straffesagsomkostninger, der er beskrevet under pkt. 7.3.3, tager alene sigte på den fremtidige opkrævning af straffesagsomkostninger. Mange dømte har imidlertid eksisterende gæld fra straffesagsomkostninger.

Det følger af arbejdsgruppens kommissorium, at arbejdsgruppen skal komme med forslag til en overgangsordning, således at en kommende model for betinget opkrævning af straffesagsomkostninger ligeledes kommer til at omfatte tidligere dømte, som opfylder en række konkrete kriterier, herunder f.eks. at de har holdt sig straffri i en periode m.v.

Arbejdsgruppen forstår denne del af kommissoriet sådan, at der skal opstilles en overgangsordning for dømte med endelig dom forud for ordningens ikrafttræden, og hvis sagsomkostninger er under opkrævning eller inddrivelse.

Arbejdsgruppen har overvejet, hvordan en kommende overgangsordning kan se ud, så det sikres, at personer med eksisterende gæld fra sagsomkostninger får mulighed for, at få eftergivet gælden. Arbejdsgruppen har i den forbindelse overvejet en model, som omfatter straffesagsomkostninger, der er blevet pålagt i op til ca. syv måneder forud for ordningens ikrafttræden, samt en model, som omfatter gæld fra straffesagsomkostninger, der er etableret i op til to år forud for ordningens ikrafttræden.

Arbejdsgruppen er opmærksom på, at der med begge modeller kan være tilfælde, hvor overgangsordningen ikke synes rimelig. Der kan således være dømte, der oplever deres eksisterende gæld fra straffesagsomkostninger som en hindring for resocialisering, og som tilhører målgruppen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger, men som grundet den tidsmæssige udstrækning af overgangsordningen, ikke kan blive en del af ordningen.

Arbejdsgruppen har dog lagt vægt på, at en overgangsordning skal være så enkel og let at administrere som muligt.

7.6.1. Straffesagsomkostninger, der er blevet pålagt i op til ca. syv måneder forud for ordningens ikrafttræden

Arbejdsgruppen har overvejet en model for en overgangsordning, som omfatter straffesagsomkostninger, der er under opkrævning ved politiet på tidspunktet for ordningens ikrafttræden.

Som nævnt under pkt. 2.2.1 kan politiet højst give tilladelse til henholdsvis henstand med betaling eller afdragsvis betaling i op til seks måneder fra udløbet af betalingsfrist på 20 dage. Herefter oversender politiet sagen til restanceinddrivelsesmyndigheden med henblik på inddrivelse. Det er en forudsætning for oversendelse til restanceinddrivelsesmyndigheden, at politiet forinden skriftligt har anmodet skyldneren om inden 10 dage at indbetale det skyldige beløb eller afdrag, og at skyldneren ikke har efterkommet dette.

Krav fra straffesagsomkostninger ligger således til opkrævning hos politiet i maksimalt ca. syv måneder.

Modellen vil kræve en gennemgang af de sager, der på tidspunktet for ordningens ikrafttræden er under opkrævning, med henblik på at visitere sagerne til overgangsordningen.

En fordel ved modellen er, at den er forholdsvis enkel og let at administrere, da det må antages, at modellen omfatter et overskueligt antal sager, og fordi fordringerne endnu ikke er sendt til inddrivelse ved Gældsstyrelsen.

Det er dog ikke alle dømte, der enten har overskud til eller økonomisk mulighed for at få henstand med betaling eller afdragsvis betaling i op til seks måneder hos politiet. Det kan derfor virke urimeligt, at netop disse dømte ikke vil kunne komme i betragtning til ordningen, alene fordi deres gæld er oversendt til inddrivelse. Dette taler imod modellen.

Målgruppen for en overgangsordning vil afhænge af anvendelsesområdet for ordningen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger. Som det fremgår af pkt. 7.1.2.4, anbefaler arbejdsgruppen, at målgruppen for en kommende ordning omfatter unge lovovertrædere, der på gerningstidspunktet var i alderen 15-24 år.

Som det fremgår af pkt. 7.5.4 vil det antageligvis være nødvendigt at administrere ordningen ved f.eks. manuelle opslag i en periode efter ordningens ikrafttræden, hvilket vil medføre, at også de sager, der behandles som led i en kommende overgangsordning, vil skulle behandles manuelt.

Det er på den baggrund arbejdsgruppens opfattelse, at en overgangsordning skal omfatte straffesagsomkostninger, der er under opkrævning på tidspunktet for ordningens ikrafttræden, dvs. straffesagsomkostninger, der er blevet pålagt maksimalt ca. syv måneder forud for ordningens ikrafttræden.

7.6.2. Gæld fra straffesagsomkostninger, der er etableret i op til to år forud for ordningens ikrafttræden

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet en anden og mere omfattende model, der omfatter straffesagsomkostninger, der er under opkrævning på tidspunktet for ordningens ikrafttræden, samt sager, der er sendt til inddrivelse to år forinden ordningens ikrafttræden.

Træder ordningen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger eksempelvis i kraft den 1. januar 2025, vil overgangsordningen omfatte straffesagsomkostninger, der på dette tidspunkt er under opkrævning eller sendt til inddrivelse i perioden fra den 1. januar 2023 og frem.

Modellen vil kræve en gennemgang af henholdsvis de sager, der på tidspunktet for ordningens ikrafttræden er under opkrævning, samt de sager, der er oversendt til inddrivelse to år forinden ordningens ikrafttræden, med henblik på at visitere sagerne til overgangsordningen.

Mængden af sager, der vil skulle gennemgås, vil være betydeligt større end ved den første model. Gældsstyrelsen vil for så vidt angår de sager, der måtte blive omfattet af ordningen, skulle indstille inddrivelsen og oversende sagerne til den PAC med henblik på, at sagerne og dermed den resterende gæld fra straffesagsomkostninger kan indgå i ordningen. Modellen vil således være tungere at administrere sammenlignet med den første model.

På den baggrund finder arbejdsgruppen ikke, at en overgangsordning skal omfatte straffesagsomkostninger, der er under opkrævning på tidspunktet for ordningens ikrafttræden, samt sager, der er sendt til inddrivelse to år forinden ordningens ikrafttræden.

7.6.3. Arbejdsgruppens anbefalinger

Arbejdsgruppen finder, at en overgangsordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger bør omfatte straffesagsomkostninger, der er under opkrævning på tidspunktet for ordningens ikrafttræden, dvs. krav fra straffesagsomkostninger etableret maksimalt ca. syv måneder forud for ordningens ikrafttræden.

Arbejdsgruppen har i den forbindelse lagt vægt på, at en kommende overgangsordning skal være enkel og let at administrere for den relevante myndighed.

Overgangsordningen vil kræve en gennemgang af de sager, der på tidspunktet for ordningens ikrafttræden er under opkrævning med henblik på at visitere sagerne til overgangsordningen.

Ordningen vil indebære, at politiets opkrævning indstilles for den målgruppe, der måtte blive omfattet af en ordning med betinget opkrævning af straffesagsomkostninger.

Holder den dømte sig kriminalitetsfri i en periode på fem år, vil straffesagsomkostningerne ikke blive opkrævet, og kravet fra straffesagsomkostningerne vil bortfalde. Begås der ny kriminalitet i perioden, og fremstilles den dømte i perioden i grundlovsforhør eller indleveres et anklageskrift eller en retsmødebegæring vedrørende det strafbare forhold, vil opkrævningen af straffesagsomkostningerne blive genoptaget, hvis den dømte ved endelig dom idømmes en ubetinget fængselsstraf, forvaring, ungdomssanktion eller en foranstaltning med en længstetid på minimum fem år. Der henvises i den forbindelse til pkt. 7.3.3.

Målgruppen for en overgangsordning vil afhænge af anvendelsesområdet for ordningen for en betinget opkrævning af straffesagsomkostninger. Som det fremgår af pkt. 7.1.2.4, anbefaler arbejdsgruppen, at målgruppen for en kommende ordning omfatter unge lovovertrædere, der på gerningstidspunktet var i alderen 15-24 år.

Overgangsordningen vil ikke omfatte personer, der er dømt efter straffelovens § 81 a, medmindre de på aktiv og tilfredsstillende vis har deltaget i et exit-program. Overgangsordningen vil heller ikke omfatte personer idømt bødestraf. Der henvises i den forbindelse til pkt. 7.2.3.

Overgangsordningen vil ikke omfatte straffesagsomkostninger, der enten allerede er opkrævet eller inddrevet på tidspunktet for ordningens ikrafttræden. Arbejdsgruppen har i forlængelse heraf overvejet, om der skal være en adgang til genoptagelse af disse sager, så dømte, der har betalt straffesagsomkostninger (evt. delvist), og som i øvrigt opfylder betingelserne i ordningen, har mulighed for at få tilbagebetalt deres indbetaling af fordringen.

Arbejdsgruppen har dog lagt vægt på, at ordningen skal være enkel og let at administrere. Arbejdsgruppen har endvidere lagt vægt på, at formålet med ordningen er at motivere dømte til at arbejde for en kriminalitetsfri tilværelse, og at ordningens sigte vil miste sin betydning, hvis ordningen også skulle omfatte dømte, der har evnen til at betale (og har betalt) deres straffesagsomkostninger. Arbejdsgruppen har derfor ikke fundet grundlag for, at en kommende overgangsordning skal indeholde en genoptagelsesadgang for dømte, der har indbetalt (dele af) deres straffesagsomkostninger.

Unge lovovertrædere, der ikke måtte blive omfattet af overgangsordningen, eksempelvis fordi de ikke har fået henstand med betaling eller afdragsvis betaling i op til seks måneder hos politiet, vil have mulighed for at få eftergivet kravet fra straffesagsomkostningerne efter de almindelige regler herom. Der henvises i den forbindelse til pkt. 2.3.2.

Noter

¹ Justitsministeriets Forskningskontor (2015) udviklingen i antal foranstaltninger til psykiske syge og til dømte efter § 69. Undersøgelse til brug for udvalgsarbejde om årsager til udviklingen i antallet af retspsykiatriske patienter, s. 22-23, tilgængelig på: <https://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsmraader/Forsknings/Forskningsrapporter/2015/Foranstaltninger%201981-2013.pdf>.

² Pager, D., Goldstein, R., Ho, H. & Western, B. (2022) Criminalizing Poverty: The Consequences of Court Fees in a Randomized Experiment. *American Sociological Review*, 87(3), 529-553.

³ For lignende resultater, se også Beek, G., de Vogel, V. & van de Mheen, D. (2021) The relationship between debt and crime: A systematic and scoping review. *European Journal of Probation*. Vol. 12(1), tilgængelig på: <https://doi.org/10.1177/2066220320964896>.

⁴ Blom M, Weijters G and Van der Laan AM (2011) Problemen met geld en delinquent gedrag van adolescenten [Problems with money and delinquent behavior of adolescents]. The Hague: WODC, tilgængelig på: <http://hdl.handle.net/20.500.12832/349>.

⁵ Hoeve M, Stams GJJM, Van der Zouwen M, Vergeer M, et al. (2014) A systematic review of financial debt in adolescents and young adults: Prevalence, correlates and associations with crime. *PLoS ONE* 9: e104909, tilgængelig på: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0104909>.

⁶ Hoeve M, Jak S and Stams GJJM Meeus WHJ (2016) Financial problems and delinquency in adolescents and young adults: A 6-year three-wave study. *Crime & Delinquency* 62: 1488–1509, tilgængelig på: <https://doi.org/10.1177/0011128714541190>. Piquero, A. R., & Jennings, W. G. (2017). Research Note: Justice System–Imposed Financial Penalties Increase the Likelihood of Recidivism in a Sample of Adolescent Offenders. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 15(3), 325-340.

⁷ Felson RB, Osgood DW, Horney J, et al. (2012) Having a bad month: General versus specific effects of stress on crime. *Journal of Quantitative Criminology* 28: 347–363, tilgængelig på <https://link.springer.com/article/10.1007/s10940-011-9138-6>. van Beek, G., de Vogel, V., & van de Mheen, D. (2023). Financial problems and debt as predictive factors of recidivism. *Criminal Justice and Behavior*, 50(9), 1341-1360. Felson, R. B., Osgood, D. W., Horney, J., & Wiernik, C. (2012). Having a bad month: General versus specific effects of stress on crime. *Journal of Quantitative Criminology*, 28(2), 347–363.

⁸ Aaltonen M, Oksanen A and Kivivuori J (2016) Debt problems and crime. *Criminology* 54: 307–331, tilgængelig på: <https://doi.org/10.1111/1745-9125.12103>.

⁹ Hoeve M, Stams GJJM, Van der Zouwen M, Vergeer M, et al. (2014) A systematic review of financial debt in adolescents and young adults: Prevalence, correlates and associations with crime. *PLoS ONE* 9: e104909, tilgængelig på: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0104909>.

-
- ¹⁰ Van Dam, C. (2005) Juvenile criminal recidivism: Relations with personality and post release environmental risk and protective factors. Radboud University Nijmegen, The Netherlands, tilgængelig på: <http://hdl.handle.net/2066/55689>.
- ¹¹ Hoeve M, Jurrius K, Van der Zouwen M, et al. (2011) In de schuld, in de fout? Schuldenproblematiek en crimineel gedrag bij adolescenten en jongvolwassenen [In debt, in fault? debt problems and criminal behavior in adolescents and young adults]. Amsterdam: Kohnstamm Institute, tilgængelig på: <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/1863>.
- Hoeve, M., Jak, S., Stams, G. J. J. M. & Meeuws, W. H. J. (2016) Financial Problems and delinquency in adolescents and young adults: a 6-year three-wave study. *Crime and Delinquency*. Vol. 62, tilgængelig på: <https://doi.org/10.1177/0011128714541190>.
- ¹² Jacobsen, RH., Arendt, JN., Verner, M., Kollin, MS., Halling, C. & Kolstrup, K. (2018) *Socialøkonomisk investeringsmodel (SØM) – Dokumentation*. VIVE - Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- ¹³ Okholm, MM.; Pedersen, ML. & Ribe, MØ. (2021) *Økonomiske konsekvenser af indsatser over for indsatte. Den Socialøkonomiske Investeringsmodel 1. delrapport*. Justitsministeriets Forskningskontor.
- ¹⁴ Rockwool Fonden (2006) *Direkte omkostninger ved kriminalitet i Danmark*. Teknisk note nr. 15.
- ¹⁵ Økonomer uden grænser (2020) *Direkte omkostninger ved kriminalitet i Danmark i 2017*.
- ¹⁶ Olesen, A (2013) *Løsladt og gældsat*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- ¹⁷ Harris, A., Evans, H., & Beckett, K. (2010). Drawing blood from stones: Legal debt and social inequality in the contemporary United States. *American Journal of Sociology*, 115, 1753-1799; Todd-Kvam, J. (2019). An Unpaid Debt to Society: How ‘Punishment Debt’ affects reintegration and desistance from crime in Norway. *British Journal of Criminology* (59), 1478–1497; Jørgensen, K., Thage, E., & Olesen, A. (2023). Når børn og unge pålægges sagsomkostninger i straffesager. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 110(3), 295–311; Olesen, A (2013) *Løsladt og gældsat*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- ¹⁸ Olesen, A (2013) *Løsladt og gældsat*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- ¹⁹ Farrell, A, Tayler, C & Tennent, L (2004) Building Social Capital in Early Childhood Education and Care: An Australian Study. *British Educational Research Journal*, 30 (5), 623–632, Tauchen, H, Witte, A & Griesinger, H (1994) Criminal Deterrence: Revisiting the Issue with a Birth Cohort. *Review of Economics and Statistics*, 76 (3), 399–412.
- ²⁰ Lochner, L (2004) Education, Work and Crime: A Human Capital Approach. *International Economic Review*, 45 (3), 811–843.
- ²¹ Se f.eks. Nuttall, J, Hollmen, L & Staley, ME (2003) The Effect of Earning a GED on Recidivism Rates. *Journal of Correctional Education*, 54 (3), 90–94, Vacca, JS (2004) Educated Prisoners Are Less Likely to Return to Prison. *Journal of Correctional Education*, 55 (4), 297–305, Blomberg, TG, Bales, WD & Piquero, AR (2012) Is Educational Achievement a Turning

Point for Incarcerated Delinquents across Race and Sex? *Journal of Youth and Adolescence*, 41 (2), 202–216, Davis, LM (2013) Evaluating the Effectiveness of Correctional Education. RAND Corporation research report series.

²² Nally, JM et al. (2012) The Post-Release Employment and Recidivism Among Different Types of Offenders With A Different Level of Education: A 5-Year Follow-Up Study in Indiana. *Justice Policy Journal*, 9 (1), 1–29.

²³ Se f.eks. Sampson, RJ & Laub, JH (1993) *Crime in the making*. Cambridge: Harvard University Press, Warr, M (1998) *Life-Course Transitions and Desistance from Crime*. *Criminology*, 36 (2), 183–216, Laub, JH & Sampson, RJ (2003) *Shared Beginnings, Divergent Lives: Delinquent Boys to Age 70*. Cambridge: Harvard University Press, Bushway, SD, Stoll, MA & Weiman, D (2007) *Barriers to Reentry? The Labor Market for Released Prisoners in Post-industrial America*. New York: Russell Sage Foundation, Visser, C, Debus, S & Yahner, J (2008) *Employment after Prison: A Longitudinal Study of Releasees in three States*. Research Brief. Washington: Urban Institute, Justice Policy Center. Link, N. W., & Roman, C. G. (2016). Longitudinal Associations among Child Support Debt, Employment, and Recidivism after Prison. *The Sociological Quarterly*, 58(1), 140–160.

²⁴ Tranæs, T et al. (2008) *Forbryderen og samfundet: livsvilkår og uformel straf*. København: Gyldendal.

²⁵ Sampson & Laub (1993), se også Laub & Sampson (1993) *Turning Points in the Life Course: Why Change Matters to the Study of Crime*, *Criminology*, 31: 301-324.

²⁶ Jørgensen, K., Thage, E., & Olesen, A. (2023). Når børn og unge pålægges sagsomkostninger i straffesager. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 110(3), 295–311.

²⁷ Se også Jørgensen, K. & Thage, E. (2023) *Jeg bliver aldrig fri af gælden. Sagsomkostninger i straffesager kan fastholde børn og unge i gæld*. Institut for Menneskerettigheder.

²⁸ Levitas, R., C. Pantazis, E. Fahmy, D. Gordon, E. Lloyd & D. Patsios (2007): *The Multidimensional Analysis of Social Exclusion*. Project Report. Bristol: University of Bristol. Wagle, U. (2008): *Multidimensional poverty measurement. Concepts and applications*. New York: Springer

²⁹ Tallet er baseret på et udtræk fra Det Centrale Kriminalregister (Kriminalregistret) og er behæftet med en vis usikkerhed, da det alene er muligt at udtrække data fra én frakendelses- eller strafkode i registret, selv om den dømte kan have fået flere afgørelse. Der kan således være tilknyttet mere end én frakendelses- eller strafkode til en afgørelse, hvis der eksempelvis er sket både udvisning og strafskærpelse efter straffelovens § 81 a. Det er ikke muligt at identificere hierarkiet mellem de forskellige frakendelses- og strafkoder, hvilket betyder, at der kan være flere afgørelser, end det der fremgår af datatrækket.